COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Kostas Asimakopoulos

REGELE ȘI STATUIA

Kostas Asimakopoulos

Regele și statuia

ΚΟΣΤΑΣ ΑΣΙΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ

Editura ARION, Atena, 1974

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sunt rezervate Editurii UNIVERS

IANNIS KAPSIS: Corsar, rege al Insulei Milo.
A murit în anul 1680.

Şi cele nemărturisite sunt adevărate.

1

— Capul sus, măi băieţi! Nu vă-nfricaţi! Nimeni nu-i mai tare ca sufletele voastre! Nu vă lăsaţi! Faceţi-vă din curaj flamură şi avântaţi-vă!... Loviţi!...

Vocea lui Iannis Kapsis tuna pe corabia zgâlţâită de valurile furioase. Se izbea de pânzele pătrate, de catarge, era amplificată de vuietul mării şi se-mprăştia până la chila navei — s-o audă toată ceata — şi sus, pe covertă, de la prova la pupa. Vântul o înşfăca, o răsucea şi o arunca şi celorlalte corăbii din armada corsarilor — complice şi el la îndrăzneala lui Kapsis — ca s-o audă toţi voinicii lui, să capete curaj şi să se repeadă asupra groaznicului adversar.

Tocmai cotiseră pe după capul Koroniei când au zărit încolo, către coastele din Mani[1], flota corsarului Derekas. Un mus, cocoţat pe catarg, a văzut-o cel dintâi; semăna cu nişte geamanduri, la graniţa albastră a mării, şi a răcnit:

— Flota lui Derekaaas!...

Toată ceata fu cuprinsă de tulburare. Nikiforos, şeful de echipaj, se opri sub catarg şi-i strigă băiatului:

— Coboară de-acolo, măi! Ce să caute Derekas aici?

Ştiau cu toţii că Derekas-Algerianul nu se apropia de Moreas[2] şi de insulele din Egee. Brăzda marea pe lângă Creta, Sicilia şi Sardinia, dar nu-i jefuia pe cei de pe uscat, ci numai navele mari care duceau mărfuri din Orient spre Occident, şi pe pelerinii îmbarcaţi pentru Locurile Sfinte. Mai ştiau că în Mediterana nu exista corsar mai fioros decât el. Pe unde se arăta, semăna groaza. În peregrinările lor, flotele altor corsari îşi schimbau ruta când îl zăreau de departe, ca să nu-l întâlnească şi să evite astfel o încăierare cu dânsul. Acelaşi lucru ar fi trebuit să se întâmple şi acum, dacă într-adevăr corăbiile zărite de micul mus în abureala lăptoasă a zorilor erau ale lui Derekas. Să se întoarcă armada, să se ascundă în mici golfuri stâncoase, să stea liniştiţi până ce Derekas avea să treacă plin de fală.

— În somn îl vezi, măi? Încă dormi? strigă iar şeful de echipaj, furios.

Însă băiatul, care avea ochi de şoim, insistă:

— Văd bine cum înaintează corăbiile. Şi ce fel de pânze au... Le cunosc!

---

[1] Regiune muntoasă din Pelopones. (notele aparţin traducătorului).

[2] Altă denumire a Peloponesului.

— Coboară, ţi-am spus!

Se adunară mai mulţi sub catarg ca să se sfătuiască. Kapsis auzi gălăgie şi ieşi din cabină. Abia se trezise şi mai păstra pe chip seninătatea odihnei. În genele-i dese rămăsese ceva din toropeala somnului, ca roua dimineţii pe frunze. Şi era blând în toate, în vorbă, în fiece gest. Ai fi spus că-i doar pe jumătate treaz. De cele mai multe ori arăta aşa, liniştit, blând, şi, văzându-l, te mirai că acest flăcău simplu, măsurat în toate, cu ochi visători şi duioşi, era Iannis Kapsis, corsarul nesupus care stăpânea întreaga Egee şi îşi ducea flota până jos, la Misir[1], şi până la Malta. Cei care nu-l întâlniseră şi auzeau de faptele lui îndrăzneţe şi-l închipuiau altfel, ca pe o fiară neîmblânzită, ca pe un om cu mare experienţă de viaţă; nimeni nu şi-l închipuia aşa cum era în realitate: un flăcău în floarea tinereţii, om de douăzeci şi patru de ani, cu buze însetate şi ochi de culoarea mierii, purtând în ei farmecul tinereţii şi cucernicia monahală. Această înfăţişare, atât de nepotrivită dacă te gândeai la faptele lui, te zăpăcea, te făcea să crezi că nu e vorba de una şi aceeaşi făptură. Numai dacă-l întâlneai în clipele lui de înflăcărare, când lua o hotărâre şi se străduia s-o îndeplinească, sau dacă te aflai lângă el când se-nfuria sau când ataca, ţi se părea cu totul altfel: atunci până şi înfăţişarea îi era alta. Strălucea de parcă-l învăluia o pală încinsă de vânt; şi transmitea înflăcărarea lui celor din jur, chiar şi obiectelor neînsufleţite. Abia atunci îţi dădeai seama ce vulcani clocoteau în el şi căror sfinţi se închina. Abia atunci ţi se părea că l-ai întâlnit pentru prima oară, că l-ai văzut cu-adevărat. Şi în aceste ceasuri, când se dezlănţuia, îşi făurea puterea şi legenda. O ştiau prieteni şi duşmani şi se păzeau să nu ia vreo hotărâre pripită.

De aceea şi acum, pe covertă, când l-au văzut că iese din cabină, abia trezit din somn, s-au dat la o parte. Îşi măsurau vorbele, nu se grăbeau să le rostească, ca să nu-l înfurie. El le risipi muţenia, le-o luă înainte:

— Ce s-a-ntâmplat?

— Flota lui Derekas! se repezi băiatul, sărind dintre focuri[2].

— Ei, şi? mai zise el.

— Facem cale-ntoarsă! îndrăzni să spună şeful de echipaj.

— De ce?

— Păi, mai întrebi? Cine îndrăzneşte să se măsoare cu el?

[1] Egipt.

[2] Pânze triunghiulare de manevră, pe corabie.

— Noi! rosti Kapsis, şi faţa prinse a i se îmbujora.

Şeful de echipaj înţelese încotro bătea. Aruncă o privire în jur şi îi zise reţinut, cu sfătoşenie:

— Să stăm de vorbă între patru ochi...

— Nu! îl întrerupse. N-am secrete faţă de ceata mea. Spune ce-ai de spus, dă-i drumul, s-audă toţi!

— Bine, cedă şeful de echipaj. Te-ai gândit cine e Derekas? Ştii să fi scăpat vreunul din cei ce i-au ieşit în cale?

— M-am gândit cine sunt eu! îi răspunse Iannis Kapsis. Niciodată n-am pierdut în jocul ăsta pe mări. Învinq mereu!

— Ţi-a surâs norocul...

Nikiforos îl iubea, era prietenul lui apropiat şi de aceea putea să-i vorbească deschis, fără să-şi ascundă gândurile. Uneori chiar îl contrazicea, îi ţinea piept, şi asta spre binele lui. Şi Kapsis ştia că-i vorbea din prietenie şi nu se supăra. Căuta doar să-l lămurească, arătându-i că dreptatea e de partea lui.

— Care noroc? Curajul nostru a făcut totul!

— Tu cutreieri mările doar de cinci ani, iar el de cincizeci! Ai experienţa lui?

— Dar tinereţea noastră e aceeaşi? Unde mai pui că acum intră şi-n apele noastre. Ori noi, ori el. Nu-ncăpem amândoi...

Kapsis se-nflăcărase. Trupul parcă-i creştea sub dogoare, devenea catarg înalt. Somnul îi fugise de-a binelea: ţinea să facă neapărat ceea ce hotărâse.

— Spui vorbe mari, îl certă şeful de echipaj.

— Vom vedea! Lasă predicile... Mergem drept înainte, s-a hotărât. Lovim în plin!

Privi ceata adunată în jurul lui şi grăi:

— Înainte! Vorbă multă, sărăcia omului! Toţi la posturi! Ne luptăm cu un antihrist!

— Şi asta rămâne de văzut! îi răspunse şeful de echipaj, încercând să-i schimbe hotărârea.

— Deloc! i-o tăie Kapsis. E plodul unui algerian!

— Şi-al unei călugăriţe creştine! adăugă Nikiforos şi se depărtă ca să evite o ceartă.

În Mediterana se vorbeau multe despre corsarul Derekas. Tatăl lui era fiorosul Halil din Alger, cel care pustiise aşezările de pe coastă şi jefuise toate corăbiile ce străbateau pe atunci Mediterana, îndreptându-se către Locurile Sfinte. Pelerinii tremurau de teamă să nu-i audă numele rostit în timpul călătoriei.

Acest Halil ancorase într-o seară, cu armada lui, în Cipru, la apus de Pafos. Jefuise cu piraţii lui oraşul şi, pe urmă, înainte de plecare, trecuse pe la o mănăstire de călugăriţe. Le-a trezit, le-a poruncit să se adune toate în biserică, dinainte-i; şi şi-a ales-o pe cea mai tânără, de sub al cărei văl negru sclipeau doi ochi violeţi. Nu erau ochi: mai degrabă pansele de catifea mângâiate de vânt, fluturi violeţi ce se zbăteau să iasă din vălul negru, dar se-ntorceau iarăşi în faldurile lui. Zărindu-i, piratul a fost fermecat. În el se aprinse dorinţa. O răpi. O urcă pe corabie şi plecară. Din primul ceas fata începu să-şi plângă soarta. Din ochi îi curgeau lacrimi ca din izvoare nesecate. Ştia ce-o aşteaptă. Privind-o şi văzând-o scăldată în lacrimi, piratul a lăsat-o să-i treacă teama. Numai după aceea avea să fie a lui. Voia ca fata să i se dăruiască de bunăvoie. Şi câteva zile şi nopţi nu s-a atins de ea, a lăsat-o singură. Dar tânăra se gândea că nu va scăpa de soarta ce-i fusese hărăzită. Şi-n plânsul ei clocotea ura şi chibzuia cum să facă să micşoreze plăcerea pe care Halil o aştepta de la dânsa. Nu se dădu înapoi de la nimic. Şi-n a doua noapte de când se afla pe corabie, aşa cum stătea singură în odaie, apucă un cuţit de cioplit lemnul şi şi-l înfipse între picioare. Când, după multe zile, piratul o avu, prinse a blestema, cuprins de mânie. Călugăriţa îl auzea şi simţea o bucurie sălbatică. Era însă numai începutul. Rămase grea şi născu pe corabie un băiat. De îndată ce Halil a luat în braţe copilul, în el s-a trezit instinctul patern. Dădăcea pruncul şi inima i se umplea de mulţumire. Ce lucru mare să fii tată, ce fericire care nu se poate răscumpăra cu nimic! Şi ea, văzându-l atât de fericit, urzea în suflet răzbunarea. Şi găsi mijlocul potrivit: îi spuse că pruncul nu era al lui; că, numai cu vreo câteva zile înainte de-a o răpi, un bărbat care putea intra în mănăstire o sedusese. Cum o auzi, lui Halil i se urcă sângele la cap. „Cine era?” a întrebat-o. „Ce să-ţi mai spun! Un... cărăuş; aducea provizii la mănăstire.” El nu mai pomeni despre acest lucru. Tăcu. Numai în minte păstra răspunsul. Şi făcu un plan. Să se ducă iar în Cipru şi să afle rădăcina răului, să-l găsească pe cel despre care-i vorbise călugăriţa, pe cel care-i răpise bucuria. Schimbă ruta corăbiilor. Iar când se apropiară de Cipru, închise femeia şi pruncul în iatac şi acoperi fereastra, ca să nu ştie încotro se îndreptau. Acostară în acelaşi loc. Corsarii se repeziră până la mănăstire şi se aşezară la pândă, ca să-l prindă pe cărăuş. Acesta veni. Era un flăcăiaş de vreo douăzeci de ani, frumos, blond, cu obraji trandafirii. Intră în mănăstire trist, dar fără să bănuiască nimic. Şi

înainte de-a apuca să-şi lege catârii, algerienii se aruncară asupra lui, îl legară, îi puseră căluş în gură şi-l târâră pe corabia lui Halil. Apoi ridicară ancora. Şi-atunci Halil îl aduse pe tânăr în faţa călugăriţei. Ea ridicase ochii şi, ce să vadă? Pe frate-său! Unicul, singurul băiat între cele nouă fete pe care le zămislise maică-sa. Cum şi-ar fi putut închipui că din cauza acelor vorbe aruncate la-ntâmplare, Halil i-l va aduce dinainte pe fratele mult-iubit? Cum l-ar fi putut convinge că îl minţise şi că acel tânăr îi era frate? Câinele blestemat nu avea să creadă. Îşi dădu seama că totul e pierdut. În disperarea ei se gândi că este mai bine să se prefacă că nu-l cunoaşte deloc pe flăcău. Se hotărî cu iuţeala fulgerului. Rămase neclintită, în faţa lui, tăinuindu-şi emoţia. Şi, cu toată puterea pe care ochii o pot sorbi din adâncurile sufletului, îi transmise că aşa trebuie să se poarte şi el: să nu arate c-o cunoaşte. Tânărul i-a înţeles gândul, s-a supus. Rămase şi el ca de piatră, mut. Halil, care stătea prin preajma lor şi vedea totul, fu din nou cuprins de furie. Mânia îl înecă, îi tulbură mintea. Prinse a înjura. Chemă sclavii de la vâsle şi li-l dădu în primire pe flăcăul cel frumos şi blond. Ei îl târâră în hambar. Mult timp se auziră de jos strigătele lui sălbatice. Pe urmă osteni şi tăcu. Tânăra femeie nu ştia ce se întâmplase. Tremura cu pruncul în braţe. Veni după-amiaza. Şi atunci, deodată, îşi văzu fratele repezindu-se pe covertă. Ţinea în mâini o frânghie şi o greutate de fier. Abia apucă să vadă că avea frânghia înfăşurată ca un laţ în jurul gâtului. Se îngrozi, strigă. Zadarnic. Tânărul se aruncă în mare şi pieri. Şi atunci femeia izbunci răcnind: „Varnáva! Varnáva, frăţioare!” Strigătul ei fu atât de puternic, încât sfâşie pânzele, acoperi vuietul mării. Halil o auzi şi se repezi afară. Atunci înţelese că se făcuse vinovat de o crimă pentru care n-avea să capete nicicând iertare. Ce să-i spună? Că el îi omorâse fratele? Nu rosti nici o vorbă. Se depărtă de ea pentru totdeauna. O lăsă să trăiască cu pruncul pe alamána[1] lui, ca să-l înveţe să umble şi să-i fie singura bucurie. Îi dădea tot ce-i dorea inima. Bucate alese, haine, podoabe. Parcă mai putea, cu darurile lui, să se dezvinovăţească. Toate erau în zadar. Ai fi zis că femeia era tot călugăriţă: umbla îmbrăcată cu anteriu, purta văl negru pe cap şi nu vorbea niciodată cu piraţii ori cu vâslaşii. Numai cu pruncul vorbea: îl învăţa limba ei, îl învăţa să-şi facă cruce şi să se roage. Halil vedea toate acestea, dar nu se supăra. O lăsa, gândindu-se că poate aşa avea să i se mai potolească

[1] Fel de corabie turcească, din acea epocă.

durerea. Şi cu cât trecea timpul, cu atât femeia arăta că uită, că suferinţa i se potoleşte. Veni o vreme când se părea că totul fusese dat uitării. Se purta blând cu Halil şi parcă-l voia lângă ea. Îl păcălea. Şi, în serile reci, el începu să intre în odaia ei, ca să se încălzească la sobiţa cu mangal. Ceasuri întregi se priveau în tăcere. Şi veni ca de la sine clipa când se culcară împreună ca să se iubească. Ea era acum altă femeie. Cu toată setea unei vieţi netrăite: înflăcărată, lacomă, nestăpânită, plină de patimă, îl convinse pe Halil că pentru ea lucrul cel mai de seamă era să se drăgostească. Şi el, cu cât o simţea mai nesăţioasă şi mai aprinsă, cu atât se lăsa pradă înflăcărării, se încingea de focul patimei. Se bucura de bărbăţia lui când o vedea depăşind măsura, devenind desfrânată, nebună, fără nici o reţinere. Îşi dădea seama că prin ardoarea şi meşteşugul ei putea lua plăcerea de la şapte flăcăi ca s-o îndrepte spre un singur făgaş. Nicicând nu se simţise atât de mândru în aşternutul lui. Şi, pe neaşteptate, plăti acele voluptăţi. Îl fulgeră o durere sfâşietoare între picioare şi urlă ca o fiară rănită. „Căţea!“ mugi. Dar ea nu se-nspăimântă. Părea împăcată. „Acum ne-am socotit“, îi strigă. „Dacă ai poftă, gâtuie-mă!” Atunci înţelese piratul cât de rănit era sufletul ei. Se îngrozi. Dar se stăpâni. „Copilul al cui e, spune-mi!“ „E al tău. Să-l creşti tu de-acum.” Se gândi, şi-n durerea care-l sfâşia spuse: „Eu singur, nu. Dacă am să te ucid, într-o zi îl voi pierde, mă va privi ca pe ucigaşul tău. Vei trăi ca să te cunoască.“ Aşa rămaseră de-atunci: duşmani. Numai în grija pentru copil erau laolaltă. Fiecare căuta să smulgă celuilalt pruncul. Ea-l boteză în vântul ce sufla pe mare şi-i dădu numele fratelui ei înecat; el, după Coran, îl numi Omar. Ea căuta să-l îmblânzească, povestindu-i pe ascuns ce pătimise Isus din partea antihriştilor, el îl îndemna către rosturile piratereşti. Fiecare arunca în sufletul copilului ura pe care o nutrea unul faţă de celălalt. Şi aşa trecură anii. Băiatul creştea, călăuzit când de maică-sa, când de taică-său. însă atunci când se-mplini şi-i miji mustaţa, se-ntoarse. O porni pe urmele tatălui; îi semăna la fire. Îi semăna şi la înfăţişare: se făcu un lungan — derekas[1] — de doi stânjeni. Şi îi dădură porecla din cauza staturii sale. Derekas îl strigau. De la mamă păstră numai acea aburealã violetă în ochi, pe care însă cu greu o puteai deosebi. Nici ea n-o prea desluşea. De-acum îl socotea pierdut, tâlhar, corsar ca taică-său. Şi se ofili, muri cu-acest alean...

[1] Lungan. (turc.).

Asemenea lucruri se povesteau despre Derekas în întreaga Mediterană. Pe lângă incursiunile lui, care erau pedeapsa lui Dumnezeu. Ai fi zis că în el cruzimea tatălui se înzecise; unde ataca, pustia pământ şi mare. Jeleau şi cei vii, şi cei morţi.

Cu-acest adversar îndrăznea Iannis Kapsis să se măsoare şi să lupte. Nikiforos mai încercă o dată să-i schimbe hotărârea. Se apropie de el, la pupa, îi spuse cu binişorul:

— Vino-ţi în fire!

Dar Iannis Kapsis rămase neclintit în hotărârea lui. Porunci să se regleze plutirea, ca să se apropie şi celelalte nave, şi dădu ordine să se pregătească şi acestea. Pe una din ele comanda fratele lui, căpitanul Tromaras care, deşi era cu zece ani mai vârstnic, îi recunoştea priceperea şi i se supunea. Iannis avea un farmec al lui, un fel aparte de a alcătui cete, de a le ţine sub poruncă, de a le duce la atac ca la petrecere; cu cinstea şi ambiţia lui era în stare să-i îmbuneze şi pe sclavii vâslaşi şi să-i facă să muncească disciplinaţi. Şi-apoi, parcă ar fi fost fecior de gorgonă; deşi se afla pe mare de puţină vreme, reuşise să-i afle tainele ca nimeni altul. Ştia tot ce era la suprafaţa şi în adâncurile ei: praguri, stânci, vârtejuri, peşteri; ştia ce se întâmplă fără să folosească ocheanul, după vuietele ce ieşeau din profunzimile mării, aşa cum fântânarii, lipindu-şi urechea de pământ, pot găsi vinele de apă. Era om al mării înnăscut, putea să prevadă înrăutăţirea vremii şi să se apere. Ceea ce alţii dobândeau odată cu trecerea anilor şi prin experienţă, el avea din instinct. Fără să mai vorbim de căldura sufletului său, de răzvrătirea care-l stăpânea. Datorită acestor calităţi şi-a alcătuit de timpuriu o ceată, o flotă de corsari, după pofta inimii. Şi nimeni nu-l putea învinge.

În scurt timp, corăbiile se aşezară aşa cum poruncise: prima înainta corabia lui, ceva mai în urmă corabia căpitanului Tromaras şi, mai încolo, împreună, celelalte două. Toate îşi pregătiră tunurile, întinseră focurile, întăriră otgoanele şi parâmele. Şi jos, vâslaşii se aşezară pe bănci, câte doi, faţă-n faţă. Şi-acolo unde de obicei trăgeau doi la aceeaşi vâslă, acum trăgeau câte patru. Dacă ar fi fost nevoie — ferească-i Dumnezeu de aşa ceva! — toţi, laolaltă, ar fi îndepărtat corabia din locul primejdios, ar fi făcut-o să lunece ca un delfin, scăpând de loviturile vrăjmaşului.

Kapsis umbla de colo până colo pe nava lui, căutând să vadă dacă totul era în ordine. Urmărea cât de mult se apropiaseră de

flota lui Derekas. Cât timp tunurile rămâneau mute, simţea că năierii se stăpâneau, căci spaima nu pusese încă stăpânire pe sufletele lor. Ici-colo prindea câte-o şoaptă care trăda îndoială şi slăbiciune, ori zărea în vreo privire teama. Şi-atunci, cu o vorbă, cu pilda propriului său curaj îi îmbărbăta, îndemnându-i să fie viteji. Dar când se apropiară de flota lui Derekas şi tunurile acesteia prinseră a trăsni dintr-o dată, observă că ceata lui se pierde cu firea, se înmoaie, se zăpăceşte asemeni iepurelui prins în capcană. Câțiva îşi părăsiră posturile şi alergară înspăimântaţi către el.

— N-o putem scoate la capăt cu duşmanii! Cât mai e încă timp, să plecăm! îl rugau.

El se repezi atunci la catargul din mijloc şi prin portavoce le strigă:

— Capul sus, măi băieţi! Nu vă-nfricaţi! Nimeni nu-i mai tare ca sufletele voastre! Faceţi-vă din curaj flamură şi avântaţi-vă!... Loviţi!

Ai fi zis că oamenii lui atât aşteptau: să-l audă vorbindu-le de sus, de pe catarg, din tot sufletul. Căpătară cu toţii curaj, sembărbătară. Vâslaşii îşi scuipară în pumni, apucară vâslele mai cu nădejde. Tunarii umplură gurile tunurilor. Ghiulelele căzură pe alamánele algerianului asemeni unor harbuji roşii, care crăpau pe lemnăria şi pe coastele navelor, pe parapete şi catarge. Câteva pânze luară foc. Îi văzură pe algerieni repezindu-se pe catarge ca să le stingă. Oamenii lui Kapsis căpătară aripi. Dar el încă nu se linişti. Rămase acolo, pe catarg, strigând ca să-i încurajeze. La acel ceas soarele se înălţa din dosul crestelor din Mani[1] şi-i lumina faţa cu strălucirea lui trandafirie, făcându-l să pară un zeu uriaş, însuşi Hefaistos, lumină în lumină, strigându-şi vitejia, curajul. Nu mai era un corsar prădalnic ce se lupta cu un alt corsar pentru vreun interes sau din ură, ci un erou frumos care privea de sus zările îndepărtate şi se hotărâse chiar să şi moară pentru credinţa lui. Această frumuseţe pe care o dobândea în ceasuri de primejdie era măreţia lui Iannis Kapsis.

Însă de data asta răcnea zadarnic. Flota lui Derekas era fără pereche: şase alamáne berbere cu douăzeci de bănci pentru perechile de vâslaşi şi trei galioane mai mici, dar mai zvelte, pe care le luase pradă de la franţuji. Nouă corăbii laolaltă, asemeni unor cetăţi, cu focuri şi pânze pătrate, duble, cu tunuri aşezate pe două rânduri, de la prova la pupa. De două veacuri, de când

[1] Regiune muntoasă din Pelopones.

căzuse Constantinopolul, nu se mai văzuse asemenea armadă de corsari brăzdând Medirerana. Cât despre cetele care se aflau pe ea — piraţi căliţi, învăţaţi cu greutăţile, cu pielea tare ca o coajă, rezistentă la frig şi arşiţă —, ce să mai vorbim! Nu mai ştiau ce-i omenia, se dezvăţaseră să trăiască în bunătate şi curăţenie şi, când se-ngrămădeau la un loc să se culce, puţeau a pişat, a usturoi şi sudoare. Pentru ei viaţa aceasta aspră era plăcută; n-o socoteau suferinţă, odată ce n-avuseseră parte nicicând de aşternut moale ori de ciorapi în picioare. Trăiau respirând mirosul de sânge, de fum, de bărbat. Atacau şi măcelăreau nu doar din dorinţa de a prăda, ci pentru că fără cruzime nu simţeau că trăiesc. Sălbăticie de dragul sălbăticiei, sânge de dragul sângelui! Aşa că nimic nu-i putea înspăimânta ca să poată fi învinşi. Se aruncau în vâlvătăile focului, apucau în pumni hobanele arzânde şi le stingeau, băgau cu mâna ghiulelele în gurile tunurilor şi ocheau corăbiile lui Kapsis. Aşa, foarte curând, se hotărî soarta bătăliei. Flota lui Kapsis era lovită fără încetare. Cealaltă se desfăşură şi o cuprinse din toate părţile. O loveau, strângeau tot mai mult cercul, încât algerienii puteau arunca cu mâna, de pe corăbiile lor, făclii aprinse. Parâmele, catargele luau foc, pânzele, rogojinile cădeau rănindu-i pe cei asupra cărora se abăteau. Spaima începu să învăluie şi să pună stăpânire pe inimile celor din ceată. Vorbele, încurajările lui Kapsis nu mai aveau putere. Năierii se pierduseră cu firea. Unii se aruncau în mare, gândind să scape înot. Alţii cădeau răniţi, arşi, se ghemuiau în vreun colţ şi gemeau. Văzu şi Kapsis că nu mai aveau nici un mijloc de scăpare. Şi porunci ca navele lui să se apropie una de alta, încât algerianul să nu-şi mai poată folosi tunurile, iar lupta să fie corp la corp, ca pe uscat, şi să învingă unul dintre ei. Aşa şi făcură. Dar şi corăbiile vrăjmaşe veniră şi se alipiră de ele. Şi iar se-ncinse acea luptă inegală: algerienii se repezeau grămadă, cu iatagane şi securi, răcnind, săreau de pe o covertă pe alta, cu făclii aprinse în mâini, de-ai fi zis că se deschiseseră porţile iadului şi din hrubele lui năvăliseră afară toţi demonii. A fost mare măcel. Ceata lui Kapsis se împotrivea cu tărie, juca totul pe o singură carte. Cu cât trecea mai mult timp, cu-atât i se iroseau speranţele. Veni clipa când frontul lor fu străpuns. Mulţi au fost răniţi sau ucişi. Rămaseră fără arme.

Şi aşa cum erau, încercuiţi de mulţimea algerienilor, iată că se auzi deodată o poruncă aspră; vrăjmaşii se dădură la o parte şi Derekas păşi înainte. Era mai înalt cu un cap decât ceilalţi şi întunecat la faţă, ca bronzul înnegrit de fum. Stătu, privi la

gloata înspăimântată a duşmanilor, cei care mai rămăseseră în picioare, le cercetă chipurile şi încruntat întrebă:

— Cine e căpitanul vostru, măi?

La altul privi, şi din cealaltă parte îi veni răspunsul:

— Eu sunt! strigă Kapsis şi, plin de îndrăzneală, făcu un pas înainte.

Derekas se-ntoarse şi se uită la el. I se păru ciudat. Acest tânăr să comande o armadă?... Şi să aibă atâta curaj încât să iasă în calea flotei lui?... Să i se pună de-a curmezişul?... Cine era? Din ce era făcut? Îl privea ţintă, în ochii lui de culoarea mierii, pe care genele negre îi presărau cu umbre, ca să-nţeleagă de unde avea o asemenea putere. Nebunia, vitejia, averea tatălui său? Nu putea deosebi. Văzu numai un nod de lacrimi ce se oprise în colţul ochilor şi nu cădea.

— Care ţi-e numele? îl întrebă, apropiindu-se de el.

— Iannis Kapsis.

— Şi locul de unde te tragi?

— Lidoriki.

— E insulă?

— Nu. Ţinut de păşuni. Către Galaxidi, ai auzit de el?

Derekas făcu semn că da. Şi rămase un timp tăcut. Mirat, căzuse pe gânduri. Apoi îi vorbi reţinut, cu blândeţe.

— Spune-mi, măi, în ce Dumnezeu crezi?

— În cinste, în cuvântul dat! îi răspunse pe dată.

Derekas rămase tăcut. Şi toţi cei aflaţi în jur îl priveau. Pe urmă îşi scoase spada şi, încet, i-o întinse lui Kapsis.

— Ia-o, măi! Ia-o şi pleacă!

Kapsis păru a nu înţelege prea bine ce-i spune. Şi odată cu el toţi — prieteni şi duşmani — aşteptau o vorbă de-a lui Derekas ca să se lămurească. De aceea nici nu ridică mâna s-o ia. Şi Derekas grăi iar:

— Îţi las una din corăbiile tale. Strânge-ţi ceata şi plecaţi. Te iert.

— De ce? abia putu să întrebe Kapsis.

— Nici eu nu ştiu...

Îi puse sub ochi spada pe care i-o dăruise. Şi Kapsis întinse mâna s-o ia. Cuprinse cu palma mâna lui Derekas şi-l privi drept în luminile ochilor, tăcut şi cu sfinţenie, de parcă făcea un jurământ. Îl înecă plânsul. Dar nici acum lacrimile nu i se prelinseră pe obraji. Şi privirea lui îşi păstră întreaga strălucire. Derekas o simţi înfigându-i-se în ochi.

— E mică marea, Derekas, îi spuse, şi luă spada.

— Ştiu.
Şi aşa îl lăsă să plece. Se arătă generos.

2

Copleşit de tristeţe şi gânduri, Iannis Kapsis stătea la prova, aplecat peste gorgona sculptată care văzuse atâtea cu ochii ei de lemn... Părea şi ea tare îndurerată şi, privind-o, n-ai fi putut spune dacă într-adevăr plângea ori erau numai stropii valurilor care-o loveau şi alunecau pe chipul ei ca nişte lacrimi. Singuri, amândoi, se lăsau copleşiţi de amărăciune pentru nenorocirea ce se abătuse asupra lor. În acest ceas, Kapsis nu voia pe nimeni lângă el. Fie din cauza mândriei care nu-l părăsea niciodată, fie de ruşine că se găsise cineva să-l învingă. Ori poate din pricina remuşcărilor, căci datorită îngâmfării sale nesocotise temerile cetei şi astfel pieriseră mulţi dintre ai lui, iar Derekas le capturase trei nave. Oricare ar fi fost motivul, în acest ceas voia să fie singur. Cel mult cu gorgona de la prova, care nu scotea o vorbă şi părea că împărtăşeşte durerea ce-l apăsa. Ah, cum să suporte şi să înţeleagă un Iannis Kapsis asemenea catastrofă? Să fie învins el, neînvinsul, să-şi piardă jumătate din oameni, iar cei rămaşi în viaţă să se înghesuie pe corabia asta ca nişte refugiaţi? Şi dacă mai trăia încă, asta să se datoreze nu faptului că reuşise să scape, ci bunătăţii vrăjmaşului său! Cum să socoteşti, cum să judeci aşa ceva? În loc să-i taie capul şi să i-l înfigă în vârful catargului, alături de steagul lui, plătindu-i astfel nesocotinţa, să-i dăruiască viaţa şi, cu o corabie, cu oamenii care scăpaseră, să-l lase iarăşi liber pe mări! Şi nu numai atât: să-i mai dea şi spada lui! Oricât de duşman i-ar fi fost Derekas, oricât l-ar fi zdrobit, nu putea spune că nu arătase mărinimie, bunătate, şi că datorită purtării lui pline de bunăvoinţă mai era acum în viaţă. Un asemenea lucru nu poate fi trecut cu vederea, nici uitat. Dimpotrivă: dacă eşti bărbat viteaz şi cinstit, ţi-l însemni undeva în inimă, să ştii că ai de plătit o datorie şi să ai grijă să repeţi cât trăieşti: „Mi-l amintesc...” Asta înseamnă cinste!

Acum se-ndreptau spre Cytera. Marinarii reparau stricăciunile pe care le suferise nava, cârpeau pânzele arse, strângeau parâmele şi otgoanele. Alţii oblojeau răniţii. Spălau rănile cu oţet şi pucioasă, le bandajau. Nikiforos şi căpitanul

Tromaras, fratele lui Kapsis, parcă-şi plângeau soarta. Erau posomorâţi şi furioşi. Supravegheau repararea şi aranjarea corăbiei, înjurând şi blestemând întruna. Spuneau că nu pot suporta nenorocirea care-i lovise din cauza nesocotinţei lor. Curând se apropiară de Kapsis, acolo, la prova...

— Încotro mergem? întrebară.

— Comandaţi voi, le răspunse fără chef.

— Corabia nu suportă asemenea înghesuială, observă căpitanul Tromaras.

— Ce vrei să spui? îl întrerupse Kapsis.

— Ce s-a-ntâmplat, s-a-ntâmplat. Faptele sunt fapte. Să nu stăm însă cu mâinile încrucişate.

— Am zis, comandaţi voi!

Tromaras aştepta să mai audă încă o dată aceste vorbe, ca să preia comanda şi să arate ce este în stare să facă. Gândea că în două-trei zile fratelui său avea să-i treacă tristeţea şi atunci urma să redevină conducătorul flotei, corsarul cel îndărătnic în hotărâri şi îndrăzneţ. De aceea era nevoie să ducă degrabă la îndeplinire ceea ce socotea că e spre binele lor. Dacă se putea, chiar în acea zi. Porunci deci să fie puse la punct tunurile, luă harta, fixă locul unde erau şi stabili ruta între Creta şi Karpatos, pe urmă la sud de Cipru, pe unde treceau corăbiile levantine cu pelerini pentru Ierusalim. Acum aveau nevoie să captureze o navă, ca să nu mai stea atât de îngrămădiţi, şi să-nceapă a-şi încropi din nou armada. Ştia unde puteau să întâlnească o navă de călători. Şi mai ştia că în starea jalnică în care se aflau era mai înţelept să se ţină departe de corăbiile turceşti. Cu greu ar fi scos-o la capăt cu ele. Şi în ăst timp multe asemenea corăbii brăzdează aceste mări. Izbucnise războiul între turci şi veneţieni pentru cucerirea Cretei, şi dă-i şi se vânzoleau, unele ca să bombardeze din larg Retimno şi altele marea ei cetate, Herakleion. Apăreau pe neaşteptate, parcă pe furiş, şi iar o ştergeau, ca să ancoreze în porturile lor sigure. Şi ca loc de acostare aveau la îndemână jumătate din Mediterana. Turcia se întindea pe trei continente. Începea din Egipt, înainta până în adâncurile Orientului Mijlociu, cuprindea dinspre Marea Neagră fluviile cele largi ca nişte mări ale Europei şi ieşea în faţa veneţienilor, pe ţărmurile sârbeşti. Întreaga Peninsulă Balcanică — ce să mai numim ţările! — şi Marea Egee se aflau prinse în tentaculele ei. Numai Creta rămânea sub stăpânire veneţiană. Nu şi Ciprul, care cu optzeci de ani în urmă, în 1570, cunoscuse sălbaticele măceluri ale turcilor. Oriunde ar fi acostat corăbiile

turceşti, porturile le erau deschise. Căpitanii porturilor şi guvernatorii erau oameni de-ai lor. Numai când călătoreau nu mai erau în siguranţă. De la un capăt la altul al Egeei, până jos, la Misir, şi până în Cipru, se vânzoleau corsarii. Maltezi, sicilieni, catalani, sarazini, franţuji conduşi de prinţi care socoteau că-i o cinste s-o facă pe tâlharii pe întinsul mărilor, şi greci răzvrătiţi care luaseră calea apelor ca să respire liberi şi să aibă steagul lor. Toţi pustiau coastele şi orice corabie întâlnită în drum.

Istoria pirateriei în Mediterana e foarte veche. Tot atât de veche ca a celor mai vechi popoare ale sale. Încă din epoca minoică, şi chiar mai înainte, năierii fenicieni şi carieni prădau navele şi ţărmurile. Dar răul era încă în faşă şi pentru o vreme a fost oarecum uşor de suportat. Oraşele insulelor se fereau de mare şi stăpânitorii mărilor, atenieni şi mai apoi bizantini, îi urmăreau şi-i distrugeau pe corsari. Dar de când Manuil Comnenul, la sfârşitul secolului al doisprezecilea, a desfiinţat privilegiile navelor şi a pus dări marine, multe s-au schimbat pe mări. Dezvoltarea flotelor, chiar şi a celor comerciale, a fost oprită, şi pirateria a găsit astfel cale liberă. Făcea ce voia. Dar nu avea îndrăzneala din ultimul timp. Răul a luat proporţii de când Veneţia a început să decadă şi nu mai inspira groază pe mări. Piraţii apuseni s-au înmulţit şi au început a se ivi şi corsari englezi şi olandezi. Toţi preferau Mediterana, deoarece, în afară de ţărmurile pe care le jefuiau, mai existau şi corăbiile cu mărfuri si corăbiile cu pelerini spre Locurile Sfinte.

Cu pelerinii era altă poveste. La Veneţia şi la Barcelona, precum şi în alte porturi însemnate, evreii înfiinţaseră agenţii care luau călători pe corăbii ca să-i ducă să se închine la locurile lui Hristos şi apoi să-i aducă înapoi. Ca plată încasau de la ei o pungă cu galbeni, dar pe timpul cât dura călătoria nu le asigurau nici hrană, nici aşternut. Fiecare călător trebuia să-şi ia cu el cele trebuincioase: cuverturi pe care să se culce şi alimente din care să gătească ceva ca să-şi ţină zilele. Din porturile în care aveau să facă escală puteau cumpăra cele de trebuinţă. Dar tocmai aci era primejdia. Nu era bine ca un pelerin să arate că are bani asupra lui, fiindcă putea fi prădat în timpul somnului, sau chiar înjunghiat. De aceea toţi călătorii obişnuiau să se îmbrace în zdrenţe, ca nişte cerşetori, ca să nu stârnească pofta hoţilor. Altă pacoste şi asta! De parcă nu ajungeau furturile, clătinatul corăbiei, vomitatul, păduchii, duhoarea şi bolile, pe deasupra mai trebuia să tremuri de teama de a fi jefuit! Mare e harul tău, Hristoase! Numai pentru el se chinuiau şi-şi primejduiau oamenii

viaţa. Cel puţin să fi fost siguri că vor ajunge acolo, pe unde ţi-ai purtat paşii, Hristoase! Însă la Veneţia, pe podul Rialto, evreii care aveau agenţii nu garantau deloc siguranţa călătoriei. Mările colcăiau de piraţi. Aşa că în timpul unei călătorii nu puteai să ştii ce te aşteaptă, ce aduce ceasul. Dacă-ţi ieşea în cale vreo corabie de-a piraţilor, puteai ajunge în vreunul din bazarurile din Cairo ori Maroc, să fii vândut ca sclav, sau puteai fi condamnat ca toată viaţa să vâsleşti pe corăbiile corsarilor. Dacă asta putea fi numită viaţă... Să ţi se taie răsuflarea de-atâta vâslit şi să ţi se înnegrească spinarea de pe urma loviturilor de bici.

Să curgă pe tine sudoarea, să-ţi iasă maţele din cauza străbaniei şi să nu afli la nimeni milă. Şi când corabia acostează în bârlogul piraţilor sau în vreun bazar ca să-şi vândă prăzile, abia s-apuci să faci o scurtă plimbare, doar atât cât să simţi că păşeşti pe pământ; pe urmă să fii iar ferecat în lanţuri. Ah, asemenea soartă blestemată să n-o hărăzească nimănui Dumnezeu!

Seara îi prinse înaintând încet. Şi cum nava trecea pe lângă coastele Cretei, sentinelele de pe stâncă recunoscură în lumina amurgului flota de corsari şi aprinseră focuri ca să vestească locuitorilor să se baricadeze în cetăţi. Aşa se întâmpla totdeauna în insule, când pe mare se ivea vreo armadă corsară. Dar acum măsurile lor de prevedere erau zadarnice, odată ce căpitanul Tromaras, care comanda, nu plănuia să prade ţărmurile, ci căuta să zărească vreo corabie. Să le pice vreun galion fără apărare, ca să-l atace şi să-l captureze. Să se mai micşoreze înghesuiala de pe nava lor, să-şi recapete oamenii curajul şi să-şi înalţe iar, cu mândrie, flamura. Înainte de-a intra în vreun port, trebuiau să se refacă. Să-i vadă din nou lumea neînvinşi, să nu piardă faima că armada lor e de necucerit, nemuritoare.

În zori întâlniră o corabie englezească, dincolo de Rodos, în larg. Transporta taftale şi mirodenii din India. Tot echipajul chefuia şi bea, deoarece, cum s-a aflat mai apoi, era ziua de naştere a căpitanului. Numai Dumnezeu ştia că pânzele lor erau întinse împotriva vântului! Nikiforos văzu de departe nava care înainta la întâmplare şi i-o arătă lui Tromaras. Se sfătuiră şi o păndiră de după o insuliţă stâncoasă. Când au atacat, i-au luat prin surprindere. Marinarii, înspăimântaţi, îşi băgau capul în butoaiele cu apă ca să se dezmeticească. Dar era prea târziu. Corabia lui Kapsis le ieşi înainte, le tăie drumul, îi abordă. Totul se petrecu cât ai clipi din ochi. Ceata se revărsă pe puntea

corăbiei englezeşti, puse stăpânire pe ea. Aveau nevoie de o asemenea victorie ca să prindă din nou curaj. Tromaras preluă comanda vasului capturat.

Kapsis păru că-şi revine. „Hai înainte...” îşi spuse lui însuşi, şi se duse în mijlocul oamenilor. Porunci să acosteze pe ţărmul pustiu al insulei şi acolo să-i debarce pe marinarii echipajului străin. Kapsis nu putea uita cum se purtase Derekas cu el, şi acest lucru îl influenţa.

— Nu suntem ucigaşi! strigă alor săi, care se mirau.

Se-ntoarseră aşadar la Rodos şi-i debarcară pe cei care nu le erau de trebuinţă. De-acolo nu aveau decât să se ducă încotro voiau. Însufleţiţi, îşi înălţară steagul pe catargul navei englezeşti şi se-ndreptară spre insula Milo, ca să vândă mărfurile capturate şi să facă rost de tunuri, ca să armeze şi această navă aşa cum se cuvenea, transformând-o în corabie de corsari.

Pe vremea aceea Milo era unul din puţinele bazare ale Mediteranei. Pe hărţi părea un găinaţ de pasăre, dar fie pentru că avea cel mai mare port natural din Marea Egee, în stare să adăpostească cu uşurinţă o mie de nave, fie din cauză că producea pietre de moară şi sulf, ori pentru că avea ape fierbinţi care izvorau aburinde din pământul ei şi tămăduiau tot felul de boli, oricare ar fi fost pricina, în insulă se făceau fel de fel de alişverişuri[1], se vânzoleau o mulţime de oameni. Veneau mulţi străini. Unii pentru afaceri, alţii pentru tratament. Până şi şerpii ei cei roşii — fără pereche în prepararea medicamentelor şi leacurilor — aveau mare căutare, şi veneau oameni din locuri depărtate ca să-i cumpere, plătind bani grei. Dar acest continuu du-te-vino, se datora în primul rând piraţilor şi revânzătorilor. Pe insula aceasta, corsarii îşi aduceau şi îşi vindeau prăzile. Mari negustori din Neapole, Smyrna, Kefalonia le târguiau şi le încărcau pe corăbii, fără să fie siguri dacă în timpul călătoriei nu vor fi jefuiţi de aceiaşi corsari, şi astfel nevoiţi să se întoarcă din nou aici ca să le recumpere.

Datorită acestor afaceri era firesc ca insula să prospere. Banii curgeau gârlă, mai ales în Zefiria, oraşul insulei, aflat în mijlocul potcoavei pe care o alcătuia portul. Se clădiră case cu două şi trei caturi, acoperite cu piatră ponce, cu coloane de marmură care susţineau balcoanele şi cu chenare meşteşugit sculptate în jurul porţilor şi ferestrelor. Caldarâmul acoperit cu marmură răsuna de zgomotul paşilor, de parcă mereu ar fi

[1] Afaceri, tranzacţii comerciale. (turc.).

galopat pe-acolo cai. Pe fiecare stradă era câte o biserică. Cea mai mare era biserica Maicii Domnului Portaitisa, cu şapte clopote în clopotniţa cea înaltă, urmată de biserica Maicii Domnului din cetate, care fusese clădită în urmă cu cinci sute de ani. În Zefiria se găseau şi magazine încăpătoare, pline cu toate bunătăţile lumii, cârciumi spaţioase în care plutea fumul narghilelelor şi unde în amurg se spuneau „naklia” — poveşti cu tâlc. În apropiere se aflau hanurile pentru străini, unele strălucind de curăţenie, altele mişunând de ploşniţe şi, în sfârşit, departe de locuinţe, casele cu târfe care-i uşurau pe piraţii cei fioroşi şi pe călători de punga cu bani purtată la cingătoare. Le mergea bine, bărbaţii veneau. Săptămâni şi luni pe mare, dornici şi flămânzi de drăgosteală, soseau ca nişte orbi şi se repezeau încotro vedeau femei, oricum ar fi fost ele. Şi aşa, numărul femeilor stricate creştea, veneau levantine şi femei din alte părţi să facă avere aici.

Kapsis, cu cele două corăbii, ancoră în spatele insulei, într-un mic golf numit Pollonia, la un pas de insula Kimolos. Acolo ancorau adeseori corsarii şi, după ce se odihneau, porneau din nou la drum. Era locul de unde plecau piraţii. Porunci aşadar să se strângă pânzele, să se facă curăţenie şi trimise pe doi din oamenii lui, care făceau pe scribii, să se ducă cu nişte cărăuşi în oraş, sa-i afle pe neguţători şi să-i aducă pe vas ca să le vândă mărfurile capturate şi pe urmă să cumpere ce aveau nevoie. Aşa se şi întâmplă. Scribii se-ntoarseră după prânz cu doi kefaloniţi care se târguiră şi cumpărară marfa. În ziua următoare, sâmbătă, neguţătorii o încărcară pe corăbiile pe care le navlosiseră[1]. Duminică toate treburile erau terminate. Atunci, înainte de a se lumina, Kapsis se hotărî să-şi schimbe hainele şi, împreună cu Nikiforos şi alţi trei viteji din ceata lui, să meargă în oraş şi să petreacă duminica aşa cum se cuvenea.

— Măi, să nu puneţi nimic în gură, le spuse, ca să luăm anafură de la biserică.

Ceilalţi îl ascultară. Se spălară şi-şi schimbară veşmintele. Vracă[2], ilic, basma şi brâu nefolosite de mult, aşa că arătau curate, chiar dacă nu erau. Se bucurau corsarii că vor merge împreună cu căpetenia lor printre oameni. Între timp, în întreaga Milo se răspândise vestea că acostaseră corăbiile lui Kapsis. Şi

[1] Închiriaseră. (cuvânt grec preluat şi de limba română, folosit numai în cazul închirierilor de nave).
[2] Pantalon larg, specific insularilor din Marea Egee.

din ceas în ceas îl aşteptau în oraş. Unii cu drag şi cu admiraţie tăinuită, alţii cu nelinişte şi antipatie. După cum judeca fiecare lucrurile. Pe atunci, cele mai multe insule din Egee trăiau sub porunca sultanului. Însă robia turcească n-o simţeau atât de tare ca raialele de pe uscat. Nu aveau voievozi sau guvernatori turci care să le stea mereu pe cap; ci doar obligaţia să plătească în fiecare an dări grele kapudan-paşalelor[1] care trimeteau încasatori să le adune. Gemeau insulele până să strângă dările. Şi de îndată ce corăbiile turceşti plecau cu ele, flotele de corsari le ieşeau înainte ceva mai încolo şi le uşurau de bănetul adunat. Corsarii greci îi răzbunau astfel pe insularii înrobiţi. Şi dintre toţi grecii care cutreierau mările, Kapsis era cel mai viteaz. Curajos, neînfricat, se avânta în luptă şi învingea. De aceea mulţi îl admirau, îl iubeau. Cu el îi înspăimântau pe turci când se-ntâmpla să vină să le ia copiii. Pentru că deşi se dăduse un firman al Porţii că adunatul copiilor încetase, nici un părinte nu era atât de naiv încât să-i dea crezare. Mereu se auzea că spahii s-au arătat undeva şi au înşfăcat băieţi şi fete frumoase, şi mereu alte mame îşi plângeau odraslele răpite. Când era vorba de-o asemenea năpastă, Kapsis nu rămânea cu braţele încrucişate; o dovedise. Aşa, în războiul început de Turcia în urmă cu câţiva ani împotriva Cretei, când veneţienii se repezeau asupra insulelor Ciclade şi înrolau cu forţa flăcăi şi bărbaţi ca să lupte de partea lor, că nu erau destui, Kapsis li se ridicase împotrivă şi le stricase socotelile. Armada lui îi secerase pe veneţieni, eliberându-i pe greci. Pentru toate acestea, mulţi se jurau pe numele lui. Dar erau şi dintre cei care nu-l înghiţeau; ziceau că prea se vâra în ochii kapudan-paşalelor, că îi înfuria, iar aceştia se răzbunau asupra nefericitelor insule, pentru că, chipurile, erau mulţi insulari care-l ajutau când debarca pe ascuns. Dar cine dintre cei care se joacă cu focul şi răscoala a găsit dreptate la toţi, ca să găsească şi el? O ştia şi nu se supăra. Însă se ferea.

În zori, întâlniră pe drum preoţi catolici. Se duceau la biserica lor. I se urcă sângele la cap când îi văzu. Îşi aminti dintr-o dată de anii copilăriei, acolo, la Lidoriki, când se ducea duminica la liturghie cu toţi ai casei şi auzea pomenindu-se numele Patriarhului, la scoaterea Sfintelor Daruri; acum nu putea să vadă popime de altă religie slujind liturghia pentru greci. Şi acesta era unul din semnele robiei: câştig al paşalelor. Iezuiţii

[1] Amirali. (turc.).

cunoşteau marea slăbiciune a turcilor pentru bani, aşa că-i plăteau şi înălţau biserici de-ale lor în insule. Începură să promită grecilor că dacă vor deveni papistaşi, vor putea emigra uşor, dacă într-o zi ar vrea lă scape de mânia turcilor. Ajunseseră să numească şi episcopi de-ai lor în insule. „Sărmană Grecie, ce pătimeşti!“ se revolta Kapsis.

Intrară în Zefiria la ceasul când în biserică se citea Apostolul. Găsiră uliţele pustii. Cafenelele închise. La fel şi bordelurile, până la terminarea liturghiei. Aveau obloanele trase, porţile zăvorâte. Kapsis şi însoţitorii lui se duseră drept la catedrală, la Maica Domnului Portaitisa. Intrară respectuoşi, aprinseră lumânări şi se închinară. Stătură în spate, lângă masa unde se vând lumânări. Dar toţi îl recunoscură, şi un murmur străbătu biserica. Oamenii se-ntorceau şi-l priveau pe furiş. Auzi şi episcopul şi, din altar, se uită şi el ca să-l cunoască. Îl vedea pentru prima oară pe Kapsis: modest în purtări, cu ochii plecaţi, asemeni unei fecioare pe care fratele o scoate la plimbare. Numai după un timp tânărul şi-a aţintit privirea sub amvon. O fată îi atrăsese atenţia. Purta veşminte bogate, de catifea, şi avea un lanţ de aur la gât. Părea foarte tânără, dar se împlinise şi era fragedă ca o chitră, cu obraji rozalii ca petala trandafirului. Ochii îi erau albaştri, părul galben, ca un râu de miere. Avea vreo treisprezece ani. Lângă ea stăteau maică-sa şi doica. Kapsis voia să se roage şi să fie atent la psalmodieri, dar nu-şi putea lua ochii de la frumoasa copilă. Curând fata se-ntoarse şi privirile li se-ntâlniră. Se înroşi de parcă greşise cu ceva şi nu se mai uită spre el. Liturghia se termină, fata plecă cu maică-sa şi doica. Dar Kapsis tot la ea se gândea. Întrebă şi i se spuse că era unica fiică a lui Armenis, marele arhonte căruia turcii îi încredinţaseră să dea actele trebuitoare corăbiilor străine, paşapoarte grecilor, şi să se ocupe de toate ordinele şi documentele portuare. Fata se numea Leludo[1]. Numele i se potrivea. Pentru că semăna cu o floare al cărei parfum nu fusese mirosit de nimeni. Kapsis află unde locuia. Şi înainte de masă îşi slobozi oamenii să meargă care încotro voia. Lui Nikiforos îi porunci să se ocupe de armarea corăbiei capturate, iar el, numai cu un tovarăş de vârsta lui, porni spre locuinţa copilei. Se aşezară la pândă în uliţa pustie, sub o poartă. Îndată ce o văzu ieşind în fugă, îndreptându-se spre o vecină, Kapsis se repezi şi îi tăie calea. O trase sub un balcon şi, cu braţele întinse, o împiedică să plece. Ea, deşi era o

[1] Vine de la *louloudi* (gr.), floare.

copilă, avea deja minte de femeie. Văzu dorul, patima aprinsă din ochii lui. Se gândi că dacă el va vrea, nu-i va putea scăpa. Dacă ar fi strigat, ar fi fost şi mai rău. I-ar fi stârnit îndărătnicia. Dealtfel, la dânsul totul o atrăgea. Era frumos, zvelt şi tânăr. Cu păr negru, creţ, cu ochi ca două peceţi aurii umbrite de gene dese, cu buze picurând de dulceaţă. Ce putea să-i displacă la el ca să-l respingă, să nu se simtă fermecată? Şi purtarea lui, purtarea unui tânăr stăpânit de dragoste şi care nu are nici o speranţă s-o ia de nevastă cum s-ar fi cuvenit, nu avea nimic rău.

— Îmi placi, îi şopti flăcăul.

Şi ea, cuprinsă de tulburare între braţele lui, îi răspunse:

— Şi dumneata mie.

Toate se petrecură repede, înainte ca cineva să se arate pe uliţă. Erau îngrijoraţi, chiar dacă prietenul lui Kapsis stătea de pază. Fata se gândi la viaţa care o aştepta şi, făcându-şi curaj, în ciuda minţii sale fragede, urmă:

— Ştiu cine eşti. De mă vei răpi acum, maică-mea va muri de inimă rea. Şi asta n-o vreau. Îţi dau cuvântul că n-am să mă mărit cu alt bărbat. Du-te, să mai treacă câțiva ani, şi eu am să te-aştept să vii să mă iei. Să se vadă atunci că şi eu te vreau şi că te-am urmat din toată inima.

Vorbele ei îi plăcură, îl uimiră. Nu se aştepta la asemenea purtare caldă şi înţeleaptă de la o copilă. O stimă şi se simţi dezarmat. Se gândi că o astfel de fată trebuie câştigată cu totul, cu sufletul întreg. Se temu să nu facă vreo greşeală şi-i primi propunerea.

— Bine, îi spuse. Voi veni numai să te văd, din când în când... Noaptea şi pe ascuns. Fluieratul meu va fi semnalul.

Fata încuviinţă zâmbind. Tremura, sprijinită de zid. Şi-ndată îi şopti:

— Acum, pleacă...

El, ţinând-o între braţele sale ca între gratii şi sorbind-o din ochi ca îmbătat, îşi apropie deodată buzele de gura ei şi o sărută. Sărutarea le tăie răsuflarea. Era ca o pecete grea pusă pe vieţile lor şi le rămase întipărită adânc în suflet. Apoi, cu acelaşi avânt, Iannis o porni în goană pe uliţă, spre tovarăşul său. Numai pentru o clipă se-ntoarse şi o privi: Leludo ieşise din ascunzătoare şi, ca ameţită de cele petrecute pe neaşteptate în viaţa ei, îl privea la rându-i.

— Ai grijă... îi şopti.

Şi se despărţiră.

În ziua aceea, Kapsis parcă nu călca pe pământ. Zbura ca o pasăre, făcea salturi ca un delfin ce iese jucăuş din mare, fără să atingă valurile, părând că pluteşte peste spuma lor. Atât de mult se bucura că o cunoscuse pe copila aceea şi că fusese cuprins de dragoste. Primăvara cânta în el. Uită şi de înfrângerea pe care o suferiseră şi de armarea corăbiei noi şi de multe altele. Frumos lucru e să te simţi copleşit de dragoste! Ai alte doruri, şi sufletul îţi cântă ca o privighetoare, îţi susură ca un izvor, curat. Viaţa îţi este ca o aurora.

Cum de a dat peste el, aşa, pe neaşteptate, binele ăsta, ca o minune? Minune făcută de cei douăzeci şi patru de ani ai săi. Fluierând vesel, porni împreună cu prietenul său să se întâlnească cu ceilalţi tovarăşi din ceată. Întâlnirea urma sa aibă loc într-una din marile prăvălii unde se vindea salep şi rachiu. Pe drum se nimeri să asiste la o întâmplare care-l impresiona. Un grup de băieţi, prieteni între dânşii, scuipau şi goneau un altul care voia să vină cu ei, parcă cerşindu-le bunăvoinţa. Îi spuneau, ceva despre tatăl lui, îl înjurau. Se înfuriară tot mai mult şi până la urmă se aruncară asupra lui şi începură să-l bată cu sălbăticie. Şi băiatul era ca o copilă rănită, şi se zbatea, dar nu de durere, ci de ruşine şi suferinţă. Să-i plângi de milă, nu alta! Kapsis se repezi să-l scape, târându-l şi pe însoţitorul lui.

— De ce-l loviţi, măi? strigă copiilor.

Şi ei, copii de nici zece ani, haimanale de port, răspunseră:

— Taică-său e denunţător de-al veneţienilor. Harizanis îl cheamă. Să se ducă cu el. Nu vrem nemernici printre noi.

Îi povestiră ce-i cu băiatul. Taică-său se angajase pe-o corabie dintr-o flotă veneţiană, se vânduse veneţienilor, le destăinuia golfurile tainice unde ancorau barcazurile grecilor care se răsculau împotriva turcilor. Era un trădător, complice cu vrăjmaşii, cu cei care îi atacau pe greci.

— Şi băiatul ce vină are? întrebă Kapsis.

— E fiul lui! răspunse tăios unul dintre copii.

Corsarul văzu cât de adânc le pătrunsese în suflete dispreţul faţă de cei „vânduţi” şi familiile lor. Înţelese şi suferinţa băiatului, care vedea că pe insula unde se născuse nu mai era loc pentru el.

— Măi, vrei să vii cu mine? îl întrebă. Ca gabier[1]?

[1] Marinar care execută manevra velelor, a vergelor sau face serviciul de veghe pe gabie.

Şi copilul, care înţelesese cine era, răspunse:

— Sigur. Numai să mă duc acasă să-i spun şi maică-mi.

Aşa se făcu că Iannis Kapsis îl luă pe Lukis, fiul denunţătorului Harizanis, în flota lui. Cum avea să-l oprească maică-sa? Mai bine să fie alintat de corsari decât să se prăpădească de ruşine printre ai lui. Era destul c-o dispreţuiau pe ea.

Totuşi, înainte de-a se reîntoarce la Pollonia, unde-i aşteptau cele două corăbii, merseră la localul în care urmau să se întâlnească cu ceilalţi flăcăi din ceată. Intrară, priviră în jur, dar ei nu se arătaseră încă. Pe unde vagabondau, ce trucuri foloseau oare femeile ca să-i mai reţină?

Îndată ce intrară în local, se stârni un murmur. Patronul alergă să le pregătească o masă potrivită. Şi Lukis se mândrea nevoie mare că se afla împreună cu Kapsis. Dar acestuia nu-i plăcea să-şi dea aere. Înaintă modest, se aşeză pe o sofa lângă prietenul său; Lukis luă loc ceva mai încolo. Comandară amândoi rachiu şi un sirop pentru băiat. Pe scaune ori pe sofale stăteau o mulţime de bărbaţi; unii se-nveseleau bând rachiu şi mâncând caracatiţă afumată, ţâri sau brânză de burduf, alţii sorbeau salep cald sau ceai de salvie. Cei mai mulţi fumau narghilele sau trabucuri, scoţând fum ca nişte tămâierniţe. Localul duhnea de-atâtea mirosuri. Fripturi gustoase se rumeneau pe cărbuni, împrăştiind în încăpere miros de untură arsă, salepurile răspândeau aromă de scorţişoară, ceaiurile de mentă parfum, tuburile narghilelelor fumegau ca nişte hornuri, şi toate laolaltă se amestecau cu răsuflarea oamenilor, deveneau duhoare, afumând localul şi făcând aerul greu de respirat. Domnea mare gălăgie până să înceapă nakliul. Atunci toţi vor înceta să mai vorbească şi nu se va mai auzi decât gunguritul[1] narghilelelor şi vocea povestitorului, repetând vechea poveste. Până şi tabiul[2], care-şi avea ibricele şi tăvile pe pirostrii, după despărţitura de zăbrele, îşi va înceta lucrul, ca să nu-l stingherească pe povestitor. Toţi arătau mare respect pentru poveste, chiar dacă îi ştiau subiectul, îi cunoşteau sfârşitul şi o mai auziseră de zece ori. Dealtfel, povestitorul, datorită talentului său, reuşea să facă nakliul ca nou, adăugându-i distihuri meşteşugite şi părţi din alte povestiri. Te bucurai de arta lui. Sosi acel ceas. Un cântăreţ din

[1] Când funcţionează, narghileaua face un zgomot caracteristic, asemănător cu gunguritul unui porumbel.

[2] Cel care pregăteşte cafeaua.

liră urcă pe un fel de estradă din lemn sculptat, anume făcută în mijlocul localului, şi cântă o melodie ca să anunţe apariţia lui Serifos, renumitul povestitor. Se arătă şi acesta şi începu să povestească. Doamne, cu câtă dulceaţă mai povestea! Tocmai atunci intrară şi oamenii lui Kapsis. El îi văzu şi le făcu semn să se aşeze, să tacă mâlc şi să asculte povestea. Însă nu era nevoie să-i îndemne, pentru că povestitorul îi învălui şi pe ei, de la primele vorbe, cu vraja artei sale. Povestea despre un tânăr care avea o iubită şi de dragul ei străbătea codri şi munţi, cobora în adâncurile mării ca să-i adune coraliile sirenelor, şi făcea orice pentru fata dragă, ca s-o păstreze numai pentru el... Cum se mai pricepea Serifos să redea toate acestea în povestirea lui! Cu ce strigăte, cu ce glas!... Imita până şi cântul privighetorilor şi vuietul vântului... Te transporta de pe locul tău acolo, departe, unde povestea îşi flutura aripile. Te făcea alt om, te elibera de griji şi de necazuri, de suferinţele vieţii. Te făcea fericit. Ah, de câte minunăţii se lipsesc cei care călătoresc pe mările sterpe, departe de bucuriile uscatului! De unde să aibă un asemenea meşter care să le înmoaie din când în când sufletul cu frumosul lui nakli... Kapsis a fost vrăjit de farmecul povestirii. Ascultându-l, era fericit. Un gând i se cuibări în minte.

— Măi, se-ntoarse şi le şopti palikarilor[1] săi, vom pleca de aici fără pradă? Ce fel de corsari suntem? De râs?

Ceilalţi îl priviră miraţi.

— Încotro baţi? Spune!

— Vom lua ceva de-aici.

— Porunceşte!

— Nakliul, măi, nakliul!...

Aşa au şi făcut. Pe înserate l-au pândit pe Serifos pe o ulicioară şi l-au luat pe sus. L-au dus peşcheş pe corabie.

3

Când te apucă norocul, nu te mai lasă. Dacă ţi-a surâs o dată, pentru multă vreme toate îţi vor merge din plin. Cu o singură aruncătură de năvod ai să scoţi întruna peşti. Dar şi dacă se-ntoarce foaia, atunci s-a terminat: ai să te rostogoleşti fără oprire, până ai să cazi pe metereze. Lui Kapsis i-a surâs norocul.

[1] Viteji. (gr.).

Din primăvara aceea când venise la Milo toate îi reuşeau. De parcă dragostea pentru fata pe care o văzuse la biserică, pentru Leludo a lui, îi adusese noroc. Şi Serifos, cu frumoasele lui poveşti, îi încânta pe corăbieri, îi făcea să-şi uite necazurile. Toate mergeau strună. Kapsis dobândea tot ce voia. În numai cinci luni prădaseră douăsprezece corăbii. Nouă deveniseră ale lor. O adevărată flotă, ce-şi flutura flamurile asemeni unui stol de păsări. Fiecare dintre vitejii lui de frunte comanda câte o corabie. Ceata îşi spori şi ea rândurile. Stăpâni de nave din Imvros şi Tasos, pe care kapudan-paşa îi distrusese, se refugiaseră la Kapsis ca să afle o soartă mai bună. Aduseseră în armada lui experienţa şi credinţa lor. Şi acesta era lucrul cel mai de seamă: avea bărbaţi capabili, lupi de mare îndrăzneţi, dornici să se răzbune. Îl ajutau cu folos pe Kapsis. Dar şi el îi mulţumea, nicicând nu le dădea prilej să se plângă. Împărţea prăzile cu dreptate, după vrednicia fiecăruia şi după timpul care trecuse de când intrase în ceată. Se purta frumos, cinstit. Cât despre aleanurile inimii, pentru dorul de casă şi chinurile dragostei, aveau poveştile lui Serifos. Îl luau de pe o corabie pe alta şi-l puneau să le răcorească inimile cu măiestria lui, iar alteori să le tulbure voluptuos dorul ascuns pentru vreo femeie. Mai ştia el şi altfel de povestiri — îndrăzneţe, neruşinate, porcoase, despre drăgostiri în aşternuturi — ce tulburau ceata şi făceau ca mâinile să pipăie părţile de jos.

Serifos se obişnui repede. Nu-i părea rău că-l răpiseră şi nu se simţea prizonier. Se bucura că-l respectau şi-l chemau pe fiecare navă. Dealtfel, se vedea că avea aventura în sânge. Altminteri nu şi-ar fi presărat povestirile cu atâtea fapte de vitejie şi, uneori, i s-ar fi întâmplat să fie copleşit de tristeţe. „A, viaţa trebuie s-o iei aşa cum este“, filozofa el. Şi, povestind, era mulţumit oriunde s-ar fi aflat; numai să fie ascultat cu atenţie de cei din jurul lui şi să aibă mastică de Hios[1] să mestece. „Îmi parfumează vorbirea”, se justifica pentru faptul că atunci când nu povestea mesteca deseori mastică.

Kapsis se simţea bine în tovărăşia lui. Ca să-i facă plăcere, îi pregătea el însuşi siropuri de gutui şi din rădăcină de piper, bune pe timp de arşiţă ori furtună. În felul acesta îi arăta stima pe care o nutrea pentru arta lui.

[1] Din răşina aromatică a arbustului de mastică se face atât cunoscuta băutură, cât şi o gumă de mestecat foarte parfumată.

Dar vară ca aceea mai bine să nu fie! Egeea dogorea, apele îi clocoteau de-ai fi zis că în adâncurile ei ard focuri. Lunile se scurgeau una după alta, trecu şi iulie, dar căldurile nu se potoleau. Nu se mai pomenise asemenea năpastă. Lumea se sufoca, cerul ardea, se umfla, încât gândeai că se va întâmpla o nenorocire, altfel nu se putea. Şi, într-adevăr, aşa se petrecură lucrurile. Mai bine să nu vadă omul asemenea prăpăd de nedescris!

În noaptea de zece septembrie, vulcanul de pe insula Thera[1] începu să dea semne de mare mânie. Scotea fum cafeniu şi flăcări iuţi care zburau ca nişte păsări speriate. Ceas de ceas aceste semne se înmulţeau, arătau ce se va întâmpla. Dar nimeni nu-şi închipuia cât de mare va fi catastrofa. Fierberea asta înceată ţinu patru zile. Şi de Ziua Crucii veni prăpădul, în Egee se deschise iadul. Bocaportele[2] vulcanului explodară şi odată cu lava se revărsă prăpădul. Măruntaiele pământului mugeau, gâlgâind, şi îşi vărsau lava încinsă. Zguduiau temeliile insulelor: Thera, Anafi, Sikinos, Astipálea. Răul făcea ravagii până şi în Creta, Moreas şi Asia Mică. Ţărmurile tremurau ca apucate de friguri. O parte din Thera se scufundă, deveni ca o semilună, şi-n deschizătura ce se făcuse se ivi, asemeni unui ochi printre spume, o insuliţă de cenuşă purpurie. Dar nici gând să se potolească prăpădul. Stânci uriaşe se sfărâmau şi se prăbuşeau, târând în rostogolirea lor case, mănăstiri singuratice, mori, sate întregi cu locuitorii lor. Şi printre bubuiturile şi prăbuşirea stâncilor auzeai, când se prăvălea pământul, oameni jeluindu-se, răcnind şi zbătându-se, animale urlând înnebunite.

Un suflet îl chema în ajutor pe celălalt. Dar atunci era domnia lui „scape cine poate“. Vedeai insulele învăluite în giulgiuri de flăcări, cerurile cufundate-n pucioasă şi nori de fum şi te cuprindea disperarea: nicăieri nu vedeai vreo ieşire, n-aveai de unde aştepta milă şi mântuire. De parcă pierise Dumnezeu. Nici să respiri nu puteai. Cenuşa otrăvită îţi astupa nările. Te sufocai. Şi asta n-a ţinut o zi, două sau cinci. Ci două săptămâni şi jumătate, zi şi noapte. Peştii ieşiră pe uscat, şerpii şi iepurii înspăimântaţi se aruncau în valuri să se salveze, în marea clocotindă. Înnebuniră şi oamenii, nu mai puteau să reziste. De deznădejde îşi sfâşiau obrajii. Ridicau icoanele căzute şi se rugau

[1] Altfel numită Santorini.

[2] Capacele care acoperă gurile tunurilor pe corăbii.

stând în genunchi pe cenuşa fierbinte, ca să se arate Dumnezeu şi să-i vadă, să se îndure de ei.

Când nenorocirea se sfârşi şi navele se apropiară de Thera, străinii rămaseră uimiţi de cele ce vedeau: pe cheiuri, corăbii cu oameni împietriţi, arşi de lava clocotită, mori de vânt cu aripi carbonizate, asemeni unor mâini întinse care cereau ajutor, broaşte ţestoase urcate pe crengile unor smochini sălbateci, stând ghemuite acolo şi, de groază, neîndrăznind să coboare... Nu se auzea nici ciripit de păsări, nici behăit de oi. Toate se ascundeau înspăimântate. Nu se auzea bâzâit de muscă, nici binecuvântata picurare a apei. Nimic. Viile pieriseră sub cenuşă, fluturii, sufocaţi de miasmele otrăvite, îşi curmaseră zborul. Trebuia luat totul de la început.

În primele zile ale prăpădului, în ajunul erupţiei, s-a întâmplat ca flota lui Kapsis să se afle în preajma insulei Anafi. Simţiră zbuciumul, umflarea mării, văzură cerul încingându-se. Căutară câteva golfuleţe mai liniştite şi aşteptară să se potolească prăpădul. Parcă ştiau ce aveau să întâlnească mai încolo, ca să-şi continue drumul? Aşa, ancoraţi în larg, le văzură pe toate, le trăiră. Pe una din nave aveau trei călugări de la Sfântul Munte, pe care trebuiau să-i ducă cât mai aproape de Locurile Sfinte. Spuneau că nenorocirea asta e o lecţie pe care Dumnezeu o dă insulelor Cidade, pentru că mulţi dintre locuitorii lor îl renegaseră şi îmbrăţişaseră erezia Papei; prăpădul era un semn al Domnului pentru cei care-şi încălcaseră credinţa, ca să-i facă să se întoarcă la religia lor ortodoxă. Aşa tălmăceau călugării cele întâmplate şi prinseră a însemna cu exactitate totul: „În anul de graţie 1650, la zece septembrie...“

Cu cât îi asculta, cu-atât mai mult se minuna Kapsis. Nu-i putea intra în cap că Dumnezeu când se înfurie dă drumul unei mânii atât de năpraznice, ca atunci când izbucneşte nu se mai îndură de nimic, nu lasă nimic în picioare, nici piatră pe piatră. Dacă sufletul lui era atât de sălbatec, însemna că, în comparaţie cu el, şi cei mai fioroşi piraţi, cu toate păcatele lor, erau nişte îngeraşi. Şi pentru că se temea că astfel de gânduri îl fac nelegiuit şi defăimător al celor sfinte, lucru pe care nu-l voia, îi lăsa pe călugări să stea de vorbă cu cei care le dădeau crezare, iar el îl chema pe Serifos ca să-i spună un dulce nakli şi să-i aline dorul. Se gândea mereu la Leludo. Şi prinse a socoti când va debarca la Milo s-o vadă şi să i se bucure inima.

Aşa era sufletul lui. Purta cu el, oriunde se afla, iubirile, dorul arzător. Îl stăpânea amintirea şi grija lor. Semăna cu un barcaz[1] care a pornit din portul patriei, dar pe care o frânghie solidă îl ţine legat de chei şi, oricât ai slobozi-o, putea fi tras înapoi de-o mână oarecare, putea fi readus acolo de unde plecase. Iată, erau şase ani de când părăsise casa părintească, dar mintea lui se tot întorcea acolo. La fiecare şase luni alţi corsari îşi părăseau neamurile şi căminele, aruncând în urma lor piatra cea neagră a uitării. El însă nu-i putea uita pe cei dragi. Gândul îi era mereu la părinţi şi fraţi, la bunici, la celelalte rubedenii. Uneori îl întreba pe frate-său, pe căpitanul Tromaras, ce s-o fi întâmplat cu ei... Şi pomenea de grădină, de stână, de câinele care le păzea casa. Dar ce răspuns îi putea da Tromaras odată ce plecase de-acasă cu mult înaintea lui? Străbătea mările de aproape douăzeci de ani. Cu vorbele lui, îi aprindea doar luminarea dorului, îl făcea să suspine adânc şi să-l certe:

— Lasă-le, măi... Ce le tot scormoneşti...

Dar în sinea sa, Tromaras încerca şi el să-şi amintească câte ceva. Până la urmă se sfătuiră şi, pe ascuns, trimiseră veste bătrânilor cum că acela dintre cei şase fraţi ai lor care vrea să trăiască pe mare, împreună cu ei, să vină să-i întâlnească unde vor hotărî. Primiră răspuns că va veni Nikolis, mezinul, şi se-nţeleseră să se-ntâlnească la Monemvasia, de Sânt-Dumitru. Flăcăul ajunse la locul hotărât tocmai când i se termina mămăliga şi brânza de burduf din desagă. Nici nu apucă să întrebe pe-acolo dacă se arătaseră. Sub stânca-cetate, Kapsis îşi ancorase, în umbră, una din nave şi-l aştepta. De îndată ce-l zări, se repezi în goană spre frate-său, de parcă avea aripi. Îi ieşi în întâmpinare. Îl recunoscu, deşi îi mijise mustaţa. Îl îmbrăţişă cu drag şi bucurie. Se plimbară două ceasuri ca să vadă împreună insula stâncoasă care era cetate bizantină. Pe urmă îl duse la flota ancorată în larg, unde-l aştepta Tromaras. Până în miez de noapte l-au tot întrebat de părinţi, de fraţi, de casă. Voiau să afle veşti despre verişoare: care dintre ele se măritaseră, care se călugăriseră la mănăstirea Varnakova[2]; care dintre ai lor se răsculaseră împotriva asupririi turceşti şi luaseră calea munţilor; ce făceau unchii, dacă mai aveau vite... ce făcea aiuritul

[1] Barcă mare, din lemn, care navighează cu pânze sau remorcată.
[2] Veche mănăstire bizantină din Dorida.

neamului lor, bárba[3] Mironas, care era somnambul şi ştia să vorbească sălbătăciunilor...

— E aşa cum îl ştiţi şi chiar mai rău, le spuse frăţiorul. Le povesti ultimele lui năzbâtii, care dovedeau că bătrânul o luase razna de-a binelea. Că vedea — după cum spunea — sfinţi cu aripi, zburând deasupra teilor şi platanilor, spălându-şi ciorapii în râu şi poruncindu-i ce să facă. Se scula nopţile şi umbla aşa, adormit. Se ducea singur prin văile împădurite, se ascundea prin tufişuri şi deprindea graiul sălbătăciunilor şi ciripitul păsărilor. Învăţa să înţeleagă fiecare strigăt, ciripit, urlet. Ştia când animalele vorbeau între ele despre hrană, despre împerechere, despre ploile ce vor veni sau despre moarte. Şi reuşea să scoată şi el aceleaşi sunete, să le păcălească, făcându-le să se apropie de dânsul. Se învăţaseră cu el, nu se mai temeau. Veveriţele i se urcau pe umeri şi potârnichile îi ciuguleau seminţe din palmă. Vulpile se culcau şi adormeau la picioarele lui. Câțiva consăteni îl pândiseră în pădure şi văzuseră toate acestea cu ochii lor. Văzuseră şi spuseseră şi altora. Bárba Mironas era în stare să imite până şi şoaptele broaştelor ţestoase ori tusea aricilor, şi putea atrage lângă sine aceste vietăţi. Dar nu cu şiretenie, cu înșelăciune, ci cu bunătate şi blândeţe. Când sălbătăciunile se apropiau de el, le mângâia cu drag... Şi ele stăteau. Aşa povesteau cei care-l văzuseră în asemenea clipe.

— Se spune că în neamul nostru, cu ani în urmă, am mai avut un aiurit, îşi aminti Tromaras, căruia veştile pe care le auzea de la frate-său îi păreau cam anapoda. Cred că era unchiul străbunicului nostru.

Şi unul dintre scribii care-i însoţea la acel ceas găsi îndată explicaţia:

— Se poate. Asemenea ciudăţenii se moştenesc uneori.

— Atunci bine că unchiul n-a avut copii, zise Tromaras şi se făcu că-şi scuipă în sân.

Dar Kapsis îl contrazise:

— De ce, măi? Socoţi că-i rău să poţi vedea sfinţi zburând? Şi să-ţi grăiască sălbătăciunile? Măcar de ni s-ar întâmpla şi nouă aşa ceva!

Dar fratele mai mare nu-i răspunse. Nu avea ce să zică. Observând că stelele fuseseră acoperite de nori, porunci să se strângă pânzele mici, numite focuri.

[3] Unchi. (gr.).

Viaţa de corsar are bucurii, dar şi necazuri. Uneori le pui pe cântar şi nu ştii care trage mai greu. Te cuprinde dorinţa să părăseşti marea şi să te-ntorci printre oameni, pe uscat; să te bucuri de cele ce se află acolo. Aşa gândea Kapsis când îi venea în minte Leludo. Dar îşi revenea şi, de parcă păcătuise, se apuca să comande flota cu şi mai mare însufleţire. Totuşi, se hotărâse să se ducă, pe ascuns, în insula ei, ca s-o vadă. Potrivi deci lucrurile în aşa fel încât de ziua Arhanghelilor, când se fac slujbe la morminte, debarcă. Uliţa era pustie. Kapsis purta o rasă cu glugă, ca un călugăr catolic, şi păşea cu capul plecat; nimeni nu-l luă în seamă. Fluieră sub balconul ei, întâi încet, apoi mai tare şi iată că fata se arătă la fereastră. Tresări, sufletul îi fu cuprins de dor. Înţelese îndată că era el. Tocmai se însera şi îi făcu semn să aştepte până se întunecă. Kapsis se supuse. Şi curând ea se strecură ca o umbră afară şi se întâlniră. Bătrâna ei doică o urma tremurând de spaimă. Dacă le-ar fi zărit cineva, ar fi fost pierdute. De aceea alergară către o bisericuţă strămoşească şi se ascunseră după nişte cactuşi înalţi. Cei doi tineri stătură de vorbă cam jumătate de ceas. Se priveau cu drag în ochi, cu inima tresăltându-le ca peştele în harpon. Şi întâlnirea asta, emoţia pe care o simţeau le ajungea ca să-şi mai păstreze dragostea fierbinte câteva luni, până când aveau să se revadă din nou.

Zilele se scurgeau una după alta şi ei trăiau cu gândul la clipa revederii. De îndată ce prinse a se împrimăvăra, fata auzi iarăşi fluieratul lui în uliţă. Coborî singură, fiindcă doica ei nu era acasă. Se ascunseră ca şi prima oară după cactuşi și el începu să-i vorbească încet, dulce, de parcă glasul lui picura miere. Leludo se întreba cum de ajunsese corsar un tânăr cu purtări atât de frumoase. Îi spuse. El oftă.

— M-a împins teama. Eram în primejdie.

Şi-i mărturisi că pe când era tânăr, nici nu-i mijise mustaţa, în locurile lui de baştină, în Rumeli, acolo, la Lidoriki, se-ndrăgostise de-o turcoaică, fiica unui agă. Pusese ochii pe ea. Îi plăcea tare mult, fără să ştie însă unde avea să-l ducă dorul lui. Era tânăr, făcea şi el nebunii. Uneori se ascundea pe uliţa ei, îi arunca o floare când se întâmpla să treacă prin preajmă, şi căuta să-i întâlnească privirea. Şi o dată, la Sálona, când se dusese la geamie cu tatăl ei şi îşi lăsaseră afară încălţările, el se repezi şi, pe furiş, înşfăcă un papuc brodat de-al fetei, ca să-l aibă amintire. Toate acestea erau tertipurile copilăreşti ale dragostei dintâi. Cu timpul trec, se domolesc. Mintea se mai coace. Însă

aga, tatăl ei, prinse firul, mirosi cam despre ce era vorba. Începu să se nelinişteascâ, să fie chinuit de bănuieli. Mai ştii unde duce dragostea raialelor? Se putea ca cioglanul[1] ăsta s-o răpească într-o zi, s-o ia cu el sus, în munţi. De aceea o crescuse în puf şi o ferea până şi de soare, ca s-ajungă prin bârlogurile klefţilor[2]? Nu! Pe Alah! Înţelepciunea nu strică niciodată. Se strădui aşadar să ia măsuri de prevedere, să se apere de acel diavol. Îşi chemă fiii şi se sfătuiră. Şi cu toţii hotărâră să-l prindă, să-l castreze, să-i răpească bărbăţia şi apoi or vedea dacă o să-i mai ardă de ţopăit şi de zburdat. Turcoaica, stând ascunsă după kafasul[3] din musafir-odá[4], îi auzi şi îşi dădu seama că avea să-şi încarce sufletul cu un mare păcat. De ce să piară din cauza ei un tânăr atât de viteaz și de deştept? Îl chemă pe arnăutul ei de credinţă, care aducea cu căruţele uleiul de la Sálona, şi-l puse să se jure că-i va spune acelui flăcău planul pus la cale de fraţii şi tatăl ei.

Curând aveau să-l nenorocească. Când Iannis Kapsis află ce-l aştepta, îi trimise prin slujitor talismanul lui brodat cu meşteşug şi plecă îndată, pe furiş, ca să-şi găsească fratele, pe Grigoris, pe căpitanul Tromaras cum îl strigau ei, care capturase două alamáne turceşti şi jefuia corăbiile paşalelor din împrejurimi, din Kefalonia până în Lefkada. Abia de apucă tânărul să-şi ia rămas bun de la mamă, de la tată, de la fraţi, de la câinele care le păzea casa. Fugi noaptea ca să nu fie prins. De-atunci era pe mare, aşa ajunsese corsar. Cauza era o dragoste, un dor. Celelalte veniseră de la sine, ca apa. Şi din moment ce cusurul lui era să-şi pună tot sufletul în ceea ce făcea, se dedică pirateriei cu întreaga sa fiinţă. Se gândi la toate, le analiză: cum să se pricopsească în aceste împrejurări. Era plin de înflăcărare. În fiecare dimineaţă se trezea cu gândul de-a ajunge om mare; acesta era visul lui. Socotea pirateria o răscoală, un război împotriva asupritorilor patriei. Dintre toţi, pe aceştia avea să-i lovească mai întâi, ca să-i răzbune pe cei morţi şi pe cei refugiaţi în munţi. Ştia să vorbească cu meşteşug, să farmece cu vorbele lui. Oamenii se adunau în jurul său aşa cum se adună păsările pădurii în jurul izvorului. Curând, mulţi îi dădură crezare şi alcătuiră prima lui ceată. Se repeziră asupra unui şantier unde se reparau nave, pe lângă Patras, şi puseră mâna pe două alamáne.

[1] Tânăr. (turc.).
[2] Răsculaţi greci care luptau împotriva jugului turcesc.
[3] Grilaj des. (turc.).
[4] Cameră de oaspeţi. (turc.).

Aşa se închegă flota lui. Deveniră mai îndrăzneţi, prinseră a brăzda mările. Kapsis îşi înălţă flamura lui cu cruce. Şi dădu dovadă de atâta pricepere şi vitejie, puse stăpânire pe atât de multe prăzi, încât i se duse faima. Ajunse spaima Egeei, coşmarul lui kapudan-paşa. Şi se avânta mereu, pornea pe mări tot mai depărtate. Fratele lui, căpitanul Tromaras, văzând ce reuşise să facă, recunoscu că e mai vrednic decât el şi intră şi dânsul în flota lui. Mai bine împreună decât sub steaguri diferite, căci uniţi le va merge din plin.

Îi povestise totul simplu, liniştit. Leludo îl asculta tăcută. În cele din urmă, îl întrebă:

— Aşadar totul a pornit de la o dragoste?

El spuse că acesta era adevărul şi adăugă:

— Pentru dragoste fac totul.

— Numai să merite dragostea asta...

Pentru prima oară Kapsis se mândri.

— Ţine minte un lucru: Iannis nu se dedică unor iubiri nepotrivite. Le cântăreşte cu viaţa lui.

Se făcuse târziu. Doica se apropie şi o chemă în şoaptă. Leludo, parcă rupând o vrajă, se despărţi de el tulburată şi se îndreptă în grabă spre casă. Kapsis sări zidul din dosul cactuşilor şi, înfăşurat în rasă de călugăr catolic, se duse să-şi întâlnească tovarăşul care-l aştepta ceva mai departe, cu catârii, ca să pornească spre celălalt capăt al insulei. Acolo, într-un golf ascuns, împrejmuit de stânci, se afla ancorată nava care-i adusese la Milo şi care acum avea să-i readucă la armadă, lângă Glaronisa[1], printre bolovani de lavă împietrită, popas pentru pescăruşi şi alcioni. Şi când corabia ridică ancora, tânărul corsar simţi că în acest loc lăsa încă două petale din inima lui. De fiecare dată când avea să vină, avea să piardă două petale, până când îşi va lua cu el iubita. Atunci petalele risipite se vor aduna la un loc şi inima îi va fi din nou întreagă. Aşa gândea. Răbda şi aştepta sa vină vremea ca Leludo să-şi poată ţine făgăduiala. Şi copila aştepta. Se gândea le el necontenit. Fără să-şi dea seama, ajunsese să se închidă în dragostea ei ca un vierme de mătase în gogoaşa lui. Şi ea însăşi ţesea firul mătăsos cu care se înfăşură. Singură se hotărâse să iasă cât mai rar din casă, nici chiar de sărbători să nu se ducă la biserică: se temea că, ieşind în lume, cineva se va îndrăgosti de dânsa şi o va cere de nevastă. O dată, de două ori, ar fi refuzat... Însă de se va întâmpla să fie om de

[1] Insulele pescăruşilor. (gr.).

treabă acela care-o va cere, ce motiv să găsească faţă de părinţi ca să-l respingă? Ce să spună? „Sunt încă prea tânără?“ Şi până când? De aceea era mai bine să se ferească, să stea de-o parte. Şi dacă trebuia neapărat să meargă undeva, îşi acoperea capul cu o năframă, ca o călugăriţă, îşi pleca fruntea să nu i se vadă nici bujorii din obraji, nici râul de miere al părului, semne ale primăverii ce o împodobeau. Anii treceau, dar ea continua să trăiască ascunsă de ochii oamenilor. Desigur că nu socotea uşoară calea dragostei ei. Dar ca femeie se simţea mândră că putea să-l aducă de departe, pe ascuns, la poarta ei, bolnav de dragoste, pe cel mai viteaz dintre corsari, pe cel care îi dorea iubirea şi îşi rostuia viaţa după voia ei. Şi această mândrie o făcea să se simtă mai presus de celelalte femei, căci dragostea ei avea mai multă însemnătate decât o dragoste împlinită, obişnuită. Şi, pe urmă, chiar dacă el era corsar, lucru care îndepărta orice gând de unire a lor, cine ştie ce putea aduce ceasul, ce putea aduce scurgerea vremii. Dacă veneau cutremure care scufundau uscatul în mare şi înălţau insule... Cine putea şti ce seminţe seamănă vântul... Prin urmare, cum să spui ce se putea întâmpla şi ce nu?... Şi atât cât trăieşti, pentru destinul tău eşti ca o poartă deschisă.

4

Kapsis venea la Milo de două ori pe an. Uneori cu însoţitori, voiniceşte, ca să facă cinste prietenilor şi străinilor prin cârciumile din piaţă, alteori pe ascuns, numai să se întâlnească cu Leludo a lui. Ca să se ducă pe uliţa ei aştepta ca dinspre mahalaua turcească să se audă glasul muezinului, sus, în minaret, şi să se aştearnă vălul negru al nopţii. De fiecare dată când se întâlneau era la fel: priviri pline de dor, şi, când se despărţeau, li se risipeau petalele inimii... De fiecare dată la fel. Doar cele din jur se schimbau. Lumea... De fiecare dată, la debarcare, Kapsis îşi dădea seama că oamenii din insulă deveniseră mai răi, mai aspri. În prăvălii se făceau afaceri tot mai necinstite; prin hanuri şi pe cheiuri auzeai tot mai des blesteme şi înjurături. Fie din cauza sălbaticelor purtări ale corsarilor, fie din cauza poftei nesăţioase a zarafilor şi a haraciului lui kapudan-paşa care-i storcea, fie din cauza lichelelor

străine care veneau în insula lor, milioţii se înrăiau, căpătau tot mai multe apucături rele. Kapsis vedea ce se întâmplă cu ei, nu se înşela. Oare nu despre aceste lucruri predica episcopul şi amenința că pedeapsa lui Dumnezeu îi va lovi ca un trăsnet? Oare nu de aceea se ducea însuşi episcopul în bazar ca să înfiereze afacerile necurate ce se puneau la cale? Pentru ce altceva? Dar care a fost urmarea? L-au nenorocit pe acel om sfânt. Desigur, cei care aveau interes să-l înlăture, pentru că flăcările slobozite de el îi ardeau. Adevărul ieşi la iveală mai târziu.

Se întâmplă ca Iannis Kapsis să se afle pe insulă în zilele când i se aduse prelatului o groaznică învinuire. S-au găsit câțiva care au început să-l acuze că el, cel care făcea pe sfântul şi pe trimisul lui Dumnezeu, era un seducător nemernic, care violase o femeie străină în biserică... Nemaipomenită, groaznică învinuire! Îi aduceau mulţime de învinuiri şi compuneau prin cârciumi nakliuri dezmăţate despre el. E uşor să pătezi reputaţia cuiva şi să-ţi arunci murdăria asupra altora! Urechile mulţimii sunt gata să audă ce e rău şi nedrept, iar buzele repetă bucuros cele aflate. Despre ceva bun nu se găseşte nimeni dispus să vorbească, căci invidia pecetluieşte buzele tuturor. În numai câteva zile, vorbele se răspândiră, revolta oamenilor ajunse cât un munte. Episcopul se păstra blând, fără răutate, cu conştiinţa imaculată. Aflase ce se vorbea despre el şi se hotărâse ca în prima duminică să răspundă mârşavelor calomnii. Se duse la biserică, oficie slujba şi, înainte de a sosi ceasul să-şi ţină cuvântarea, tocmai când voia să primească din mâna diaconului Sfintele Taine, se auzi un strigăt; „Nevrednic!” Toţi cei aflaţi în biserică tresăriră, se tulburară. Episcopul voi să termine slujba, să pună sfântul potir şi anafura pe Sfânta Masă şi după aceea să le vorbească. Dar cel care strigase nu se opri. Ieşi în faţa stranelor şi continuă, repetă povestea cu nelegiuita faptă a episcopului, aţâţă oamenii împotriva lui. Şi mulţi dădură crezare acelor vorbe: unii din cauză că aveau ură pe episcop pentru că îi veştejea cu predicile lui şi găsiseră ocazia să i-o plătească, alţii pentru că nu aveau minte şi se lăsau târâţi încotro îi purta curentul. Se uniră cu cei ce unelteau. Se dădură de partea minciunii. Puţini au fost cei care luară apărarea episcopului, susţinând că sunt siguri de sfinţenia lui. Vorbele lor fură acoperite de strigătele celorlalţi. Prelatul rămase singur, fără apărare, străduindu-se, în faţa altarului, să-şi dovedească nevinovăţia, cinstea. Se chinuia să scape de grelele învinuiri,

asemeni unei păsări care a fost aruncată într-o colivie strâmtă şi încearcă să iasă bătând din aripi şi izbindu-se de gratii. Zadarnic însă. Duşmanii lui aveau pregătit un martor: pe femeia care, după spusele lor, fusese violată de episcop. O străină care, călătorind spre Locurile Sfinte şi fiind prădată pe corabie, debarcase pe insulă ca să cerşească. Episcopului i se făcuse rău când o văzu. Complotul menit a-l defăima îl înspăimântă. Strigă plângând că i se face o mare nedreptate, dar totul a fost în van. Acolo, de faţă, se afla aşa-zisa lui victimă: o fiinţă care, chipurile, bătuse la poarta lui şi în loc de îndurare şi ajutor întâlnise patima nelegiuită! Nu mai avea speranţă că va reuşi să scape de groaznica învinuire. Exista un singur mijloc prin care să dovedească enoriaşilor săi că era defăimat pe nedrept: să le dezvăluie taina lui. Însă voia să evite acest lucru. Până la urmă, cuprins de deznădejde, se hotărî s-o facă. Îşi ridică rasa, îşi rupse în grabă veşmintele de dedesubt...

— Priviţi! strigă. Spuneţi dacă am putut păcătui!

Se dovedi că era infirm şi nu se putea bucura de plăcerile iubirii.

— Când eram copil, m-au scopit turcii...

Şi oamenii şi sfinţii îşi dădură seama de nevinovăţia lui. Lumina candelelor, dinaintea icoanelor, tremură. Cei care-l acuzaseră amuţiră. Plecară ca opăriţi. Împreună cu ei şi femeia mincinoasă care făcuse, pe victima. Ceilalţi îngenuncheară, îşi lipiră fruntea de podea, cerând iertare episcopului că-l tulburaseră. Dar dânsul parcă nu se mai afla printre ei. Nici nu auzea, nici nu vorbea. Se prăbuşise. Ghemuit într-un colţ al altarului, plângea în tăcere. Cu cât treceau clipele, cu atât mai mult îşi dădea seama ce făptuise. Ce blasfemie, ce sacrilegiu în însăşi casa lui Dumnezeu... Şi ce dacă dovedise că era cinstit şi vrednic slujitor al său? Se lăsase târât de disperare şi păcătuise. Iarăşi nu era vrednic de cinul din care făcea parte. Păcatul îl apăsa, se simţea izgonit din acest sfânt lăcaş. În zadar se ocupau de el doi preoţi, încercând să-l liniştească. Nu-i asculta.

— Mă pierdeţi, le spuse. Până aici mi-a fost.

Îşi scoase odăjdiile episcopale, mitra, crucea de aur, le depuse pe o strană. Îi ajungea anteriul cel negru. Şi plecă fără a cuteza să îmbrăţişeze pe nimeni. Părăsi insula chiar a doua zi în zori. Mai întâi se duse la Kimolos cu o felucă[1] şi acolo se îmbarcă pe o corabie şi porni mai departe. Nu se mai arătă la Milo;

[1] Corabie mică, îngustă, prevăzută cu pânze şi lopeţi.

părăsise insula pentru totdeauna. Unii spuneau că se dusese la Constantinopol ca să se spovedească patriarhului şi să ceară cu smerenie canon de ispăşire. Dar se-ntâmplă ca tocmai atunci la Constantinopol să nu fie patriarh. Sultanul îl îndepărtase de curând pe Ioanichios şi-i căuta un înlocuitor. De ce, asta e altă poveste. Pe scurt, episcopul pieri dintre oameni. Se va fi retras într-un pustiu ca să-l roage pe Dumnezeu să-l izbăvească.

— Aşa se ucide în insula mea, zise fiul lui Harizanis, aflând cele întâmplate.

Şi binecuvânta clipa când Kapsis îl luase în armada lui.

De-atunci, când insularii observau vreo nedreptate, obişnuiau să spună:

— Noi am fost în stare să-l distrugem pe episcop, care era un om sfânt, şi nu vom fi în stare să vedem asta?...

Serifos pregăti un nakli în care povestea cele petrecute cu episcopul, ca pe o parabolă din Evanghelie. Deşi povestea lui nu era potrivită pentru o navă de corsari, auzind-o, Kapsis lăcrimă. Poate fiindcă-l cunoscuse pe acel om sfânt şi primise anafura din mâna lui, poate pentru că debarcase pe insulă în ziua aceea îngrozitoare şi îşi amintea de acuzaţia cea nedreaptă. Gândindu-se la trista întâmplare, trăgea învăţăminte: vedea până unde poate ajunge răutatea oamenilor. Şi deşi era corsar şi prăda, păstra în suflet ceva blând, duios. Numai de acest „ceva“ se temea în viaţa lui de corsar. Chiar dacă n-o arăta.

Venea la Milo pentru dragostea lui, lucru ştiut. Dar de la întâmplarea cu episcopul şi altceva prinse a-l îndemna să vină. Nu se putea lămuri ce era. Însă decăderea morală a locuitorilor insulei în loc să-l îndepărteze, îl atrăgea. Îl silea să gândească mai profund şi să cerceteze mai temeinic firea oamenilor. De aceea, oricare ar fi fost împrejurările, avea să-şi întoarcă cârma şi, de două ori pe an, avea să facă escală acolo. De obicei căuta un pretext ca să-şi justifice venirea; nu voia să apară în ochii tovarăşilor săi ca un tinerel chinuit de dragoste, care oftează pe uliţa dragei lui. Şi când se întâmplă nenorocirea de muri Nikiforos, şeful lui de echipaj, din cauza apei infectate, spuse să-l ducă la Milo, să-l îngroape acolo. Era şi el, ca şi Kapsis, de pe lângă Galaxidi şi Epahtos, crescuse în ţinuturi cu văi împădurite şi lunci. Nu i se potrivea marea ca mormânt; era mai nimerit să odihnească în pământ. L-au îngropat după datină, cu preot, care a rostit rugăciunile pentru cei răposaţi întru Domnul. Apoi ceata lui Kapsis a ridicat ancora, pornind către Cytera, deoarece era

săptămâna în care armada lui kapudan-paşa urma să vină să încaseze haraciul din insulă. Venea întărită şi cu corăbiile care bombardau Creta şi, dacă s-ar fi întâlnit, mult sânge ar fi înroşit valurile... De aceea socotiră mai nimerit să plece. Însă Kapsis nu voia să părăsească Milo fără să se întâlnească cu Leludo. Aşa că se arătă îndrăzneţ, dacă nu chiar nechibzuit. Îşi expedie flota şi le spuse oamenilor săi să vină să-l ia peste câteva zile, din acelaşi golf, de la Pollonia. În zadar îl mustră şi îl înjură Tromaras pentru nebunia lui: Kapsis rămase neclintit în hotărârea pe care o luase. Cu mare greutate acceptă ca Nikolis să rămână cu el — îl rugase să-l lase să stea lângă dânsul, căci, ştiindu-l singur, n-ar fi fost liniştit. Ce fel de fraţi erau dacă nu se ajutau între ei?...

După plecarea corăbiilor sale, Kapsis se duse pe furiş şi se întâlni cu Leludo. Seară de seară. Iar fratele său stătea la pândă ca să nu vină careva. De data aceasta Kapsis îi ceru fetei să-şi ţină făgăduiala şi să-i fie soţie. Până când se vor ascunde în întuneric ca nişte urgisiţi?... Venise vremea să se arate amândoi curajoşi. Dar fata îl rugă să mai aibă răbdare, poate se va schimba ceva și părinţii ei se vor arăta mai înţelegători. Hotărâră să mai aştepte un an. În cea de-a treia seară, tocmai când ajunseseră la o înţelegere, Patios, fiul doicii, veni în goană şi îl chemă pe corsar. Îl încunoştinţă că agálele aflaseră de debarcarea lui pe insulă şi-l căutau din casă în casă. Tare voiau să-l prindă viu, pentru că în urmă cu o săptămână atacase insula Karistos şi prădase seraiul paşalei de-acolo. Era şi aceasta una din pricinile pentru care kapudan-paşa venise la Milo. De îndată ce se înserase, slujitorii lui, ca nişte câini, se răspândiseră şi-l căutau pe corsar prin case, prin şuri şi biserici. Coborau până şi în fântâni; scotoceau toată insula.

Kapsis îşi dădu seama pe dată de primejdie. Îşi chemă fratele printr-un şuierat şi se-ncredinţară fiului doicii, ca să-i ducă într-un loc ştiut numai de el. Tânărul i se părea cinstit şi plin de bunătate. Şi dacă ar fi scăpat datorită lui, i-ar fi fost recunoscător.

— Unde ne duci? îl întrebă în timp ce înaintau în întuneric, prin locuri pustii.

— Ai să vezi, n-o să vă găsească nimeni, îi răspunse. Numai câțiva creştini cunosc ascunzătoarea asta.

Merseră mult, asemeni unor umbre ale nopţii. Patios ţinea în mână un felinar acoperit. Câinii îi lătrau de după garduri. Târziu, după miezul nopţii, ajunseră în partea dreaptă a insulei, pe o costişă ce se termina într-un mic golf, pustiu. Acolo, Patios

scormoni printre tufe şi crengi, îşi făcu loc, coborî într-o scobitură care semăna cu un mormânt şi îi chemă. Pe urmă se opintiră toţi trei şi dădură la o parte o lespede grea. În faţa lor se ivi o deschizătură, atât cât să treacă o capră sau un om aplecat. Kapsis şi fratele său priviră uimiţi înăuntru. Ce fel de peşteră era aceasta? Îi izbi un aer cald. Patios abia acum dezveli felinarul şi-l apropie de gura peşterii, luminând-o. Se aplecă şi intră primul. Ceilalţi îl urmară. Când ajunseră înăuntru se minunară, deşi felinarul nu reuşea să lumineze totul. Mare minune! O peşteră cât o biserică cu trei cupole, cu săli spaţioase, în pereţii cărora erau firide ce adăposteau lădiţe de lut împodobite cu sculpturi reprezentând cruci, peşti şi frunze de viţă de vie. La mijloc se afla un prag înalt, care slujea de altar, având săpate pe el literele I.X.Θ.Y.Σ.[1] Kapsis îl privi întrebător pe Patios şi acesta le povesti cu vorbe simple că acolo se întâlneau pe ascuns primii creştini, făceau slujbe şi îşi îngropau morţii. Firidele din pereţi erau morminte, iar lădiţele sicrie. În ele se găsiseră oase, cranii, cruciuliţe păstrate între degetele scheletelor. Le mai spuse că peştera fusese descoperită din întâmplare de un păstor care-şi căuta mielul pierdut. Îi auzise behăitul venind din adânc, ca dintr-o fântână, şi scormonise printre tufe ca să vadă unde căzuse. Şi aşa, dând la o parte crengile, găsise intrarea peşterii, pătrunsese înăuntru. Rămăsese uimit. Revenise la Milo şi povestise şi altora despre descoperirea sa. Îl chemaseră pe episcop să cerceteze locul şi să dea o explicaţie. Şi astfel se află despre o veche întâmplare: nava cu care apostolul Petru călătorea spre Roma ancorase într-unul din golfurile insulei, până să se potolească furtuna, şi el folosise acest prilej ca să semene sămânţa creştinismului. Aşa se iviseră la Milo primii creştini care îduraseră prigoane şi chinuri de nespus. Totuşi, taina acestei peşteri o ştiau doar creştinii. Nici un turc, nici un străin nu aflase de ea. Şi când se vestea că se apropie detaşamente turceşti ca să adune copii, încă înainte ca acestea să ancoreze în port, creştinii apucau să-şi ascundă odraslele în peşteră. Îi astupau intrarea şi o acopereau cu crengi.

— Staţi aici, încheie Patios, până trece primejdia.

Aprinse un opaiţ, ca să mai risipească întunericul, le lăsă desaga lui cu ce avea înăuntru — jumătate de pâine, două cepe

[1] I.X.Θ.Y.Σ. înseamnă în greacă peşte: simbol al primilor creştini, format din iniţialele cuvintelor greceşti Iisus Hristos Theou Yos Sotir, adică: Iisus, fiul lui Dumnezeu, mântuitorul.

şi două rodii — şi promise că va veni în ziua următoare să le aducă brânză, tigve cu apă şi vin şi nişte cergi ca să se învelească. Până să plece armada turcească şi până să vină corabia lor să-i ia, le va purta el de grijă. Numai să nu îndrăznească să iasă din peşteră, ca să se plimbe prin împrejurimi. Era primejdios, fiindcă-i putea zări vreo iscoadă dintre străinii de pe insulă.

După plecarea lui Patios, cei doi se întinseră să se odihnească. Kapsis îşi luă fratele în braţe, aşa cum cloşca îşi ia puişorul, sub aripi. Îl încălzi, îl adormi. El însă rămase treaz, răscolit de gânduri. La lumina palidă a opaiţului i se părea că vede, asemeni unor umbre, pe cei care trăiseră cândva ascunşi în peşteră şi care-şi dormeau acolo somnul de veci. Îi tot vorbeau, dar el nu auzea ce spun. Cuvintele lor îi scăpau. Ce i se întâmplase? Era treaz sau visa că nu poate auzi? Nu cumva aiura? Pentru prima dată avea de-a face cu umbre şi se arăta nevolnic. Luptase cu armadele turceşti, cu furtunile, şi adesea văzuse moartea cu ochii, însă nicicând nu-l lovise o asemenea nenorocire. Cum de surzise? Se chinuia să afle răspuns şi nu se mai putea gândi la nimic altceva. Îşi obosi mintea. Se tulbură. Vru să iasa afară, să respire aer curat. Îl lăsă pe Nikolis dormind şi ieşi din peşteră.

Se miră văzând că încă nu se luminase de ziuă. Abia acum prindeau a se ivi zorile şi, încolo, către culmea dealului, bolta cerului căpătase o nuanţă trandafirie, de parcă undeva ardea un foc. Toate erau învăluite într-o vrajă de vis. Ai fi zis că cerul, marea şi culmile împădurite răspândesc un farmec neobişnuit. Merse puţin ca să-l pătrundă răcoarea dimineţii, să-l trezească, dacă mai dormea cumva. Şi cum păşea încet, cu capul greu, cu privirea tulbure, zări, ivindu-se din ţărână, doi ochi albi şi o gură care părea dornică să-i vorbească. Nu-i veni să-şi creadă ochilor. Îşi spuse că are vedenii din cauza oboselii, că nimic din ce vede nu este aievea. Dar dacă ochii lui se înşelau, nu se puteau înşela şi mâinile. Se aplecă deci şi atinse acei ochi albi, se apucă să îndepărteze pământul din jurul lor, cu blândeţe, ca într-o mângâiere. Şi atunci se arătă chipul frumos al unei femei de marmură. Îl privea dulce şi parcă îl ruga s-o scoată din pământ în răcoarea zorilor, ca să respire. Şi el începu să dea la o parte pământul care o acoperea, eliberând-o din temniţa ei. Dorea s-o scoată la lumină, să-i admire frumuseţea. Muncea cu grijă, să n-o lovească. Curând izbuti s-o dezgroape în întregime. Era o preafrumoasă fată care din timpuri străvechi dormea sub

pământul cu care vântul şi ploile o acoperiseră. Frumuseţea ei nu avea pereche. Era încântătoare, desăvârşită. Şi trupul ei gol până la rădăcina picioarelor, plin de vigoare, frumuseţe şi puritate. Îşi îndoia uşor mijlocul, se-nclina cu graţie feminină, de parcă ar fi călătorit prin timp pe o corabie şi privea de la prova, în depărtare, valurile ce o săltau uşor. N-avea mâini; poate i le furase vreun hoţ şi ea le căuta. Şi în ciuda goliciunii era castă şi imaculată ca o sfântă; nu-ţi trezea gânduri rele, nu te ducea în ispită, ci te-ndemna să te apleci cu evlavie şi umilinţă şi să-i săruţi marginea hitonului[1], ca s-o rogi, orice frumuseţe a lumii sau mare idee ar fi reprezentat, să te apere; să primeşti ca pe o binecuvântare harul ei.

Kapsis se simţea fericit că o găsise; inima i se bucura. Acum putea cugeta iar, prinse cu urechea sunete melodioase, de parcă femeia de marmură îi şoptea ceva fermecător. Auzea din nou, nu mai era surd. De ce minunăţie se învrednicise... Se luminase de ziuă. Se temu. Nu pentru el, ci ca să nu vadă cineva frumuseţea aceea şi să i-o răpească. Se nelinişti. Se gândi că în viaţa fiecărui om de seamă există o minune. Şi dacă viaţa lui se îndrepta spre mărire, spre glorie, această Frumuseţe era minunea lui. De aceea o va păstra numai pentru el; va veni s-o vadă când va fi nevoie, ca să-şi îmbogăţească mintea şi să înţeleagă Frumuseţea cea adevărată pe care ea o simboliza. Începu aşadar s-o acopere din nou cu un strat subţire de pământ, ca s-o ascundă. Şi pe deasupra puse crengi şi frunze. Însemnă locul şi alergă la peşteră, pentru că soarele răsărise şi era în primejdie.

Turcii nu se liniştiră. Negăsindu-l, luară douăzeci şi cinci de ostateci, ca să-i silească pe insulari să-l predea ei înşişi pe Kapsis. Se duseră la nunta unor oameni de vază, unde se adunase multă lume, şi aleseră la întâmplare ostateci. Luară de tot felul: şi moşieri, şi muncitori, şi marinari, şi neguţători. Se stârni mare jale. Mamele îşi îmbrăţişau fiii ca să-i salveze de zambiţi[2], soţii se aruncau la picioarele bulumbaşiului[3] şi-l implorau pentru taţii copiilor lor. Ce vină aveau ei, le spuneau, dacă pe insulă debarcase Kapsis? Ei erau raiale nefericite care nu se îngrijeau decât de întreţinerea casei şi de creşterea copiilor, pe care-i învăţau să fie supuşi firmanurilor sultanului. Parcă Kapsis le dădea lor socoteală pentru faptele lui? Parcă

[1] Veşmânt lung de pânză, purtat de femei în Grecia antică.
[2] Jandarm turc. (turc.).
[3] Conducătorul unui mare detaşament militar. (turc.).

aştepta de la ei ordine şi aprobări ca să vină pe insulă? Era corsar şi făcea ce-i plăcea dar, vai! ei trebuiau să plătească oalele sparte! Aşa spuneau şi se zbuciumau. Însă vorbele şi strădaniile lor erau zadarnice. Turcii nu se înduioşau. Le-o spuseră limpede: sau vor mărturisi unde se ascundea Kapsis — că de plecat nu putuse pleca fiindcă înconjuraseră insula cu corăbiile lor — sau peste zece zile îi vor spânzura pe cei prinşi. N-aveau decât să hotărască ei înşişi ce le convenea mai mult. Şi fără să mai piardă timpul, turcii îi băgară pe ostateci într-o temniţă, departe, către cimitir, la Adamanda. Îi închiseră acolo, pradă spaimei şi dihoniei. Ştiau că până la urmă prinşii vor ajunge să se duşmănească între ei. Şi atunci se vor găsi, desigur, câțiva care de frică şi dornici să-şi salveze pielea vor mărturisi ceva despre Kapsis. Îi închiseră deci şi aşteptară.

Şi zilele prinseră a trece una după alta. Neliniştea şi spaima se cuibăreau în sufletele insularilor, mai ales în ale acelora care aveau pe vreunul dintre ai lor întemniţat şi urmau să plătească cu greu doliu nenorocirea aceasta. Se adunau în biserici şi în case ca să se sfătuiască. Se spuneau multe. Unii îi îndemnau pe cei care ştiau unde se ascunde corsarul s-o spună, ca să nu aibă pe conştiinţă oameni nevinovaţi. Alţii însă erau de părere că de s-ar fi întâmplat asemenea lucru, îndată aveau să vină fraţii lui Kapsis, cu flota lor, plini de mânie şi dornici de răzbunare, şi aveau să-i măcelărească, nelăsând în urma lor piatră pe piatră. În sfârşit, alţii gândeau că cel mai nimerit ar fi să capete o amânare şi, în acest răstimp, să se ducă o corabie cu doi oameni de vază la Livadiá, unde sosise validé hanum[1], deoarece acel ţinut era proprietatea ei. Trimişii să se arunce la picioarele ei, să-i sărute poalele caftanului şi să-i povestească frumuşel despre nedreptatea ce li se făcuse, cerându-i cu umilinţă să pună o vorbă bună pentru ei. Era femeie, mamă, poate că se înduioşa. Cei care erau de această părere ziceau că nu trebuie să mai piardă vremea şi găseau că delegaţii cei mai potriviţi ar fi arhimandritul, care-l înlocuise pe nefericitul episcop, şi Armenis, tatăl Leludei. Amândoi vorbeau la perfecţie turceşte şi ştiau să grăiască cu dulceaţă în glas. Desigur că ar avea rezultate, dacă s-ar duce. Dacă... Fiindcă cine putea fi sigur că turcii le vor elibera paşaport ca să plece cu o corabie din insulă tocmai acum? Cum puteau şti că trimişii, chiar dacă reuşeau s-ajungă acolo după multe chinuri, se vor învrednici s-o vadă pe mama

[1] Mama sultanului. (turc.).

sultanului? Numai nădejdi, planuri deşarte. Şi, până atunci, timpul se va scurge cu repeziciune. Ostatecii se vor zbate în ghearele deznădejdii şi neliniştii. Aici, la Milo, de s-ar găsi o soluţie, ar fi cu totul altceva... Şi erau mulţi aceia care nu mai nutreau nici o speranţă; susţineau că năpasta care se abătuse asupra lor era pedeapsa lui Dumnezeu pentru nedreptatea pe care o făcuseră episcopului. Şi erau încredinţaţi că vor mai avea parte şi de alte nenorociri, pentru că pe acest pământ toate faptele nelegiuite se plătesc. Aşa grăiau, temându-se de mânia Atotputernicului.

Leludo cunoştea toate aceste lucruri îndeaproape, căci multe adunări se ţineau la conacul lor, în musafir-odá, şi ea trăgea cu urechea. Înţelegea neliniştea celor care aveau soţi, taţi, fii sau fraţi în temniţă, şi aşteptau un prilej ca să-i salveze. Adeseori remuşcările îi sfâşiau inima. Se gândea să se ducă înaintea lor şi să le vorbească. Să le destăinuie unde se ascundea Kapsis; să nu moară oameni din vina ei. Dar se răzgândea repede. Oare era drept să se arate atât de nemiloasă faţă de tânărul care o iubea şi care îşi riscase viaţa de dragul ei? Nu. Dacă-l iubea — şi îl iubea mai presus decât orice pe lume — trebuia să îndure pentru el chinul remuşcărilor. Dealtfel, cuţitul nu ajunsese încă la os, poate că până la urma avea să se întâmple ceva ca toţi să scape, fără ca ea să-l trădeze pe Kapsis. Poate că avea să se îndure Dumnezeu... Nutrea asemenea speranţă.

Între timp, turcii nu pierdeau vremea. Strângeau haraciul pe acel an şi cine se împotrivea şi încerca să scape prin tânguiri era biciuit sau chiar spânzurat. Dădeau foc casei dinadins, după ce îi goleau hambarul şi cuferele şi-i luau toată agoniseala. Şi dacă avea fată frumoasă sau nevasta tânără i-o luau, chipurile pentru că se împotrivise, şi o târau cu ei prin cârciumi şi hanuri, la beţiile lor, se desfătau cu ea pe corăbiile lor şi nefericita nu se mai întorcea nicicând, pierea. Numai după multe zile — aşa se întâmpla în fiecare an — valurile vor arunca pe mal trupul ei, vânăt şi umflat, cu ruşinea şi disperarea oglindite-n ochi. Mai bine să nu vadă omul asemenea trupuri... Înteţesc obida şi ura. Unii se gândeau la toate acestea şi spuneau: „Măcar de-ar fi şi alţii ca Iannis Kapsis, să ne apere”. De aceea cântăreau bine lucrurile: oare dacă ar şti unde se ascunde ar trebui să-l predea ca să salveze viaţa unor oameni care nu au nici un dram din vitejia lui? Îşi puneau această întrebare, şi Dumnezeu n-avea decât să judece şi să dea răspuns.

Kapsis şi frate-său habar n-aveau de toate acestea. Patios, feciorul doicii, care le aducea merinde, nu pomenise nimic despre ostateci; tăcuse dinadins, ca să nu-i pună la grea încercare. Dealtfel, spera şi el că până la urmă totul se va termina cu bine. Când le dădea pâinea şi vinul din desagă, le spunea adevărul numai pe jumătate: că turcii mai sunt acolo şi de aceea să nu-şi scoată nici nasul afară din peşteră. Kapsis nu lua seama la vorbele lui. De îndată ce se însera şi aerul se mai răcorea, părăsea locul în care se adăpostea. Ieşea, pe furiş, să vadă soarele în asfinţit, să respire aer proaspăt şi apoi, păstrând încă în ochi culorile calde ale amurgului, cobora iar în întunericul peşterii ca să se culce. Nikolis îl întreba:

— E frumos afară?

— O minunăţie, îi răspundea. Marea, ca poleită cu aur. Ah, când oare vom zări în depărtare pânzele corăbiilor noastre?

Vorbea de parcă trecuseră multe luni de când nu se mai bucurau de viaţă. Îl ardea flacăra iubirii care sălăşluia în el. Şi dorinţa de-a o vedea pe preafrumoasa Zeiţă pe care o dezgropase. În zori, când fratele lui mai dormea, se târa afară şi, pe ascuns, în lumina tulbure, îndepărta pământul de pe ea ca să-şi bucure ochii şi sufletul cu frumuseţea ei. Uneori i se părea că seamănă cu scumpa lui Leludo. Alteori îi reînvia în minte imagini din visuri stranii, gorgone din vremurile străvechi şi icoane ale Maicii Domnului din evangheliile aurite. Chiar şi în clipele când o privea şi o atingea cu mâinile se îndoia de simţurile sale şi se întreba dacă exista aievea sau era numai o fantasmă născocită de închipuirea lui înfierbântată. Nu cumva umbla şi el prin somn ca unchiul Mironas şi se înşela cu întâmplări netrăite? Dar despre bătrân consătenii care-l văzuseră în pădure depuneau mărturie că păsările îi ciuguleau din palmă, iar vulpile i se culcau la picioare. Oare dacă oamenii îl vor vedea, vor spune şi despre el că Zeiţa cea frumoasă îi porunceşte cu blândeţe şi îl îndeamnă să treacă la înfăptuirea unui ţel măreţ? Numai că nu trebuia s-o vadă nimeni. Această Frumuseţe să rămână numai a lui, să vină în zori şi s-o privească, să-şi desfete ochii, să-i fie stăpână şi să-i călăuzească corabia vieţii.

5

Turcii se încăpăţânau să-l găsească, să-l prindă viu sau mort. Şi cu cât treceau zilele şi nu reuşeau să dea de el, cu atât mai mult mânia le creştea, căci nu puteau să se răzbune pentru faptele lui îndrăzneţe şi, în primul rând, pentru atacul asupra insulei Karystos, când îl jefuise pe însuşi paşa. Cu cât trecea timpul, cu-atât mai mult îşi dădeau seama, că măreţia lor pălea şi prestigiul li se ducea pe apa sâmbetei. Gândeau că se-njosesc în ochii raialelor dacă, în ciuda corăbiilor cu care înconjuraseră insula, a teroarei şi silniciei, nu puteau să pună mâna pe el. Kapsis, asemeni vântului, nu putea fi prins. Şi nu se găsi nimeni care să mărturisească ceva. Nici chiar dintre cei întemniţaţi. Adevărul este însă că nu toţi ostatecii s-au dovedit la fel de viteji, dispreţuind viaţa şi arătându-se nepăsători, de dragul unui om care preţuia mai mult decât ei. Câțiva se dovediră laşi: se gândeau numai la salvarea lor, se tânguiau, făceau pe ei de frică, strigau că iubesc viaţa, oricum era ea. Doreau să trăiască, aşa săraci cum erau; nu voiau să renunţe la iubirile, la copiii şi la visele lor. Dar când rosteau astfel de vorbe, ceilalţi îi repezeau, îi mustrau şi le lămureau pricinile pentru care Kapsis trebuia să rămână liber, să poată cutreiera mările. Le arătau că acest lucru era şi în interesul lor, deoarece nu puteau fi siguri că turcii, chiar dacă-i vor lăsa slobozi, nu-i vor prinde din nou, mai târziu, ca să le bage capul în laţ pentru vreo vină născocită. Şi le pomeneau acestora şi de primejdiile care pândeau insula: răpirea copiilor de către spahii, atacurile piraţilor străini care-i târau pe greci la târgurile de sclavi. De toate acestea numai Kapsis îi putea apăra. Vorbind astfel, vitejii închideau gura laşilor, amenințându-i că, de vor reuşi să scape de-acolo prin trădare, se va găsi cineva să-i pedepsească, trăgându-le un glonte între ochi; şi n-aveau decât să se ducă aşa, morţi, să se plângă zambiţilor. Datorită unor asemenea lămuriri şi amenințări, nimeni nu scăpă vreo vorbă despre Kapsis.

Turcii nu se lăsau; erau siguri că viteazul Kapsis se ascunde undeva pe insulă. Şi poate că, gata să crape de-atâta singurătate, s-ar fi arătat pe-afară şi ar fi căzut singur în capcană. Dar chiar dacă nu se-ntâmpla aşa ceva şi reuşea să ajungă până la un golf, ca să fugă pe mare, aveau ei mijloace să-l împiedice: corăbiile lor înconjuraseră insula, vegheau zi şi noapte. Nu s-ar fi putut strecura nici măcar o felucă... Toate drumurile erau închise. Kapsis avea să fie prins ca un şoarece în cursă. Dar tocmai când turcii credeau că i se apropie sfârşitul, căci plesnind de plictiseală va ieşi ca să cadă singur în ghearele

lor hrăpăreţe, s-a îndurat de el Dumnezeu, dacă au şi corsarii un Dumnezeu... Ce se întâmplase? Ceea ce spunea uneori Serifos: „Toate îşi au ceasul şi cursul lor...” Omul care avea să-i salveze pe ostateci şi pe Kapsis se numea Harizanis. Povestea lui era bine cunoscută: pentru un timp se vânduse veneţienilor şi le arăta locurile tainice unde acostau răsculaţii greci. Ajunsese un denunţător; nu mai îndrăznea să se arate la Milo, ştiind ce-l aşteaptă: într-o noapte avea să fie trimis pe lumea cealaltă cu un cuţit în spate, drept pildă pentru oricine ar fi păşit pe urmele lui. Venea deci până la Kimolos, care era atât de aproape de Milo, încât până să-ţi fumezi narghileaua ajungeai cu un caic[1] până la ea. Dar în insula lui nu cuteza să pună piciorul, se temea. Numai într-o noapte întunecoasă acostă cu o barcă într-un loc mai ferit, la Pollonia, încotoşmănat cu o capă ciobănească cu glugă. Mergând pe jos sub ploaia nemiloasă, ajunse la casa lui; dorea să-şi vadă copilul. Câinele îl mirosi, prinse a lătra. Nevastă-sa se trezi şi ieşi în poartă mânioasă. „Ce vrei, strigoiule?” strigă furioasa de îndată ce-l văzu, şi-l împiedică să intre. El zări în ochii ei duşmănia iscată de dispreţul cu care o tratau oamenii din pricina lui. Crezu că o va înduplecа şi spuse emoţionat: „Aş vrea să-l văd pe fiul nostru numai o clipă. Pe urmă plec iar, dispar...” Ea însă rămase neclintită, asemeni unei stânci de granit. „Să nu faci un pas, că te tai! îi strigă. Pentru copilul nostru nu mai exişti; ai crăpat!“ Nu era nevoie să-i spună mai mult. Harizanis îşi dădu seama dintr-o dată ce îndurau ai săi: dispreţ, singurătate, amărăciune. Şi toate din vina lui. Cei de acasă îl socoteau călăul lor şi-l urau. Mai bine să plece. Pieri în noapte. De-atunci nu mai călcă niciodată la Milo. Se statornici, singur, la Kimolos, ca să-şi cheltuiască banii fără nici o bucurie, şi să privească ţărmurile stâncoase ale insulei lui. I se părea că vede în depărtare acoperişul casei sale, iar dimineaţa, când cocoşii cântau şi răsunau glasuri de copii, credea că aude şi glasul fiului său. Se înşela pe sine spunându-şi că doar un pas îl desparte de gardul casei şi că, dacă se hotăra, putea fi acolo într-o clipă, cu un harbuz subsuoară, să-l dea băiatului. Dar repede îşi venea în fire. Şi atunci viaţa lui devenea un chin, gândul la suferinţa copilului îi rodea măruntaiele. Îşi spunea că din cauza drumului pe care apucase câştigul dobândit nu era decât prilej de neagră durere; pierduse zadarnic orice bucurie şi orice mulţumire. Traiul lui era un adevărat blestem. Parcă moştenise vânt. Îi era sortit să se

[1] Ambarcaţiune de mic tonaj.

zbată cuprins de dor, departe de tot ce iubise, să se prăpădească şi să-mbătrânească înainte de vreme, duşman al oamenilor şi dispreţuit de ei. O, dacă ar fi prevăzut toate acestea atunci când se-nvoia cu străinii şi se urca pe corăbiile lor! Ar fi dat înapoi, ar fi rămas în insula lui, patriot, cinstit ca toţi cei din jurul său. Acum se dădea cu capul de pereţi. Şi-l chinuia tot mai tare grija pentru copil. Îl întreba totdeauna despre el pe un om ce pescuia în apropiere de Kimolos. Afla tot ce i se întâmpla. Dacă-l prigoneau ceilalţi copii, dacă se dusese la înviere şi îşi aprinsese lumânarea de la lumânările lor. Îl întreba amănunţit, şi otrava ruşinii care-i sufoca fiul parcă se scurgea şi-n el. O simţea chiar mai puternic, odată ce vina era a lui. De aceea, când află că Iannis Kapsis îl luase pe Lukis, simţi o mare uşurare. „L-a salvat...“ îşi spuse. În el se născu recunoştinţa pentru Kapsis. „Să aibă parte de bine, murmură, să-mi păzească băiatul...“ De-atunci pentru Harizanis timpul trecea fără rost şi, simţindu-se nefolositor, se lăsa copleşit de disperare. Şi iată că sosi ceasul să se-ntoarcă la Milo, să-şi schimbe soarta.

În ajunul zilei în care turcii urmau să-i spânzure pe ostateci, Harizanis se ivi la Milo şi mărturisi lucruri care uimiră lumea: că din prima seară îl luase pe ascuns pe Kapsis, cu o felucă mică, şi îl trecuse în Kimolos, şi că, de-acolo, acesta pornise în larg, cu un caic, către Sifnos. Nu-l răbda inima, zicea, să fie spânzuraţi din pricina lui oameni cu familie. Aşa mărturisi. Toţi insularii aflară aceste vorbe, dar foarte puţini îl crezură: numai străinii şi cei care nu-l cunoşteau. Ceilalţi înţeleseră ce ascundeau vorbele lui: dorinţa ca ei să-l ierte — fie şi după moarte — şi să-l primească printre dânşii pe fiul lui cel neîndreptăţit, îndulcindu-i viaţa; sete de ispăşire. Şi dacă avea şi alte motive, nu căutară să le afle. Le era de-ajuns că acum se jertfea şi că astfel vor scăpa şi Kapsis, şi ostatecii. Ce dacă va plăti cu viaţa? Parcă în ultimul timp nu trăia singur, ca un surghiunit? Ce însemnătate avea? De aceea nici Patios, nici altcineva nu-i spuse nimic lui Kapsis, ca să nu respingă cumva asemenea jertfă şi totul să fie în van. Şi nevasta denunţătorului parcă atât aştepta; deşi până atunci nu se arăta nicăieri, la momentul potrivit apăru, cu fruntea sus de-acum, şi întări spusele lui Harizanis; şi prin gestul ei se dovedi vrednică de faptul că insularii o reprimiseră în mijlocul lor.

— Adevăr grăieşte, strigă. A venit în noaptea aceea şi mi-a spus şi mie că l-a ajutat pe Kapsis să fugă!

Dacă turcii îi crezură sau nu, asta e altă poveste... Oricum, nu-şi dezvăluiră nimănui gândurile; se feriră de comentarii. Dacă

era minciună, cum s-o dovedească odată ce nu-l puteau prinde pe Kapsis pe insulă? Era mult mai înţelept să declare că Harizanis spusese adevărul, şi să-l ucidă. În felul acesta ieşeau basma curată şi nu se mai înjoseau în ochii raialelor. Numai socotelile lor cu Kapsis, câinele răzvrătit, aveau să rămână neîncheiate.

Aşa şi făcură. Puseră crainic să dea de veste tuturor că duminica, după liturghie, trebuiau să se adune lângă locul de treier[1], ca să ia parte la execuţia lui Harizanis, şi făcură pregătirile cuvenite, înălţară spânzurătoarea. Sileau toată populaţia să fie de faţă la spânzurarea lui, ca să vadă ce păţeşte cel care îndrăzneşte să se răzvrătească. Dar milioţii se duseră de bunăvoie, săraci şi bogaţi, bărbaţi şi femei. Voiau să-i dăruiască lui Harizanis, în ultimul lui ceas, mulţumirea pe care o merita jertfa sa, să-i arate că-l primesc din nou în mijlocul lor. Până şi femeile stricate nu lucrară în duminica aceea. Închiseră porţile şi ferestrele, de parcă era Vinerea mare, şi porniră cu câteva căruţe spre locul execuţiei, vrând să-l cinstească şi ele pe binefăcătorul insulei. Ca şi când ar fi fost vreo serbare, veniră acolo şi câţiva smirnioţi ca să vândă pasteli[2] şi sirop în ceşti pe care le spălau de mântuială.

Oricum ar fi fost, totul se termină. Turcii mai rămaseră câteva zile, chipurile ca să facă socoteala haraciului, şi apoi ridicară ancora, îndreptându-se spre Nios şi Amorgos, să-l adune şi de-acolo, înainte de a-i opri în loc meltemurile[3]...

Îndată după plecarea lor, sosi corabia lui Kapsis. Ai fi zis că stătuse la pândă şi văzuse alamánele lui kapudan-paşa ridicând ancora. Se ivi dinspre Insulele pescăruşilor, cu toate pânzele întinse. Şi aşa cum levantes[4] îi umfla pânzele şi amurgul o scălda în zeci de culori, părea o mireasă cu vălurile fluturânde, peste care se presărau trandafiri purpurii. Aşa i se păru lui Kapsis, care se-ntâmplă să iasă în clipa aceea din ascunzătoare, şi-i tresări inima. Răsuflă cu uşurare. În sfârşit, venea corabia mult-dorită să-l ducă iar la armada lui. Îl strigă pe Nikolis. Îl trimise jos, în port, unde urma să ancoreze corabia, şi el, fără să ştie cum se făcuse de scăpaseră — şi mult timp n-avea s-o afle —, se pierdu

[1] În Grecia, suprafaţa netedă, acoperită cu dale de marmură, pe care se treierau grânele.
[2] Dulciuri din susan. (gr.).
[3] Vânturi de nord care suflă vara în Mediterana răsăriteană.
[4] Vântul de est.

în lumina tulbure a înserării, ca să se strecoare pe uliţa Leludei, ca un hoţ. Nu-l răbda inima să plece fără să-şi ia rămas-bun, mai ales că n-o văzuse de atâtea zile. Şi totodată voia să mai privească singur, pe furiş, în lumina lunii, Zeiţa de marmură găsită în pământ şi pe care o ascundea să fie numai a lui. Îşi dădea seama că de-acum, oricât l-ar atrage marea care-i punea la încercare îndrăzneala, inima lui avea să fie stăpânită de aceste două iubiri. Oriunde s-ar fi luptat cu valurile, din spuma lor sărată aveau să se ivească Leludo şi Zeiţa, albe şi statuare în faţa ochilor lui, şi aveau să-i arate calea, în ciuda furtunilor.

Kapsis află mai târziu în ce împrejurări scăpaseră din insulă. Când auzi ce se petrecuse, ochii i se umplură de lacrimi. Avea remuşcări de parcă el ar fi petrecut laţul în jurul gâtului lui Harizanis. Dar chiar fiul acestuia îl linişti. Băiatul era nebun de bucurie, muncea dansând, se căţăra pe catarge ca o prepeliţă. Da, acum se putea întoarce în insulă fără să se mai ruşineze; de-acum va fi stimat de cei care-i arătaseră dispreţ. Îi spuse cu uşurare lui Kapsis:

— Tata n-ar fi putut avea o moarte mai frumoasă.

Şi Kapsis îl îmbrăţişă de parcă i-ar fi fost fecior. Voia să se ducă la Milo să facă ceva şi pentru văduva lui Harizanis, să-i arate şi ei recunoştinţă. Totodată, gândul s-o ia de nevastă pe Leludo devenea tot mai stăruitor. Şi dacă ea nu reuşea nici de astă dată să stea de vorbă cu părinţii, pentru ca nunta să se facă cu binele, atunci o va răpi şi se vor cununa în altă parte; va găsi el undeva un preot. În felul acesta şi părinţii ei vor fi nevoiţi să ia lucrurile aşa cum sunt. Avusese de gând să se poarte frumos cu dânşii, ca să-i convingă că nu toţi corsarii sunt fioroşi, că, uneori, pot ascunde în suflet duioşie şi simţăminte frumoase. Tocmai de aceea nu căutase să grăbească nunta; nu voise ca părinţii Leludei să sufere şi lucrurile să ia o întorsătură urâtă. Dar nu-şi închipuise vreodată că vor trece atâţia ani... Într-atâta, că frate-său, Tromaras, îl tot înţepa:

— Nici soţ, nici amant... Ce eşti tu?

Dar Kapsis îl întrerupea supărat:

— Şi ce gândeşti dumneata? Că dragoste înseamnă s-apuci femeia şi s-o pui jos de la-nceput? Aşa se-ntâmplă numai când inima amuţeşte. Adevărata dragoste trebuie să crească asemeni florii de pe creangă, pe care picătura de ploaie şi raza de soare o fac să rodească.

Cu astfel de vorbe frumoase îi răspundea; le-nvăţase din poveştile şi cântecele lui Serifos. Sorbea ca însetat cuvintele alese şi le păstra în minte. De aceea, serile, înainte de-a se culca, îl chema lângă el pe Serifos.

— Începe... îi spunea.

Şi acesta torcea fuiorul poveştilor pe care le ştia.

Dar mai erau şi alte pricini care-l împiedicaseră s-o ia de nevastă pe Leludo. An de an treburile mergeau tot mai rău în Marea Egee. Despre ce să vorbeşti mai întâi? Flota turcească strângea tot mai tare cleştele în jurul Cretei, turcii căutau loc potrivit ca să debarce şi s-o cucerească. Şi-atunci, vai de creştini! Vor pierde stăpânirea asupra Mediteranei pentru că Creta turcită, datorită aşezării ei, va ajunge postul de observaţie al duşmanilor, locul de unde aceştia vor pândi trecerea oricărei corăbii. Toate acestea le rostea în taină, la Constantinopol, bătrânul patriarh Ioanichios, şi de aceea sultanul îl îndepărtase de patru ori de la patriarhie. Nu o dată, nu de două ori; în zece ani, din 1646 până în 1655, de patru ori! Sultanul ba dădea crezare învinuirilor care i se aduceau şi-l izgonea, ba recunoştea că l-a neîndreptăţit din pricina vorbelor rele ale vrăjmaşilor, şi-l punea iar patriarh! Însă în legătură cu toate acestea mai circulau şi alte zvonuri: se spunea că vizirii ungeau patriarh pe episcopul care le promitea câştigurile cele mai mari şi, dacă nu-şi ţinea făgăduiala, atunci îl îndepărtau şi căutau un altul mai darnic. De aceea, până să găsească alt episcop mai bănos, îl aduseseră ca patriarh, de patru ori, pe Ioanichios, fiindcă, chipurile, îi cercetaseră vina şi-l găsiseră curat ca o porumbiţă. Asemenea lucruri se zvoneau despre alişverişurile de la patriarhie. Dar, oricum ar fi fost, Ioanichios istovi, se scârbi, şi după ultima mazilire nu mai vru să audă de patriarhie. Plecă din Constantinopol şi se retrase la Sifnos, insula lui natală, ca să-şi sfârşească viaţa în linişte. Însă veneţienii, duşmanii turcilor în războiul pentru Creta, îl descoperiră şi-i stricară planurile. Începură sa-l plimbe din insulă în insulă — aşa cum ţiganii îşi plimbă maimuţa — ca să arate cât de mult l-au vătămat turcii şi astfel să-i aţâţe pe greci împotriva lor. Dar la Kapsis — care ştia cât de fideli sunt veneţienii faţă de Papă şi cât de mult îl ajută să-şi trimită preoţii în arhipelagul grecesc din Marea Egee — asemenea ipocrizii nu aveau trecere. Nu se lăsa înşelat de tertipurile lor: tocmai ei, care erau duşmanii patriarhului, să susţină că vor să-l protejeze! De aceea stătea la pândă şi când afla că va trece vreo galeră veneţiană cu flamuri bisericeşti în loc

de steag — semn că-l adăpostea pe patriarhul cel neîndreptăţit de turci — îi ieşea în cale şi-o ataca. Îl lua pe Ioanichios, îl ducea înapoi la Sifnos sau în altă parte, şi când veneţienii îl găseau din nou o lua iar de la capăt. Se îndeletnicea cu treaba aceasta de multă vreme. Însă războiul din Creta mai adusese şi altă pacoste pe capul insularilor din Marea Egee. Veneţienii debarcau în insule, răpeau oamenii şi-i duceau în Creta, ca să muncească asemeni unor robi la înălţarea cetăţilor şi să lupte alături de ei. La rândul lor, turcii, ca să-i împiedice să strângă armată în felul acesta, le-o luau înainte şi culegeau floarea tineretului din insule, slăbeau naţiunea greacă. Grupuri de insulari veneau la Kapsis şi-l implorau: „Scapă-ne, mântuieşte-ne! Tu eşti speranţa noastră!...“ Ce era să facă? Să stea cu mâinile încrucişate în astfel de clipe? Nu era şi el grec? Duşmanii patriei nu erau oare şi duşmanii lui cu care trebuia să se războiască? Ieşea deci în calea armadelor turceşti, le lovea corăbiile în plin, le dobora catargele ca pe nişte copaci tăiaţi de secure. Îi elibera pe cei răpiţi. Abia putea face faţă atâtor atacuri. Nu-i stătea mintea la prăzi. Jefuiau câteodată corăbii doar aşa, la nimereală. Cât să aibă cu ce să-şi ţină zilele. Tromaras cerceta prada şi se-nfuria.

— Ne-am făcut zambiţi, paznici? De-aceea mâncăm noi sarea mărilor în loc de făină?...

Însă Iannis, fratele lui, nu-i dădea dreptate când îl vedea cuprins de mânie. Kapsis spunea că oamenii sunt conduşi de împrejurări, şi de la regula aceasta nici corsarii nu se puteau abate. Serifos — atât cât aveau trecere vorbele lui — îl susţinea, fiindcă era cu tot sufletul de partea faptelor frumoase; i se alătura şi cel de-al treilea frate, Nikolis, care acum era bărbat în toată legea. Mulţi dintre cei pe care-i eliberaseră veneau acum de bunăvoie în ceata lor, întărind-o. Dacă va merge tot aşa, în câțiva ani vor avea o flotă atât de puternică, încât vor stârni invidia regilor, spunea Nikolis. Aşa era el: visător. Semăna cu Iannis. În ceea ce-l privea, chiar dacă ar fi vrut să se poarte altfel, nu mai putea. Se supunea Frumuseţii albe pe care o găsise în ţărâna insulei Milo; Zeiţa i se arăta uneori sus, pe împletitura norilor, şi îi arunca drept scară curcubeul, ca să se-nalţe până la dânsa, să se sfătuiască împreună. I se părea că ea socoate purtarea lui potrivită şi-l îndeamnă să facă fapte frumoase, să lupte împotriva celor care asupresc Grecia. Tare-l mai necăjea războiul acesta! Şi cu cât lucrurile se înrăutăţeau, cu atât se înflăcăra el mai mult. Se mânie foarte când află că însuşi sultanul Mahomet părăsise Constantinopolul şi se instalase la

Larisa, ca să fie mai aproape de Creta, pentru cucerirea căreia se războia cu veneţienii de sub comanda generalului Morozini. Sultanul voia să primească veştile mai repede, să poruncească mai lesne... Kapsis gândea că acum Mahomet se află prea aproape de locurile lui de baştină, abia la o zi depărtare şi, dacă ar fi vrut, ar fi putut să-i înrobească pe consătenii, pe părinţii şi fraţii lui. I-ar fi fost uşor să-i facă raiale pe cei din Lidoriki, silindu-i să-şi plece fruntea până la pământ, ca să i se închine. Gândul că o astfel de nenorocire i-ar putea lovi pe cei dragi îl îndurera nespus, îi înfierbânta sângele şi-l făcea să lupte cu şi mai mare înverşunare. Unde erau corăbii turceşti ori ale altor duşmani, acolo era şi el, viteaz şi îndrăzneţ.

Din cauza acestor griji nu reuşise să-şi înfăptuiască dorinţa de a se căsători. Unde să-şi facă gospodărie? În praful de puşcă?... Însă timpul trecea şi Kapsis avea aproape patruzeci de ani...

— Ascultă, îi spuse Tromaras, care-i purta de grijă, ori te însori acum, ori niciodată. Pe urmă vine bătrâneţea...

În această privinţă avea o tristă experienţă. Se însurase, dar curând după nuntă rămăsese văduv; până să treacă doliul pornise pe mări şi, tot călătorind, pierduse socoteala timpului. Anii se scurseseră unul după altul, pe nesimţite, şi-acum îşi dădea seama că era prea târziu ca să-şi întemeieze o familie. Se putea însura numai cu o femeie în vârstă, alături de care să-şi petreacă bătrâneţea.

— Să n-ai parte şi tu de necazurile mele... îl lămurea. Ia-o pe Leludo şi s-o aduci aici. Fă copii. Şi dacă se vor ivi zile mai bune, vedeţi voi ce faceţi...

Iannis găsi că sfaturile lui erau îndreptăţite. Parcă el nu aflase că Leludo, tot refuzând să se mărite cu unul din cei care o cereau de la tatăl ei, ajunsese în gura lumii? Era şi firesc: fată de douăzeci şi şapte de ani... ce aştepta, ce dor ascuns o rodea? Barem să fi fost săracă... Dar jumătate din insulă, cu apele calde care izvorau din pământ, îi aparţinea. Ţineau vătafi cu simbrie ca să încaseze bani de la străinii bolnavi care veneau să se scalde şi să se tămăduiască în acele ape binefăcătoare. Nu exista nici un mijloc ca să se pună capăt vorbelor stârnite de faptul că Leludo rămăsese nemăritată. Şi dacă o iubea, era de datoria lui s-o scape de gura oamenilor. Oricum, într-o zi, tot avea s-o ia de nevastă. Mai bine mai devreme, căci şi aşa nu le prea rămânea timp. Se hotărî deci să se însoare. Le spuse fraţilor lui să se

îmbăieze, să-şi pună vracă curată şi ilic frumos, ca să meargă cu el, s-o ceară de nevastă.

Intrară în portul cel mare cu cea mai arătoasă corabie a lor, care avea mulţime de pânze şi catarge, asemeni copacilor din pădure. Au coborât pe uscat şi s-au îndreptat, tăcuţi şi serioşi ca nişte prinţi, drept spre conacul lui Armenis. Au fost conduşi în sala mare, unde li s-au servit tot felul de dulceţuri. Leludo trăgea cu urechea, ascunsă după uşă. Voia să audă ce va zice tatăl ei. Sosi şi clipa aceea. Kapsis spuse că venise, după cuviinţă, s-o ceară pe Leludo să-i fie mireasă preacinstită. Armenis se zăpăci şi prinse a-şi răsuci gânditor mustăţile, neştiind ce să răspundă. Atunci Tromaras îi spuse răspicat că ei o vor lua pe Leludo chiar împotriva voinţei părinţilor; însă pentru că erau şi ei dintr-o familie respectabilă, preferau ca totul să se petreacă aşa cum se cuvine, după datină. Aceste vorbe îl făcură pe arhonte să înţeleagă că nu avea de ales, că nu se putea împotrivi. Cel care-i mânie pe corsari nu o duce bine. Şi îşi dădu seama că fiica lui cea îndărătnică mai degrabă ar fi rămas fată bătrână decât să se mărite cu altul. Ce era să facă respectabilul arhonte? Îşi dădu consimţământul, spunând că, chipurile, se pleca în faţa voinţei fiicei sale, de a cărei dragoste tainică aflase de curând. Îşi sfătui ginerele să se stabilească la Milo, să devină gospodar, om la casa lui. Kapsis îl ascultă cu multă atenţie. Apoi hotărâră ca nunta să se facă modest, liniştit, fără zgomotoasele chefuri ale corsarilor. Aşa lumea va înţelege că Armenis îşi dăduse fata multiubită unui bărbat înţelept, ajuns corsar datorită unor împrejurări neprielnice, şi care, de fapt, era un om gospodar, aşezat şi viteaz, apărător al Greciei. Procedând aşa, bătrânul voia să nu piardă stima oamenilor. Şi Kapsis se învoi, spunând că dacă s-ar fi însurat la Lidoriki, ar fi fost tot atât de măsurat şi reţinut, fiindcă aşa îl învăţase taică-său.

Se cununară. Frumos, simplu. Încât se mirau cei care fuseseră la acea nuntă ciudată. „Fiica unui arhonte, cu primul dintre corsari...” Bârfitorii pălăvrăgeau vrute şi nevrute. Dar cei mai mulţi dintre insulari găseau că nunta aceasta dovedea patriotismul lui Armenis; mai ziceau că venerabilul arhonte făcuse un sacrificiu, pentru ca insula să aibă un apărător de nădejde împotriva atacurilor piraţilor străini. Unii însă îl acuzau, pe ascuns, că dăduse dovadă de laşitate şi nechibzuinţă. Lumea vorbea în toate felurile. Altfel cu ce s-ar îndeletnici băutorii, în cârciumi, şi femeile, în serile de clacă? Timpul va arăta care din ei avea dreptate, atunci când lucrurile vor lua altă întorsătură.

Kapsis însă nu dădu nici o atenţie vorbelor. Ştia ce se spune, dar nu-i păsa. După nuntă rămase câteva zile în casa socrilor săi, ca să se bucure de traiul pe uscat. Apoi îşi duse nevasta pe corabie şi ridică ancora.

Se întreba cu teamă dacă Leludo se va putea deprinde cu viaţa pe mare. Cum va lua lucrurile? Desigur, va călători, va cunoaşte locuri noi care-i vor stârni interesul. Şi până să apuce să le vadă pe toate, va veni primul lor copil, apoi al doilea şi... mare-i Dumnezeu... Va avea cu ce să se îndeletnicească, să nu-i fie urât. Şi el se va afla mereu în preajma ei, duios şi grijuliu, păzind-o de mulţimea bărbaţilor aspri şi ghicindu-i toate dorinţele. De ce să n-o ducă bine în noua ei viaţă?... Aşa gândea Kapsis. Şi, până la un punct, se dovedi că nu greşise. Leludo se obişnui repede, singură îşi dădu seama cum trebuie să se poarte. Nu stătea de vorbă decât cu Tromaras, cu Nikolis, cu Serifos şi cu încă vreo câțiva căpitani, care erau în stare a-i preţui purtările; încolo cu nimeni. Nu se plimba nicicând pe lângă vâslaşii cei aspri şi nu rămânea ore îndelungi pe covertă. Şi aceasta nu din dispreţ faţă de muncitori şi vâslaşi, că doar erau şi ei oameni şi îi compătimea, ci pentru că prezenţa ei printre dânşii ar fi fost nepotrivită. Se pricepea la asemenea lucruri. Şi când acostau în vreun port, pentru reparaţii, ea se ţinea de-o parte. Se arăta măsurată în toate. Kapsis se mândrea pentru cuviinţa şi purtarea ei. Şi Nikolis îi spunea:

— Ai întârziat s-o iei de nevastă, dar ai ales-o bine!

Dar erau şi lucruri care nu mergeau cum s-ar fi cuvenit. Mitra ei nu putea ţine prunc. În cea de-a treia lună de sarcină, îl pierdea. De trei ori la fel. Se-ndreptau în grabă spre cea mai apropiată insulă şi aduceau pe corabie o moaşă. Toate moaşele care o îngrijiseră ziceau acelaşi lucru: că răul era întâmplător şi că altă dată va păstra copilul, va naşte. Dar unde să fie norocul ăsta? După a treia pierdere de sarcină, pe Kapsis îl cuprinse deznădejdea. Leludo prinse a se ruga tuturor sfinţilor. Şi când în drumul lor zăreau vreo bisericuţă singuratecă, pe vreo insulă mică şi pustie, cerea soţului ei s-o ducă acolo cu o barcă, ca să aprindă candelele. El îi făcea totdeauna pe plac. Fiindcă, poate mai mult decât ea, Kapsis voia acest copil, îl dorea; şi pentru că unui corsar aspru ca el nu-i stătea bine să aprindă lumânări şi să facă mătănii în faţa icoanelor, socotea că trebuie s-o ajute, în speranţa că una din rugile ei va fi ascultată. Până şi la Atena se duseră în taină şi urcară la Kesariani, o veche mănăstire de pe

coastele Imetului[1], unde era şi un izvor făcător de minuni. Femeile care doreau copii şi nu năşteau beau un pumn din apa lui, şi pântecele lor căpăta binecuvântarea Maicii Domnului. Se spunea că în acel loc poposise în zorii zilei Mama lui Hristos şi îşi spălase ochişorii în apa izvorului. De-atunci, izvorul dobândise însuşiri tămăduitoare. Leludo crezu cu dragă inimă cele ce se spuneau. Şi după ce bău şi îşi răcori fruntea, îi pieri teama că nu va putea fi mamă. Se simţi ca ramura ce tremură uşor când se deschide bobocul de floare ce-l poartă pe ea. Intră în biserică, îngenunche şi-i grăi Maicii Domnului care o asculta:

— Când voi naşte, îmi voi lăsa pruncul la răscrucea drumurilor. Cine va trece primul, şi-l va lua în braţe, îl va boteza.

I se păru că ochii Maicii Domnului sunt plini de lacrimi, de parcă mai plângea şi-acum din cauza celor suferite de Ea, ca Mamă, pentru Fiul Ei. Şi acest lucru o mângâie pe Leludo.

— Te-ai bucurat de el treizeci şi trei de ani. E mai bine decât să n-ai deloc copii. Crede-mă!

Afară, în liniştea grădinii, o aştepta Kapsis.

6

Serifos ştia o poveste; se potrivea cu ceea ce se întâmpla în Marea Egee, în Creta. În acel basm era vorba despre vânturile pe care le cunosc oamenii mării: Tramuntana[2], Maistros[3], Garbis[4], Punentes[5], Ostria[6], Levantes[7] şi Gregos[8]. Erau copiii Timpului, fraţi de la două mame, Marea şi Pământul. Verii lor erau Meltemurile. Ei bine, copiii aceştia nu se puteau înţelege. Se invidiau şi se fugăreau unul pe altul, pe întinderile nesfârşite ale cerului. Care sa-l izgonească, să-l dea la o parte pe celălalt, să-i înhaţe şi partea lui de moştenire. Şi nici unul nu se gândea că, dacă va fura partea altuia, şi-o va pierde pe-a lui, odată ce nu le

[1] Munte din apropierea Atenei.
[2] Vânt de nord.
[3] Vânt de nord-vest.
[4] Vânt de sud-vest.
[5] Vânt de apus, zefirul.
[6] Vânt de sud.
[7] Vânt de est.
[8] Vânt de nord-est.

putea stăpâni pe-amândouă. Încă de la facerea lumii, aceşti copii nechibzuiţi nu se liniştesc, nu-şi bagă minţile în cap. Se tot fugăresc. Şi de aceea avem schimbările de vreme pe care le ştim: zăpezi, arşiţe, ploi, înnorări, furtuni, nopţi cu lună şi nopţi întunecoase. Şi cu ce se aleg ele, vânturile, din fuga şi prigoana asta, poţi să-mi spui? Ce câştigă azi, pierd mâine. Dar nu se opresc din goana lor necontenită, prigonirea unuia de către celălalt e soarta lor, e însăşi viaţa lor.

— Nu se aleg cu nimic, de vrei să ştii, îi răspunse Tromaras, când auzi pentru prima oară acest basm.

Dar Serifos, ale cărui vorbe ascundeau totdeauna un tâlc, îi spuse că n-are dreptate.

— Atunci explică-mi, de ce se fugăresc? îi ceru Tromaras.

Gânditor, Serifos îl lămuri:

— Pentru că altfel nu s-ar învârti moara vieţii, nu s-ar măcina grâul. Alergătura lor face să se mişte aripile morii...

Nici acum Tromaras nu păru a pricepe. Nu era prea deştept, ştia doar să se avânte în luptă vitejeşte. De aceea şi Serifos îndreptă discuţia spre alt făgaş. Dar basmul povestit de el se potrivea cu cele ce se întâmplau în Creta, în Marea Egee. De ani şi ani, marea insulă când ardea, când nu, asemeni unei lumânări. Şi arderea asta nesfârşită stârnea fierbere şi pe mări. De veacuri întregi, mările erau cuprinse de flăcări. De unde să începi?

Cu mai bine de opt sute de ani în urmă, în veacul al nouălea, sarazinii au început să povestească cum că pe insula asta curge lapte şi miere; pentru a-i sili să lupte ca s-o cucerească, conducătorii sarazinilor le-au ars corăbiile. Deci cu acel an nefast trebuia să-ţi începi istorisirea. Ei, ce nenorocire, ce prăpăd!... Necredincioşii, ca turbaţi, măcelăreau şi dădeau foc. Pustiau totul şi înaintau, împinşi de teama că nu au nici un mijloc să scape, dacă vor fi învinşi. Aşa izbândiră. Se stabiliră pe insulă. Înălţară cetăţi de necucerit. După aceea zadarnic au trimis bizantinii oaste ca să ia Creta înapoi. Sarazinii rămaseră acolo vreo sută patruzeci de ani; parcă stăteau într-o livadă ale cărei ramuri înflorite le rupeau: întinşi pe sofalele lor smulgeau veşmintele de pe dalbele fecioare, iar pe tinerii cei frumoşi îi târau în ruşine şi necinste. Şi făceau şi multe altele, fapte ce nu se pot descrie. Foloseau Creta ca bază de atac, ca să jefuiască alte locuri: Rodos şi insulele care stau în jurul ei, asemeni puilor în jurul cloştii, Cicladele; îndrăzneau să prade şi aşezările de pe malurile Bosforului. Mările gemeau de jalea pe care o semănau

sarazinii. Delfinii se jeluiau şi nu se mai jucau. Până când, din Bizanţ, se ridică cel mai vrednic general al său, Nikiforos Fokas, care mai apoi ajunse autocrator[1]. Porni cu flotă nenumărată, cu mii de helande[2], corăbii cu două rânduri de vâsle, şi azvârleau până departe foc lichid[3]. Înainta ducând cu el toate cele de trebuinţă; pe unele nave avea cavaleria, pe altele scări pentru asalt şi maşinării ca să doboare zidurile cetăţilor care i-ar fi rezistat, însă mai mult decât orice preţuia însufleţirea, curajul pe care-l insuflase armatei, zicând ostaşilor că se duc să lupte ca să-şi salveze compatrioţii creştini de măcel şi de schimbarea credinţei. Şi acest lucru era adevărat. Sarazinii îi sileau cu forţa pe oameni să treacă la credinţa mahomedană, şi acolo unde erau biserici, cu clopot şi cruce, ei înălţau semiluna. Era destul ca vreun golan să te pârască cum că ai sărbătorit Paştele creştinesc, şi era vai şi amar de tine; te ucideau pe dată. De aceea cretanii îşi părăseau insula, se răspândeau în cele patru vânturi. Insuliţele se umplură de refugiaţi, până în Marea Ioniană şi Zakynthos.

Fokas se repezi ca o fiară şi puse capăt tuturor necazurilor. Măcelări, luă prizonieri, nu lăsă picior de sarazin pe insulă. Dărâmă minaretele, din moschee făcu iar biserici. Şi pe cei care plecaseră în alte părţi îi readuse în Creta, şi mai aduse şi alţi creştini ca să umple insula cu oameni; apoi veniră şi doisprezece tineri arhonţi din Constantinopol, ca acolo să prindă rădăcini familiile princiare ce aveau să guverneze insula. Se făcură toate după dreptate. Creta renăscu. Trăia timpuri prielnice... Aripile morii se-nvârteau... Până ce în moară prinseră a se auzi trosnete. Crăpau grinzile, se prăbuşeau temeliile. Ce se întâmpla?... Cruciaţii apuseni cuceream Constantinopolul şi conducătorii lor îşi împărţeau Imperiul bizantin. Moarte şi distrugere de la un capăt la altul. Creta a fost dată veneţienilor. Dar, înainte de-a apuca veneţienii să pună piciorul pe pământul cretan, le-o luară înainte genovezii. Şi între ei începu o luptă aprigă: din nou ruine, din nou mulţime de morţi neprohodiţi... Creta, care abia începuse să-şi revină, fu din nou pustiită. Până la urmă învinseră veneţienii. Împărţiră insula în regiuni; stăpâneau cum voiau, ba aduseră şi un episcop catolic. Şi aceştia urmăreau să schimbe credinţa

[1] Împărat al Bizanţului. (gr.).
[2] Corăbii mari de război, folosite de bizantini.
[3] Substanţă inflamabilă, care putea arde şi în apă, întrebuinţată de bizantini în războaie.

grecilor; cu biciul, cu bătaia, cu haraciuri. Dar, cu trecerea anilor, Turcia prinse a se întinde ca o caracatiţă uriaşă, şi veneţienii îşi dădură seama că se aflau chiar în gura tiarei, că stăteau cu forţa pe cărbuni aprinşi; şi dacă vor întinde prea mult coarda, avea să le ia curul foc. În faţa primejdiei turceşti era bine să-i aibă pe cretani de partea lor. Astfel, înţelepciunea îi silea s-o lase mai moale, să fie mai indulgenţi, îi lăsau pe insulari să-şi păstreze credinţa strămoşească, dădeau avânt negoţului şi artelor. În acea perioadă se iviră în Creta şi poeţi talentaţi, care scriau frumoase piese de teatru, şi pictori minunaţi, care prin posturi şi rugăciuni se învredniceau să picteze cele mărturisite de evanghelii. Despre unul dintre aceştia, care-şi dovedise măiestrie de la o vârstă fragedă, se spunea c-a fost răpit de corsari şi pe urmă a reuşit să scape, refugiindu-se la Veneţia, unde a lucrat în atelierele celor mai vestiţi pictori, şi a strălucit prin arta lui; dar rivalităţile breslei nu l-au lăsat să prindă rădăcini. A plecat şi din acel loc, s-a dus la Roma şi apoi în Spania, printre curteni; a ajuns cel mai mare pictor, s-a acoperit de glorie. Însă nici măcar pentru o clipă nu a uitat că este grec; şi astfel toţi, în Spania, îl strigau: EL GRECO.

Însă cretanii nu se lăsau păcăliţi cu promisiuni mincinoase. Şi oricât înfloreau artele şi literatura pe vremea veneţienilor, ei voiau să fie liberi, să scape de stăpânirea Veneţiei. Cum adică, dacă s-ar fi eliberat, artele ar fi rămas în urmă? Cine putea spune asemenea lucru? Oare de-a lungul veacurilor nu se dovedise că unde este libertate este şi înălţare a spiritului? Şi unde este înălţare a spiritului este şi libertate? Aşa că mereu izbucneau răscoale pe insulă. Localnicii doreau să-i izgonească pe veneţieni, să devină stăpâni pe pământurile lor. Lupte sălbatice, inegale. Nutreau întruna speranţe şi sângele curgea în van. Delfinii ieşeau în preajma ţărmurilor şi plângeau laolaltă cu oamenii.

Până ce se ivi iar primejdia cea mare şi îi făcu pe cretani să se împace şi să se unească cu veneţienii. Turcii pofteau Creta, o vedeau ca pe o răscruce în Mediterana, prag al Egeei înrobită de ei. Se hotărâră s-o ia; şi aprinseră iar flăcările răziboiului. Vai şi amar dacă ar fi pus ei piciorul pe insulă! Dintre două rele îl alegi pe cel mai mic. De aceea şi cretanii, în faţa primejdiei, se uniră cu veneţienii, se legară să-şi păstreze pământul, să-l facă cetate de necucerit. Luptară piept la piept cu hoardele lui Hairedin

Barbarossa[1], care-i atacă cu gând să-i înrobească. Fumul gros slobozit de casele şi grânele care ardeau se aduna în nori negri, iar capetele tăiate, ce zăceau pe uliţi, erau tot atât de multe ca pietrele de pe ţărmuri. Totuşi, Creta n-a fost cucerită. Îl respinse pe Barbarossa, îl zdrobi. Dar, până să apuce cretanii să-şi oblojească rănile, să-şi mai repare stricăciunile, să se gospodărească, turcilor li se face iar poftă de insulă. Văd că puterea Veneţiei se destramă încet-încet, de când s-a găsit drum pe mare către Indii, şi socotesc că o mişcare e de-ajuns ca să înhaţe în năvoadele lor şi insula asta neîmblânzită. Pun mâna pe acele insule din Marea Egee care rămăseseră necucerite, ţin mai departe în robie pe sora ei, Cipru, şi se reped din nou asupra Cretei, ca s-o cucerească printr-un asalt puternic. Dar îşi greşiseră socotelile. Iar izbucni războiul.

Acest război dura de aproape douăzeci şi cinci de ani. Era pe la mijlocul verii lui 1645, când patru sute de corăbii turceşti măreţe porniră cu şaizeci şi două de mii de războinici fioroşi ca să-ngenuncheze insula nesupusă, doar în câteva nopţi. Aşa se lăudase kapudan-paşa în seraiul sultanului, însă totul le ieşi pe dos. De îndată ce hoardele turceşti păşiră pe pământul Cretei, avură de întâmpinat dârza rezistenţă a localnicilor. Fiecare om era o Cretă. Cretanii sunt neîntrecuţi în luptă. Se hotărâră ca mai bine să moară decât să accepte jugul turcesc. Se-ngrămădiră la Handakas, marea cetate, şi îşi păstrau insula neîngenuncheată. Pentru că Handakas este considerată inima Cretei şi cât rezistă ea rezistă şi Creta întreagă, capătă curaj. Câte nu făcură necredincioşii ca să le frângă vitejia! Secure şi foc de la un capăt la altul! Măcel! Pustiiră satele. Nu rămase familie care să nu aibă de jelit morţi şi ostateci. Douăsprezece mii de oameni, legaţi în lanţuri, fură târâţi la târgurile de sclavi, ca să fie vânduţi. Iar capetele celor ucişi le aruncau în marea cetate, parcă ar fi fost pietre de praştie, ca să le vadă asediaţii şi să se înspăimânte, să se gândească ce-i aşteaptă. Dar lor nu le păsa... Zadarnică era cruzimea turcilor, zadarnice strădaniile lor. Cretanii din Handakas nu puteau fi înfrânţi. Cu cât aflau despre crimele necredincioşilor, cu atât mai mult li se întărea hotărârea de-a rămâne liberi până la ultima suflare. Se repezeau pe neaşteptate din cetate şi îi distrugeau pe turci, le luau proviziile şi se-

[1] Hairedin sau Khayr Al-Din, (1466 — 1546), poreclit Barbarossa, celebru pirat algerian, ajuns comandant al flotei lui Selim I.

nchideau iar între zidurile lor, până la următorul asalt. Deşi asediaţi, deveneau învingători, triumfau. În ciuda faptului că erau numai nouă mii de luptători, iar duşmanii, şaptezeci de mii. Îi făceau de ruşine. Flotele turceşti plecau şi se-ntorceau cu noi armate, odihnite; corăbiile soseau falnice, încărcate cu de toate, bine înarmate şi pline de ostaşi, care prin numărul lor mare erau siguri că vor zdrobi de-acum neînfricata inimă a Cretei. Însă curând se vedeau silite să părăsească ţărmurile insulei, învinse, acoperite de ocară, otrăvite de mânie. Atunci Kapsis le aştepta în largul mării; se avânta cu flota lui, le lua prin surprindere şi sângele vărsat înroşea valurile Egeei.

De ani de zile dura acest zbucium. Corsarii greci se angajaseră în această luptă sacră. În felul lor, îi ajutau pe cretani să reziste. Fiindcă atâta timp cât rezista Creta, grecii mai puteau spera că nu e totul pierdut şi că flacăra sfântă a naţiei se va aprinde din nou. De aceea şi gorgonele din mare îşi schimbaseră troparul şi, când zăreau vreo navă grecească, ieşeau din valuri şi întrebau dacă Creta mai ţine piept sau s-a istovit[1]. Şi când primeau răspuns că cetatea ei mai rezistă şi nu se predă, li se umplea sufletul de bucurie.

— Fără stea nu poţi călători în noapte, îi lămurea Kapsis.

Şi prin aceasta înţelegea că Creta trebuia să rămână liberă sau, de nu, altă regiune a Greciei trebuia să devină asemeni Cretei şi să lumineze ca o stea în noapte calea naţiei elene. Când lupta vitejeşte ca să-i ajute pe cretanii asediaţi, sufletul îi era năpădit de mulţumire. Atunci se deschideau în faţa lui căi luminoase, care-l duceau unde dorea: să vadă pe ascuns frumuseţea cea albă ivită din pământ, să stea de vorbă cu ea. Discuţiile lor, în lumina tulbure a zorilor, păreau o tainică slujbă de iniţiere, în timpul căreia cel chemat e uns cu harul sfânt. Nu putea fi nimic mai potrivit pentru binecuvântarea unui suflet omenesc; astfel, Kapsis se străduia să se arate demn de acele căi luminoase. Iată pentru ce se amestecase în războiul Cretei, iată de ce dispreţuia prădăciunile nevrednice şi chiar pe sine însuşi. Şi daca s-a cununat, cât timp a dăruit căsniciei lui, cât s-a bucurat de viaţa de familie?... Cu nevasta alături, pe corabie, îi tot ataca pe turci. Numai din cauza sănătăţii Leludei era îngrijorat.

[1] Gorgonele, conform unei legende greceşti, întrebau, de obicei, pe corăbieri, dacă mai trăieşte Alexandru cel Mare. Acum întrebau despre Creta.

Cu cât trecea timpul, cu-atât mai crunt devenea războiul. Turcii erau tot mai mâniaţi, din pricină că se făceau de râsul lumii. Sultanul nu se simţea împăcat la gândul că o ţară uriaşă ca Turcia lui, deşi se războia de douăzeci şi cinci de ani, nu izbutea să vină de hac unei insule precum Creta. Îl rechemă la Constantinopol pe Husein-paşa, pe care-l socotea răspunzător, şi-l ucise în chinuri groaznice. Îl rodea mâhnirea că nu putea afla printre vizirii lui unul mai vrednic decât generalul veneţian Morozini, care apăra de-atâta vreme Creta. Până la urmă îl alese pe Kiopruli, cel mai viclean dintre toţi. Acesta-i arătă că insula va cădea numai dacă nu va mai fi ajutată de corsarii greci. Dar ca să se întâmple una ca asta, trebuia ca raialele din întreaga Egee să fie convinse că apusenii le sunt duşmani şi că grecii ar duce-o bine cu turcii, dacă, chipurile, veneţienii nu i-ar tot aţâţa împotriva lor. Prinseră deci a le povesti celor din insulele Mării Egee despre crimele apusenilor. Câtă jale şi suferinţă aduseseră ei grecilor. Le vorbeau despre distrugerea Constantinopolului, despre măcelul făcut printre locuitori de către cruciaţi, pe vremuri; despre jafurile acestora, făcându-le uitate pe-ale lor; despre marile candelabre din catedrala Sfânta Sofia, pe care veneţienii le înşfăcaseră şi le duseseră la San Marco al lor, le pomeneau de leii cei sculptaţi de la hipodrom, furaţi şi aceştia de dogi ca să-şi împodobească oraşul; povesteau şi iar povesteau lucruri ce tare-i supărau pe greci.

Cu asemenea tertipuri căutau să atragă oamenii de partea lor, pentru că dintre aceştia se ridicau corsarii cei nesupuşi. Dar cine le dădea ascultare?... Poate fi înşelat grecul aflat în suferinţă, numai pentru că aşa vrea turcul? Lucruri prosteşti...

Aşadar nu le rămânea alt mijloc — ca să turcească întreaga Cretă — decât acela de a se năpusti, asupra ei cu atâtea corăbii şi oşti, încât, insula să se scufunde sub greutatea lor. Şi aşa făcură. Creta se-ngreună de-atâta turcime; marea, în jurul ei, se înălţă. Hoarde sângeroase, ca norii de muşte pe o rană deschisă, îi asediară strâns cetatea. Dar, asemeni unui Zeu, marea cetate nu putea fi cucerită. Turcii săpau galerii tainice ca nişte cârtiţe ca să pătrundă înăuntru prin înşelăciune. Dar cei dinăuntru îi simţeau, auzeau loviturile de cazma şi, aruncând praf de puşcă peste săpători, îi sfârtecau acolo, în pământ, îi orbeau. La rândul lor, asediaţii făceau tuneluri ca să scape pe ascuns femeile şi copiii, ca ei să nu aibă parte de-o moarte groaznică. În taină, trimeteau scrisori către mărimile Europei, către Papă şi regi, rugându-i să se gândească la ei, să-i ajute cu arme şi ostaşi. Dar

parcă băteau la porţile unor surzi. Numai Ludovic al Franţei — sperând că insula Creta va rămâne a lui — le trimise un ajutor de şase mii de soldaţi. Însă aceştia nu apucară să tragă nici măcar un glonte, fiindcă generalul lor muri pe neaşteptate şi, nemaiavând conducător, se întoarseră în Franţa. Astfel, asediaţii rămaseră singuri, să mai scrie cu sânge încă o pagină de glorie pentru Grecia şi să dovedească cât de mare este curajul celor care luptă pentru libertate.

Totuşi, Creta căzu. Eroicii cretani nu mai putură rezista. Apa din bazinele cetăţii secase, oamenii îşi beau pişatul; nu mai aveau nici pisici, nici şoareci ca să mănânce, nici măcar o surcea pentru foc. În cetate se ivi un duşman mai fioros decât turcii: ciuma! De aceea, fără să mărturisească adevărata pricină, începură tratativele cu asediatorii, ca să salveze ce se mai putea. Astfel, mulţi au reuşit să scape, plecând ca refugiaţi în alte părţi, departe de umbra Turciei. La sfârşitul lui septembrie — era de-acum anul 1669 — deschiseră porţile cetăţii. Barbarii se repeziră înăuntru. Nu găsiră decât morţi neîngropaţi şi câțiva supravieţuitori, adevărate schelete din cauza foamei; prunci cu guriţele vinete, care-şi dăduseră sufletul lângă sânul uscat al mamelor. Casele, bisericile, prăvăliile erau nişte ruine. Nu se auzea glas de om, ciripit de pasăre ori lătrat de câine. Animalele fie că fuseseră mâncate, fie că fugiseră înspăimântate. Turcii se zăpăciră, priveau uluiţi; cum de reuşiseră cretanii să păstreze cetatea atâţia ani?... Naţie de neînţeles mai sunt grecii!

Ah, elenismul nu putu suporta această cădere a Cretei, îl apăsa asemeni unei lespezi de mormânt. Ai fi zis că cerul se întunecase şi soarele pierise pentru totdeauna. De unde și cum să mai răsară, să se mai ivească vreo rază? Grecii îşi plângeau soarta, mările lor se înnegriră de jale. Melodiile pe care meltemurile le cântau pe strunele valurilor dispărură; şi nici delfinii nu mai ieşeau să se joace, nici gorgonele să mai întrebe. Se retrăseseră amărâţi în peşterile lor umede şi nu se mai arătau deloc, ca să nu-i întristeze şi mai muit pe oamenii mării. Ah, cum să suporţi o asemenea nenorocire? Kapsis ofta, simţea că i se sfâşie inima. Pentru el era o suferinţă de neîndurat. Se lăsă copleşît de tristeţe, se îmbolnăvi; de amărăciune se îngălbeni la faţă ca un ban de aur. Leludo îl privea şi o cuprindea spaima: „— Nu te lăsa pradă deznădejdii. Nu vreau să te pierd, dragul meu căpitan“, îi spunea ea. Fraţii lui îl priveau şi nu ştiau ce să facă; uneori îl mustrau, încercând să-i redea curajul, alteori îl luau cu

binişorul. Fiul lui Harizanis îl plângea. Toţi se dădeau la o parte ca să-şi ascundă lacrimile. Zi de zi, Kapsis se prăpădea, cu aceeaşi întrebare pe buze:

— De ce să fie cucerită cetatea?... De ce?

Atunci Serifos se gândi să-i găsească un răspuns. Şi ţesu un basm.

— Sânt-Dumitru şi Sânt-Gheorghe, îi povesti el, erau plugari şi, odată, când se-ntorceau de pe ogoare, fură apucaţi pe drum de o ploaie mare. Ca să nu se ude până la piele, intrară într-o căsuţă. Acolo tocmai născuse o femeie; făcuse o fetiţă. Şi soţul ei, odată ce se-ntâmplase ca ei să vină chiar atunci, îi rugă să boteze pruncul. Sfinţii primiră bucuroşi. În colibă veniră şi cele trei ursitoare, ca să-i ursească micuţei. Două dintre ele spuseră că va fi frumoasă, harnică, deşteaptă, şi că se va logodi cu cel mai bun flăcău... Cea de-a treia prooroci însă că atunci când copila va fi mireasă, va muri. Dar cei de faţă n-o crezură. Ploaia încetă şi cei doi sfinţi ieşiră în prag. Îi ziseră tatălui fetei că de se va găsi vreodată la mare ananghie, să-i cheme şi vor veni. Chiar înainte de a-şi termina vorba şi de a apuca ţăranul să-i întrebe ceva, strigară doi nori, îi încălecară şi porniră în galop; pieriră din faţa lui. Abia atunci îşi dădu tatăl seama că erau sfinţi. Şi, vai, în ziua când o mărita, îşi aminti de vorbele lor. Alaiul de nuntă trecuse peste un pod vechi; mireasa alunecase şi căzuse, însă izbutise să se agaţe de un stâlp şi stătea spânzurată ca un ciorchine de strugure, gata să se prăbuşească în apele învolburate şi să se înece. Atunci veni Sânt-Dumitru şi o apucă de mână. „— Fugi, îi strigă lui Sânt-Gheorghe, tu care ai un cal mai iute, fugi s-o aduci pe ursitoarea cea haină să-şi ia înapoi nemiloasa menire...“ Porni acesta în galop şi o găsi pe bătrâna cea rea de gură într-un codru, strângând ghindă ca să-şi hrănească cucuvelele. O luă pe crupa calului, o aduse. În zadar. „— Ce i-am ursit, spuse ea, i-a ursit Dumnezeu. Vorbele mele au fost rostite din voinţă divină.“ Şi îndată mireasa scăpă din mâinile lui Sânt-Dumitru, căzu în apă, se înecă.

— Şi ce-i cu asta? se miră Tromaras, care asculta şi el povestea.

— Totul se întâmplă din voinţa divină. Faţă de ea şi sfinţii sunt fără putere, încheie Serifos.

— Voinţa divină... zise Kapsis. Dar e posibil ca Dumnezeu să dorească distrugerea şi nedreptatea? Aşa ceva nu pot pricepe.

Serifos îl mustră eu blândeţe.

— De ce n-ai răbdare? Crezi că s-a terminat totul? Dumnezeu e cel care ţese firul evenimentelor. Aşteaptă să afli ce-a hotărât să se întâmple...

Alte dăţi îi amintea de-o zicală care putea fi auzită adesea în insulele Ciclade:

— Avuţia oamenilor va rămâne a oamenilor.

Şi-l lămurea că în această împrejurare „oamenii" erau Grecia, iar „avuţia" teritoriile care-i aparţineau, şi care după ani şi ani vor fi din nou ale ei.

Cu asemenea zicale, nakliuri, mituri îi sădi speranţa în suflet. îl îndemnă să-şi recapete curajul, vitejia. Şi, într-o bună dimineaţă, însuşi Kapsis spuse:

— Haideţi! Pânzele sus!... Sufletul nostru se va dovedi mai tare ca Turcia!

Se apucă din nou de treabă. Acosta cu corăbiile lui în golfuri tainice din Creta, şi-i lua pe cretanii care voiau să scape de urmărirea turcilor. Îi ducea în alte insule, pe mulţi dintre ei la Milo. Acolo se adunase un mare număr dintre cretanii prigoniţi. În afara oraşului, la Adamanda, săpară pământul dunelor de lângă ţărm şi-şi făcură sălaşuri. Aveau un sat al lor. Oricum, Kapsis se regăsise pe sine, îşi recăpătase curajul.

— Se va lumina, măi Serifos! îi striga.

— Se va lumina, căpitane, se va lumina! Priveşte în sus şi vei vedea soarele!

Şi aşa străbăteau mările, plini de avânt şi curaj. Kapsis se dovedi un vajnic apărător al Greciei.

7

Dumnezeu se îndură de Leludo si chinul ei luă sfârşit. Nu mai pierdu copilul. Kapsis îi privea pântecele rotunjit şi ochii lui de culoarea mierii scânteiau, străluceau de mulţumire şi bucurie. Se îngrijea de ea, să nască cu bine. De aceea, cu două-trei săptămâni înainte de soroc, dădură o raită prin Ciclade şi luară cu forţa pe cele mai renumite şi pricepute moaşe. Le purtau cu ei pe mări, tratându-le cu mare respect şi dându-le tot ce pofteau; doar ele aveau s-o moşească pe căpitănească. De îndată ce Leludo a fost apucată de durerile facerii, Kapsis porunci să ancoreze lângă cea mai apropiată insulă. Se întâmplă să fie

Sifnos. Socoti că era un semn bun, fiindcă acolo se retrăsese îndureratul patriarh Ioanichios; trăia ca un pustnic în vechea şi umila lui casă părintească. Lui Kapsis îi veni o idee. Şi când cea mai pricepută dintre moaşe îi spuse că nevasta îi născuse un fecior, grăi plin de mândrie:

— Fiul lui Iannis Kapsis va fi binecuvântat de un patriarh!

Răsplăti moaşele cu dărnicie şi porunci să fie aduse pe nave animale tăiate, ca să le frigă şi să petreacă cu toţii: meşteri, vâslaşi, marinari, să nu fie uitat nici unul şi să rămână, cumva, departe de ospăţ. Şi se iscă pe corăbii atâta voie bună şi veselie, încât puteai crede că Grecia reînviase. Răsunau daulia[1] şi clarinete, santuriuri[2] şi lire, şi se porni asemenea dănţuială, că navele prinseră a se clătina. Catargele se înclinau când într-o parte, când într-alta. Şi moaşele dansau cu multă îndemânare. Stelele luminau şi priveau din înalturi; delfinii ieşeau să se uite şi se reîntorceau în adâncuri pentru a povesti ce văzuseră la suprafaţă. Când, uneori, corsarii greci petrec, parcă-i redau Greciei libertatea pierdută. Spun că luna este stăpâna casei, gazdă primitoare, Pleiadele fete de măritat, iar ei oaspeţii lor. Şi dă-i şi sar ca s-ajungă până la frumoasele Pleiade, să se fălească în faţa lor ca nişte miri. Şi, dănţuind, nu simt nici o oboseală. Dacă nu se găseşte cineva să pună capăt dansului, ei nu se opresc. Aşa şi pe vasele lui Kapsis, dansară până dimineaţa. Când culorile purpurii ale zorilor învăluiră corăbiile, ei încă mai dansau. Dinspre insulă se auzi dangătul clopotului pentru slujba de utrenie. Era duminică.

Kapsis le spuse să pună capăt petrecerii, fiindcă avea să înceapă curând liturghia. Apoi se-ntoarse în odaia lăuzei. O găsi plângând în tăcere, cu noul-născut în braţe. I se împietrise sânul şi nu avea lapte ca să-şi hrănească băieţelul. Îşi privea soţul şi nu îndrăznea să i-o mărturisească, de parcă se ţemea să n-o judece cu asprime. El înţelese; văzu că pruncul nu sugea, ci molfăia zadarnic sfârcul sânului. Puse copilul în leagăn şi îşi culcă nevasta în pat.

— Vino, doamna mea, să te tămăduiesc, îi spuse.

Se aplecă şi-i strânse sânii între buzele lui calde, mai întâi pe unul, pe urmă pe celălalt. Îi sugea sfârcurile cu sete şi, totodată, îi frământa uşor sânii ca să-i tămăduiască. Leludo, topită de plăcere, îi mângâia părul. Curând începu să-i vină laptele şi se

[1] Instrumente populare greceşti.
[2] Instrumente populare greceşti.

oprea îngroşat pe cerul gurii lui. Atunci puse pruncuşorul în braţele ei.

— Să ai parte de sănătate, îi ură el.

Stătu puţin şi-şi admiră pruncul; Kapsis păstra încă în gură gustul laptelui.

După două zile, rugă moaşele să înfăşoare bine copilaşul, îl luă el însuşi în braţe şi debarcă cu câțiva oameni. Se duse să-l viziteze pe nefericitul patriarh, în vechea lui casă singuratecă. Ajunse şi bătu la poartă. Simţi teamă când îl văzu asemeni unui platan, cu barba ca nişte ramuri albe. Ai fi zis că în faţa lui se afla însuşi Moise sau Dumnezeu, aşa cum este înfăţişat în Sfânta Treime; parcă vedeai şi Sfântul Duh, pasărea sacră, fluturându-şi aripile deasupra lui.

— Sfinte părinte, rogu-te, binecuvântează-mi fiul, îi spuse respectuos.

Şi îndată îngenunche şi puse pruncul înfăşat la picioarele lui. Patriarhul îi ceru să i-l pună în braţe. Bătrânul nu vedea bine, însă îl recunoscu pe corsar.

— Eşti Kapsis? îl întrebă.

— Da, eu sunt, răspunse el încet.

— Vino înăuntru.

Intrară împreună în casa părăginită. Însoţitorii rămaseră afară. Nici nu se arătară. Se socoteau prea păcătoşi ca să se apropie; hotărâseră să facă de pază, să nu intervină ceva neprevăzut. Să nu apară vreo ceată de zambiţi turci şi să-i prindă în casa patriarhului. Mai bine să fie cu băgare de seamă, căci prevederea n-a stricat nimănui. Kapsis stătu mult înăuntru. Patriarhul mirui copilul, îl binecuvântă şi îl sărută. Dădu sfaturi corsarului. Sihastrul, care de mult timp nu mai vorbise cu nimeni, îi mărturisi lui Kapsis câte suferinţe îndurase. Discutară apoi despre cele ce-i preocupau mai mult: Biserica, Creta, Grecia şi năzuinţele naţiunii elene. Corsarul plecă mai liniştit; se simţea purificat. Patriarhul cel bătrân îl îndrăgi şi îi mărturisi cât de mult ar fi vrut să sărbătorească Paştele la mănăstirea din insula Patmos. Oftă şi îşi aminti că veneţienii îl purtaseră ca pe o flamură prin toate insulele, numai acolo nu-l duseseră.

— Aşteaptă-mă. Voi veni înainte de Florii ca să te duc la Patmos, îi promise Kapsis.

Bătrânul patriarh îl bătu uşor pe umăr. Nu puse bază pe ceea ce-i spusese corsarul. Dar el nu-şi uită promisiunea. Duse mai întâi moaşele în insulele de unde le luase, apoi stătu la Milo câteva zile, pentru ca Leludo să arate părinţilor săi copilaşul. La

data stabilită ajunse la Sifnos, cu o corabie, să-l ia pe patriarh. Celelalte nave aveau să-i urmeze la oarecare distanţă, ca să-i apere, în cazul în care ar fi fost atacaţi de turci.

Sosiră la Patmos în sâmbăta lui Lazăr, în ajunul Floriilor. Voiau să rămână acolo toată Săptămâna Mare, pentru a sărbători învierea la mănăstirea insulei. Mănăstirea, cetate de piatră de necucerit, se înălţa pe culmea muntelui, şi purta numele evanghelistului Ioan. Patriarhul le spuse că acesta fusese exilat aici de către romani şi trăise într-o peşteră până la adânci bătrâneţi. Evanghelistului îi veneau în minte multe lucruri înţelepte pe care voia să le scrie, să le lase urmaşilor. Voia să scrie un apocalips. Însă din cauza unei cataracte îşi pierduse vederea; şi, neputând scrie el însuşi, îi dictă totul lui Prohoros, un discipol devotat. Astfel, Apocalipsul este socotit un fel de testament al său. Încă de atunci, Ioan era adorat în insulă. Locuitorii clădiseră o mănăstire ca o cetate, care purta numele lui cel sfânt. O înălţaseră din piatră trainică, cu metereze în jur, ca să n-o calce şi s-o întineze piraţii şi necredincioşii. Călugării uceniceau acolo asemeni celor doisprezece apostoli ai lui Hristos, având obligaţia de a merge apoi printre oameni, ca să răspândească cuvântul Său. Şi erau umili şi egali în toate. De aceea, în fiecare an, în Săptămâna Patimilor, în ziua Cinei celei de Taină se obişnuia ca stareţul să spele picioarele tuturor călugărilor, aşa cum făcuse Hristos cu ucenicii săi: faptă de umilinţă şi căinţă pentru păcatele făcute chiar şi fără voie. Pentru această ceremonie a umilinţei, voise să vină aici patriarhul. Voia să îngenuncheze şi el, să se aplece, să spele cu apă picioarele celorlalţi, să le şteargă şi să le sărute.

Aflând acest lucru, Kapsis îşi zicea: „Oare este bine să se încline acest platan în faţa unor tufişuri, a unor tulpini târâtoare? Oare vrea Domnul asemenea umilinţă?“

Patriarhul îl chemă pe Iannis la acel „spălat” al picioarelor. Şi când ajunseră înaintea altarului, îi ceru să-şi scoată şi el încălţările. Ce era să facă Iannis Kapsis? Să refuze? Când porunceşte patriarhul, trebuie să i te supui plin de respect, să îndeplineşti şi tu orânduielile bisericii. Dar oare văzuse Kapsis că patriarhul când îi lua picioarele în palme, odată cu apa ce-i turna, vărsa şi lacrimi? Şi dacă văzuse aceste lacrimi, înţelesese oare din ce gânduri izvorâseră? Ah, dacă oamenii ar putea pricepe totul ar porni pe alte căi... Şi-ar croi altă soartă.

La Patmos, zilele se scurseră liniştite. Armada ancorase în larg şi toţi corsarii rămăseseră pe nave, deoarece Iannis Kapsis

se îngrijise ca ei să nu întineze cu apucăturile lor aspre insula sfântă, în acele zile mari. Numai pe câțiva dintre ei, care se arătaseră mai blânzi, îi lăsase să debarce. Luase asemenea hotărâre şi din altă pricină: cu câteva zile în urmă, insula fusese călcată de piraţi berberi care, după ce jefuiseră casele, răpiseră mulţime de copii. Părinţii şi fraţii celor răpiţi se jeluiau, vărsând lacrimi amare. Ceata lui Kapsis trebuia să le respecte durerea. Rămaseră deci la distanţă şi patmioţii, comparându-i cu ceilalţi, îi stimară pe oamenii lui Kapsis. Şi totul ar fi mers bine, dacă în ultima dimineaţă nu s-ar fi întâmplat ceva. Cum chiar în acea zi pruncul împlinea patruzeci de zile, Leludo, aşa cum promisese Maicii Domnului pe coastele Imetului, îl puse jos, la o răscruce pustie, ca să-l boteze cine-l va găsi cel dintâi. Se ascunse după un zid şi aşteptă. Curând se ivi o femeie îmbrăcată în negru care-l ridică şi-l strânse la piept, izbucnind în hohote de plâns. Se repezi şi o prinse.

— Tu să mi-l faci creştin, să mi-l botezi, o rugă Leludo.

Îi dădu crucea de aur pe care o purta la gât şi, înainte ca femeia îmbrăcată în negru să-şi revină din uimire, Leludo continuă:

— Spune-mi ce dorinţă ai şi-am să ţi-o îndeplinesc.

Străina se zăpăci.

— Cine eşti dumneata?

— Sunt nevasta lui Kapsis. Căpităneasa.

Femeia în negru reuşi să-şi adune gândurile, să-şi vină în fire. Se prăbuşi plângând la picioarele Leludei.

— Cere-i căpitanului tău să-mi găsească fiii, să mi-i aducă, strigă de parcă i se smulgeau măruntaiele. Numai el e în stare s-o facă.

Acum fu rândul Leludei s-o privească uluită. O întrebă ce i se întâmplase şi află că în urmă cu câteva zile piraţii berberi care atacaseră insula îi găsiseră dormind pe cei şase copii ai femeii şi îi răpiseră pe toţi. Spunându-i acestea, nefericita plângea şi se jeluia. Era ca un plop pe care un trăsnet groaznic l-a lovit şi l-a distrus; nu-i lăsase nici crengi, nici rădăcină. Ascultând-o, Leludo se porni să plângă şi ea. Îşi strânse pruncul în braţe, de parcă o înfiora gândul că asemenea năpastă s-ar fi putut abate şî asupra ei. Îmbrăţişă femeia şi o sărută. Nu-i spuse nici o vorbă, dar sărutul ei era o promisiune. Alergă îndată la şantierul de nave şi îşi găsi bărbatul. Îi povesti ce se întâmplase.

— I-am făgăduit acelei nenorocite să-i căutăm copiii, încheie ea.

Kapsis, pentru prima dată, o mustră:

— Eşti în toate minţile, nevastă?

— Sunt! Vom face cum am spus!

— Cum adică, „ai spus“?

— Am făgăduit Maicii Domnului şi unei mame la fel ca mine. Aş face orice pentru cea care a ridicat pruncul nostru de la răscrucea unde-l pusesem.

— Şi dacă ţi-ar fi cerut ceva necinstit?

— Când e vorba de lucruri necinstite, jurămintele se dezleagă. Pentru copiii ei m-a implorat. În numele a tot ce avea mai sfânt.

Kapsis îşi dădu seama că nu va reuşi s-o facă să-şi schimbe hotărârea. Stătea în faţa lui ca o stâncă neclintită, fiecare cuvânt al ei izvorând din raţiune, omenie, dreptate.

— Ai un singur copil. Ce-ai fi făcut dacă ţi-ar fi fost luat? îi strigă mânioasă.

Păru că-l lovise drept în inimă. Luă pruncul în braţe. Deveni duios.

— Linişteşte-te, îi zise încet.

— Răspunde-mi! stărui ea.

— Linişteşte-te, îi repetă cu şi mai mare blândeţe.

Vorbele lui îi dovedeau că reuşise să-l convingă. Nu era nevoie să mai insiste. Îl cunoştea bine; aşa era în clipele când ceda. Liniştit, se arăta gata să ia asupra lui toate grijile...

În aceeaşi zi se duse el însuşi la nefericita mamă şi-i promise că va face totul ca să-i regăsească fiii răpiţi. Apoi trecu pe la cei din port şi-i întrebă cum arătau corăbiile piraţilor şi ce fel de steaguri aveau, ca să ghicească ale cui erau. După ceata de care ţineau, ar fi putut socoti la ce târguri de sclavi vor duce copiii ca să-i vândă. Se sfătui şi cu ceilalţi oameni ai lui. Şi porunci să se ridice grabnic ancorele, să se întindă pânzele. Cu voia lui Dumnezeu sperau să ajungă tocmai la vreme la târgurile de sclavi din Misir...

În timpul călătoriei, Tromaras mormăia mereu.

— Rău am ajuns! Am uitat de ce ne-a oţelit sărătura mării. Am ajuns nişte cărăuşi simţitori!

Kapsis încerca să-l potolească.

— Vino, că binele îl întâlneşti în cale.

— Tu ai găsit vreunul?

— Am găsit. Dacă Derekas nu s-ar fi purtat cu atâta mărinimie, ce am fi fost acum, şi unde?... La asta nu te gândeşti?

De unde scotea iar la iveală, aşa, dintr-o dată, povestea asta veche? Cum de a pomenit-o? Adevărul este că din când în când îi revenea în minte. Şi atunci se întreba: „Oare unde o fi acel bărbat? Ce face?...“ Uneori, în drumul lor, auzea veşti despre el: „Se duce într-acolo, vine încoace...“, şi Kapsis evita să-l întâlnească. Nu că se mai temea de el, căci Derekas era de-acum bătrân. Dar, dintr-o neînţelegere, putea să înceapă vreo luptă între ei şi nu voia să se bată cu dânsul. Nu uitase ce-i datora...

Nu-i lipsiră prilejurile ca să-şi arate vitejia. Se luptară cu nişte corsari englezi care veneau să jefuiască aşezările de pe ţărmurile Mediteranei; şi le distruseră corăbiile. Atacară şi un galion din Marsilia, care se îndrepta spre Delos şi Paros, ca să preia statui antice, pe care consulul francez le cumpăra acolo pe nimica toată. Acest galion era un adevărat depozit de comori — căra şi mulţi bani, franci, pentru consul. El îi împărţea agalelor, şi în acest fel era slobod să pună mâna pe orice statuie sau alte obiecte de valoare care i-ar fi plăcut. Capturară corabia cu toată încărcătura ei şi arborară pe catarge steagul lor. Şi aşa îl lăsară pe consul să tot aştepte în insula Paros... Să se tot uite dacă se iveşte galionul lui şi să nu-l poată zări nicicând... Cât despre echipaj, Kapsis voia să-l debarce pe primul ţărm întâlnit în cale. Dar Tromaras avea alte planuri.

— Dacă vom găsi copiii la târgul de sclavi, cum îi vom lua? întrebă el.

— Vom plăti, îi răspunse Kapsis. Vom da banii pe care i-am capturat.

— Şi ce dacă am pus mâna pe bani? Trebuie să ne împuţinăm câştigul? strigă Tromaras, începând să se înfurie.

— Ai tu un mijloc mai bun?

— Da: schimbul. Vom da apusenii în schimbul copiilor. Fără tocmeală... Care neguţător nu va vrea aşa ceva?...

Kapsis nu voia să vândă oameni. Nu făcuse niciodată asemenea lucru. Dacă va da de urma copiilor la târgurile de robi, dorea să lămurească lucrurile frumos: „Câţi bani?“ „Atâţia.“ „Bine. Luaţi...“ Lui îi plăceau altfel de purtări. Dar tovarăşii lui din armadă îl mustrară:

— Eşti în toate minţile, ori e nevoie să-ţi citească popa? Oare puţine pătimim din partea apusenilor? Doar pe atâţia dintr-ai noştri îi târăsc la târgurile de sclavi. Acum e rândul nostru să-i ducem pe ei. Poate că aşa se vor învăţa minte!

Se străduiau să-l convingă. Îi mai spuneau că dacă voia să se arate darnic, n-avea decât să dăruiască bani patriarhului din Alexandria. Acest prelat era originar din insula Andros şi trimetea călugări prin bazare ca să-i răscumpere pe nenorociţii de greci; când nu puteau plăti ca să-i salveze de robie, îi alinau cu vorbe încurajatoare. Până la urmă, oamenii lui Kapsis reuşiră să-l convingă; primi să scape în acest fel de membrii echipajului capturat. Leludo asculta ce se vorbea, dar mintea ei nu putea înţelege astfel de lucruri. Ca să le înţeleagă, trebuia să le vadă. Şi când văzu, se-nfioră, se ruşină că e om. Se revoltă împotriva celor care se ocupau cu negoţul de sclavi. Îi plânse pe cei care erau vânduţi asemeni iepelor, cămilelor, arămurilor ieftine. Se afla la târgurile de robi din Misir, unde bărbatul ei o luase să vadă ce se întâmplă acolo. Îi acoperise faţa, o îmbrăcase cu un caftan bărbătesc ca să nu trezească dorinţi în ochi nesăţioşi şi, având grijă s-o ţină lângă el, străbătuseră bazarul. Alături de ea păşea şi Nikolis, care privea mirat în jur. Ce fapte!... Să ţi se rupă inima de milă! Fete, ca apa de izvor şi ca trandafirii, stăteau goale, doar cu o năframă pe ele, şi neguţătorii care voiau să le vândă le făceau reclamă în gura mare, lăudându-le apucăturile şi farmecele. Şi treceau bogătaşii şi tinerii şi se uitau la ele, le pipăiau sânii, toate părţile ascunse ale trupului. Şi ele, sărmanele, plângeau, cu cel mai groaznic plâns, acela fără lacrimi. Pe nişte estrade joase erau puşi la vedere tineri voinici, buni pentru toate treburile; pe alte estrade erau băieţi fragezi ca nişte crini; şi-n altă parte, mame răpite de la casele lor, pe care le târâseră acolo ca să le vândă roabe la seraiuri. Nu scoteau o vorbă, de parcă sufletul lor rămăsese undeva, departe, şi de durere le pierise glasul. Cine să le cumpere? Leludo le privea, plângându-le pentru soarta lor amară. Când îşi dădea seama că sunt grecoaice, se oprea să le spună o vorbă bună. Ele îi răspundeau, doborâte de deznădejde. Şi-atunci soţul ei şi Nikolis o duceau mai departe. Se tot interesau dacă sosise noua „marfă” a berberului Racuf, din insulele de lângă Rodos. Până la urmă aflară că piratul îşi vindea prada pe o uliţă la ieşirea din mahala. Şi se-ndreptară într-acolo. Văzură mulţi băieţi greci înrobiţi. Kapsis intră în vorbă cu ei, îi întrebă despre familia lor. Găsiră patru dintre fraţii pe care îi căutau. Ţinându-se de mâini, ei le spuseră plângând că ceilalţi doi, de spaimă, se aruncaseră în mare, gândindu-se că e mai bine să moară decât să fie vânduţi ca sclavi. Auzindu-i, simţiră că li se înfige un cuţit în inimă. Mila îl muie şi mai mult pe Kapsis. Vorbea cu toţi băieţii şi

ei tresăreau plini de speranţă că se găsise un om bun care grăia în limba lor. Fiecare îl ruga din tot sufletul să-l cumpere, să-l aibă rob, arătându-se gata să-l slujească cu credinţă. Kapsis nu mai putea răbda să-i audă. Socotea că e mare ruşine pentru naţia lui. El şi Leludo se priviră în ochi. Îşi spuseră totul într-o clipă, fără cuvinte. Şi-i zise neguţătorului:

— Îi iau pe toţi!

Nikolis rămase uluit. Şi se repezi să se tocmească asupra preţului, fiindcă îi veni în minte furia lui Tromaras când îi vor aduce la corăbii treizeci şi doi de băieţi; şi toţi cumpăraţi cu bani peşin! În clipa aceea, fratele lor mai mare nu se va gândi, desigur, că sunt pui de greci, nefericiţi, şi se va mânia. De aceea, Nikolis încercă să se târguiască, să facă schimb cu prinşii apuseni. Şi reuşi destul de bine. Kapsis se mândri văzând cât e de practic şi deştept. Îl lăsă să facă cum credea că e mai potrivit. Mezinul aranjă să cumpere copiii la un preţ avantajos.

Aceştia nu înţeleseră ce se petrece şi nu se arătară deosebit de bucuroşi. Numai când Kapsis îi adună pe toţi ca să le dea clătite într-un local mare din bazar, peste drum de geamie, şi prinse a-i întreba despre părinţii lor şi despre insula natală, începură să bănuiască ceva. Dar nu îndrăzneau să spere. Se temeau. Dealtfel, Kapsis nu le dezvălui planul său, ca nu cumva din cauza bucuriei să facă gălăgie în loc străin. De aceea şi oamenii lui tăceau. Când vor fi pe corăbii vor spune copiilor încotro merg: şi-atunci n-aveau decât să se bucure...

Dar până să se-ntoarcă la navele lor, aflară o veste care-l întristă foarte tare pe Kapsis. Ea fu adusă în prăvălia cea mare de câțiva corăbieri din Misir. Spuseră că Derekas, corsarul, se luptase cu nişte piraţi corsicani care-i distruseseră flota şi îl luaseră ca sclav. Acum, la bătrâneţe, îi fusese dat să ajungă într-o asemenea situaţie nefericită. Unii dintre acei care ascultau aceste noutăţi în timp ce-şi sorbeau salepul ziseră că totul este kismet[1] şi că toate păcatele se plătesc aici, pe pământ. Alţii se necăjiră aflând vestea şi fumau încruntaţi; poate că aveau ei vreun motiv ca să se înduioşeze de soarta bătrânului corsar, dar ca lui Iannis Kapsis desigur că niciunuia nu-i păsa. Acesta, cum auzi despre groaznica nenorocire care-l lovise pe Derekas, se întristă de moarte, glasul îi pieri. Îşi aminti de ziua când se măsurase cu flota lui Derekas, de pagubele pe care le suferise,

[1] Soartă, noroc. (turc.).

de mărinimia adversarului, şi toate acestea îl făcură să sufere cumplit. Spuse oftând:

— Unde eşti, măi Derekas? Unde?

Şi se hotărî să-l salveze.

Când porniră spre insulele greceşti, Kapsis era stăpânit de un singur gând: să-i întâlnească pe piraţii care-l luaseră pe Derekas ca sclav. Mică e amărâta asta de Mediterană pentru cei care-o brăzdează în lung şi-n lat! În brazdele valurilor găsesc până şi şopârla pe care-o caută. Corsicanii nu-i puteau scăpa. În insula Karpathos află veşti despre ei. Abia plecaseră de-acolo. Îl târâseră pe Derekas prin cartierele portului, legat cu un lanţ greu, batjocorindu-l şi lăudându-se în faţa mulţimii că de asemenea soartă vor avea parte toţi cei care le vor sta în cale, pentru că ei sunt stăpânitorii mărilor. Aflând acestea, Kapsis fu cuprins de furie. Nu că îl supărau lăudăroşeniile lor, dar îşi închipuia cum îl arătau celor din jur; îl durea sufletul pentru Derekas. Orice ar fi făcut şi oricât ar fi păcătuit, era un mare corsar, merita să fie tratat altfel. Nu putea uita că datorită mărinimiei lui rămăsese în viaţă şi ajunsese ceea ce era: Iannis Kapsis, Unicul. Nu, nu putea să-l lase în voia soartei, pradă batjocurii unor tâlhari.

— Înainte, ca să-l salvăm! hotărî.

Oamenii lui se mirară.

— Pe cine, măi? Pe ucigaşul acela?

— Pe el. Faţă de mine s-a arătat cândva mărinimos!

— Când? Nu-mi amintesc! tună Tromaras, ca să-l facă să se răzgândească.

— Nu-i nimic! Eu mi-am însemnat totul. Aci! strigă Kapsis, lovindu-se uşor cu pumnul în cap, ca să arate că nu uitase. De douăzeci şi cinci de ani păstrez înscrisul ăsta!

— Şi ce-i cu asta? îl întrerupse Tromaras.

Kapsis se înfurie.

— Măi, tu aşa zici? Datoriile nu trebuiesc plătite? De unde ai scos-o? Poate că ne-am făcut corsari, măi frate, dar necinstiţi şi nemernici niciodată! Ce datorăm, plătim. Cu vârf şi îndesat!

Tromaras şi ceilalţi — căpitani, şefi de echipaj şi scribi — pricepură că nu-l vor putea face să-şi schimbe hotărârea. Degeaba îi vorbiră despre copiii pe care-i luaseră pe corăbii ca să-i ducă înapoi la casele lor, despre patriarhul Ioanichios care-i aştepta la Patmos, ca să-l aducă în insula lui. Toate strădaniile lor se dovediră zadarnice. În cele din urmă, o rugară într-ascuns

pe Leludo să-l convingă ea; o îndemnară să-i spună bărbatului ei că pentru pruncul lor era mai bine să debarce, fiindcă viaţa pe mare nu-i pria, şi altele asemenea, însă ea nu se învoi. Îi întrerupse. Şi cu câteva cuvinte le arătă că ştia cum să se poarte.

— Dacă domnul meu socoteşte că trebuie să-l salveze pe Derekas, s-o facă. Ajutaţi-l, nu-l împiedicaţi.

Le zgândări orgoliul, îi determină să se supună hotărârii lui Kapsis.

— Porunceşte, căpitane! îi strigară.

— Drept pe ruta corsicanilor! Încercăm să ne apropiem dinspre pupa!

Ei dădură ordine. Gabierii întinseră pânzele, vâslaşii asudară trăgând la rame, iar spuma valurilor ajunse până la parâme. Toate arătau cât erau de grăbiţi, cât de mult doreau ca vechea datorie să fie plătită. Când zăriră, în depărtare, crestele muntoase ale Cretei, iată că le iese în faţă armada corsicană. Se apropiară îndată de ea şi o luară prin surprindere; atacul lor fu asemeni unui potop iscat din senin, pe vreme de arşiţă. Şi, fie pentru că nu se aşteptau la un atac din partea altor corsari în marea Cretei subjugată de turci, fie pentru că li se terminase praful de puşcă, piraţii corsicani nu fură în stare să se opună. Totuşi, ca să spună că au luptat, se întoarseră şi traseră câteva lovituri de tun. Dar când văzură că se îngroaşă gluma şi ghiulelele încinse cad ca grindina peste corăbiile lor, o luară din loc, încercând să scape. Însă şi pe mări fuga laşă nu-ţi asigură scăparea. Kapsis nu-i slăbi, se luă îndată după ei. Îi urmări, trăgând mereu asupra lor. Le doborî catargele, le găuri parapetele, le incendia lemnăria şi pânzele. Corsicanii înţeleseră că nu mai au scăpare şi se opriră. Făcură semne că vor să înceapă tratative. Să salveze ce se mai putea. Atunci Kapsis porunci să-i abordeze una din navele sale. Şi trimise un om de-al lui să le spună ce aşteaptă de la ei.

— Îl vrem pe Derekas. Altceva nimic.

Auzindu-le dorinţa, corsicanii se mirară. Le venea să plesnească de ciudă pentru pagubele pe care le suferiseră. Atâta rău şi distrugere numai pentru Derekas? Li se părea de necrezut, nu puteau înţelege. Şi trimisul, un respectabil căpitan din Lemnos, fu nevoit să le repete:

— Numai pe Derekas. Altceva nimic.

Îl dădură bucuroşi, răsuflând uşuraţi. Dar nici Derekas însuşi nu pricepea ce se-ntâmplase. În timp ce feluca se-ndrepta către

armada lui Kapsis, bătrânul corsar privea în gol. Ai fi zis că din cauza celor îndurate nu mai era în stare să judece. Îmbătrânise. Numai statura lui foarte înaltă mărturisea cine fusese cândva. Când îl aduseră în faţa lui, Kapsis îl recunoscu cu mare greutate, dar rămase tăcut, lăsându-l pe Derekas să înceapă vorba. Însă acesta nu-şi amintea de nimic, stătea ca prostit. Aştepta şi el vreun semn, ca să poată înţelege. Trecură astfel câteva clipe. În cele din urmă, Kapsis îl apucă de mână. Şi atunci, la atingerea lui, vechile amintiri reînviară. Bătrânul corsar retrăi, la fel de viu ca atunci, acea întâmplare din trecut, de mult uitată.

— Tu eşti? rosti cu greu şi se-nfioră.

— Da, eu. Spune-mi ce doreşti? Tot ce am e şi al tău. Ce doreşti?

Derekas se gândi doar o clipă. Închise ochii şi răspunse încet:

— Să mă odihnesc... Să mă ghemuiesc undeva...

— Numai atât? întrebă respectuos Kapsis.

— Numai atât, răspunse istovit suferindul. Şi încă ceva.

— Ce anume?

— O lămurire. De ce toate astea?

Strălucind de frumuseţe, cu o mândrie reţinută, Iannis Kapsis răspunse:

— Toate sunt trecute într-un catastif. Cândva am scris în dreptul numelui tău un cuvânt: Datorie!

— De aceea?

— De aceea... rosti Kapsis.

Ochii lui Derekas se umplură de lacrimi. Simţi că i se făcuse dreptate. Îl trase pe Iannis spre el şi-l strânse cu putere la piept. Îl îmbrăţişă ca un tată. Nu mai voia să audă nimic.

Sufletul îi plângea...

8

Se-ntoarseră la Patmos. Şi în timp ce intrau în golful în formă de seceră, băieţii, care se aflau toţi pe una din nave, nu se mai stăpâniră şi prinseră a striga şi a ţopăi. Nimic nu-i mai putea opri. Bucuria parcă îi scosese din minţi. Şi strigătele lor erau atât de puternice, încât se părea că în mijlocul valurilor se deschisese o fântână prin care se înălţa, din pântecele mării, un vuiet uriaş,

de parcă acolo, în adânc, petreceau Tritonii[1]. Când corabia trecu pe lângă capătul golfului, vântul le purtă glasurile până la stânci. Câțiva oameni care stăteau de pază le auziră, văzură copiii bucurându-se şi, pricepând ce se întâmplase, prinseră a vui vesel din buciumele lor, dând de veste. Câțiva pescari, aflaţi pe ţărmul stâncos, preluară mesajul şi-l trecură mai departe. Astfel, încă înainte ca armada să intre în golf, locuitorii insulei aflaseră de sosirea ei şi porniseră în goană spre port, stăpâniţi de nerăbdare. O scună[2] patmiotă, care ieşise în larg, se întoarse în grabă cu vestea cea mare: Kapsis aducea înapoi toţi copiii răpiţi de piraţi! De îndată ce se află aceasta, clopotele prinseră a suna sărbătoreşte. Şi cei care până atunci îşi plângeau odraslele, rupeau flori din glastre, frunze de ferigi şi crengi de caprifoi şi le presărau pe chei, unde urma să debarce Kapsis. Alţii întindeau covoare pe care să calce. Căutau prin toate mijloacele să-i arate cât îi sunt de recunoscători pentru ceea ce făcuse. Iar preoţii scoaseră străvechea evanghelie să atingă cu ea fruntea lui Kapsis, dându-i astfel sfânta ei binecuvântare. Şi cu câtă bucurie fură întâmpinaţi copiii când ieşiră pe chei! Mame şi taţi se repezeau şi-i îmbrăţişau, bunicii îi mângâiau, în timp ce frăţiorii mai mici se smiorcăiau, neputând pricepe ce se petrece.

Nefericita mamă, căreia îi fuseseră răpiţi toţi copiii, îşi întinse braţele şi-i îmbrăţişă pe acei care-i fuseseră redaţi; îşi ascunsese faţa la pieptul lor şi plângea de bucurie că îi avea din nou lângă ea. Şi-i jelea pe cei doi fii care nu se mai întorseseră. Nici ea nu ştia ce simţământ pusese mai puternic stăpânire pe inima ei: bucuria ori durerea. Dar ca sa nu se arate nerecunoscătoare, îşi şterse ochii şi se lumină la faţă.

— Halal să-ţi fie, regele meu! îi strigă lui Kapsis.

Şi căzu la picioarele lui.

— Acum facă-se voia ta, adăugă ea.

Leludo veni cu pruncul în braţe.

— Hotărăşte când îl botezăm, îi spuse femeii.

— Chiar mâine, îi răspunse ea binevoitoare. Botezul e o taină sfântă.

Botezul copilului se făcu în mănăstirea insulei. Îl numiră Dimitris. Îl botează însuşi patriarhul, care aşteptase întoarcerea lui Kapsis pe insulă. Psalmodiau doi călugări, cu voci frumoase. Invitaţii erau puţini, dar aleşi: dintre insulari, câțiva oameni cu

[1] Zeităţi marine, însoţitorii lui Poseidon, zeul mărilor.

[2] Gen de corabie rapidă, cu două catarge.

vază, din ceata corsarilor numai cei mai apropiaţi, fraţii şi căpitanii. Oamenii lui, îmbrăcaţi îngrijit, cu veşminte curate, păreau a fi gospodari de pe uscat. Cu ei era şi Derekas, pe care Kapsis îl socotea ca făcând parte din familie. Purta şi el cămaşă albă, proaspăt spălată, vracă şi ilic abia scoase din cufăr. Părea altul în straiele acelea curate; îi uimea pe cei care-l vedeau. Dar şi el însuşi se mira de cele ce se petreceau pe insulă. Îl uimeau dragostea şi stima cu care-l înconjurau patmioţii pe Kapsis. El, Derekas, corsar de-atâţia ani, nu avusese parte niciodată de-o asemenea cinstire. Se întristă. Gloria lui fusese altfel: doar faimă sălbatică, teroare. Nu-i adusese nici o mulţumire. Acum înţelegea că viaţa lui se irosise în zadar, fără să fi cunoscut adevărata fericire. Trăise la întâmplare, fără vreun ţel anume, şi nu se alesese cu nimic. La botez se gândi la toate acestea şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce ai? îl întrebă Kapsis.

— Nimic.

Tăcu. Însă curând începu să-i tremure bărbia şi nu-şi mai putu stăpâni plânsul.

— Ce ai? îl întrebă din nou Kapsis.

— Mi-am amintit de maică-mea. Era şi ea într-o mănăstire, călugăriţă...

— Am auzit, şopti Iannis, şi puse capăt scurtei discuţii.

Kapsis se simţea învăluit de atmosfera plină de măreţie a ceremoniei botezului. Patriarhul, psalmodierile călugărilor cu voci frumoase, lumea aleasă îi umpleau inima de încântare. Era fericit. Dar şi cele ce se petrecuseră pe insulă în ultimele zile îl făceau să se simtă mulţumit, vesel, şi, deşi nu o voia, mândru. „E frumos să fii rege şi să fii iubit...“ se gândi. Cum îi venise asemenea lucru în minte?... Se înspăimântă. Fiindcă ştia că fiecare gând al său era asemeni unei seminţe: era destul s-o arunci în pământ ca ea să încolţească. Pe lumea asta toate sunt cu putinţă. Parcă pe vremea când păzea caprele în satul lui şi-ar fi închipuit cineva că va ajunge, cândva, un corsar atât de puternic? Oare Dumnezeu îl va învrednici să ajungă rege?... Oare aceasta îi era soarta?... Îşi dădu seama că mintea lui o lua razna. Ce fel de rege putea deveni, şi unde, când nu exista nici un capăt de pământ care să nu fie sub crunta stăpânire a sultanului? Ce aiureli îi treceau prin cap?... De ce se prostea? Prinse a murmura şi el cuvintele cântărilor bisericeşti, ca să alunge gândurile care-l năpădiseră. Dar chiar dacă în acel ceas

izbutea s-o facă, folosul era mic: sămânţa fusese de-acum semănată!

La două zile după botez, se-ndreptară spre Sifnos. Patriarhul, parcă presimţind că i se apropie sfârşitul, ceru să fie dus pe insula lui natală. Kapsis era gata să-i împlinească porunca. Îl luă pe corabie şi-l tratã cu atâta respect, încât ai fi zis c-avea de-a face cu însuşi Dumnezeu. Când îl debarcă la Sifnos, se aplecă, îi sărută mâna şi îi spuse:

— Am să te mai caut, sfinte părinte...

Gândurile lui Kapsis prinseseră aripi. În acele zile, de câte ori rămânea singur la prova, sub rafalele maistralului[1], privea cerul şi i se părea că acolo, chiar în faţa lui, se alcătuia din aburi, se ivea albă ca laptele, zeiţa pe care o descoperise în pământul insulei Milo, atunci când se ascundea de turci. Frumuseţea aceea parcă înainta spre el şi-i vorbea. Şi nu se putea spune că era o rătăcire a minţii sale, o halucinaţie din pricina oboselii, o sirenă a mării care ieşea din valuri ca să-i înşele pe năieri cu strălucirea ei. Nici nu ajunsese ca unchiul său, Mironas, căruia i se părea că vede sfinţi înaripaţi coborând pe malul apelor. Nu, Kapsis nu băuse din cupa blândei lui nebunii. Imaginea văzută de el era aidoma cu zeiţa de marmură pe care o dezgropase din pământ şi o ascunsese, ca să rămână veşnic a lui. Era chiar ea! Şi-i auzea din nou glasul. Cuvintele ei îi răsunau ca un murmur dulce, de parcă ar fi dus la ureche o scoică sidefie. Şi înţelegea prea bine ce-i spune. I se părea că-l întreabă dacă se născuse ca să străbată mările în căutarea prăzii, păcătuind la fel ca necredincioşii făcători de rele sau dacă, dimpotrivă, voia să se arate demn de o altă soartă, plină de vitejie, cinste şi glorie, îi dezvăluia o lume de frumuseţe pe care, dacă dorea cu înfocare s-o dobândească, trebuia să-şi schimbe felul de viaţă, să nu mai fie corsar, ci să se dăruiască pe de-a-ntregul unui ţel măreţ şi sacru.

— Care este acest ţel? reuşise s-o întrebe Kapsis, în timp ce ea îi grăia dulce.

„— Să înalţi fruntea când e mai greu. Cu vitejia ta să străpungi norii plumburii“, i se păru că-i răspunde zeiţa.

Şi începu să se gândească la răspunsul ei. Cum se poate realiza acest lucru? Ce trebuie să faci?....

[1] Vânt de nord-vest, numit şi Maistros. (gr.).

Tot cugetând, găsi soluţia cea mai potrivită. Te duci şi îţi înalţi flamura pe un colţişor al patriei tale, te faci regele lui, nesocoteşti ura şi invidia ce vei stârni, te statorniceşti acolo şi aştepţi. Chiar dacă vei fi înfrânt, tot vei fi demn de admiraţie pentru că ţi-ai dovedit vitejia şi ai arătat şi altora ce trebuie să facă. Le-ai arătat calea pe care trebuie s-o urmeze; ai devenit viteazul, unicul!

Chibzui îndelung şi luă o hotărâre. I-o împărtăşi nevestei:

— Am să mă fac rege!

— Unde? se miră ea.

— Într-o insulă. Destul cu vitejiile pe mări!

Leludo nu îndrăzni să-l întrerupă. Îi cunoştea bine sufletul, ştia ce vânturi îl mână; şi, dacă unul din acestea îl purta spre înălţimi, n-avea să-şi oprească zborul decât atunci când avea să ajungă acolo unde hotărâse. Dealtfel şi ea se săturase de viaţa pe corabie. Văzuse destule ţări şi nu mai voia să călătorească. Acum se gândea la pruncul ei, care se îmbolnăvea uşor din cauza, umezelii; era prea mic ca să suporte greutăţile vieţii pe mare. De aceea ar fi fost bine pentru el dacă Iannis Kapsis s-ar fi decis să locuiască pe uscat. Şi n-avea nimic împotrivă ca Iannis să domnească. Şi aşa se luptau necontenit cu turcii şi cu piraţii străini, înfruntând tot felul de primejdii.

— În care insulă? îl întrebă.

— De ce nu într-a ta?

Se gândiră la toate, le cântăriră în fel şi chip. La Milo trăiau părinţii, rubedeniile şi cunoscuţii ei. Era locul unde se născuse. Acolo era înmormântat şi bunul lui prieten, Nikiforos, iar mormântul lui era ca o geamandură care le arăta calea. Dealtfel frumoasa insulă Milo îl atrăgea. Era o ţară în miniatură. Avea mulţi locuitori: arhonţi, meşteşugari, neguţători, corăbieri, călători, oameni în trecere... Avea şi apuseni, şi turci destui, care o ronţăiau asemeni unor lăcuste. Dacă va deveni rege la Milo, va avea multe de făcut, va trebui să îndepărteze tot ce i se părea rău şi impur. Apoi va lupta pentru ca Grecia înrobită să-şi recapte libertatea. La asemenea fapte îl îndemna Zeiţa cea albă, în tainicele clipe când se întâlneau. Îl îmboldea întruna: şi treaz şi adormit. De era treaz, îi dăruia vise, de dormea, îl trezea dintr-o dată, făcându-l să tresară. Mereu îi amintea de menirea lui. Kapsis se hotărî să-i urmeze îndemnurile. Însă multă vreme nu-şi încredinţă planurile decât nevestei. Ceva mai târziu, după ce chibzui totul amănunţit, îi adună pe toţi ai săi şi le spuse ce

plănuise. Nu îngăduia nici o împotrivire. Hotărârea lui era de neclintit.

— Luptăm cu focul, dar nu suntem curaţi! le grăi. Hai să ne curăţim!

Patima, îndrăzneala şi înflăcărarea lui îi cuceri. Serifos îl susţinea entuziasmat. Plănuita regalitate a insulei Milo i se părea un preafrumos nakli. Când Milo va fi liberă, vor lupta pentru eliberarea tuturor grecilor. Măreţ vis! Ceilalţi se arătară şi ei de aceeaşi părere. Nikolis, blând din fire, era gata să se supună fratelui multiubit. Derekas, care de-acum făcea parte din familia lui Kapsis, dorea să se stabilească undeva pe uscat şi de aceea găsi planul lui Iannis foarte potrivit.

— Hai, măi, să ne lăsăm oasele în pământ. Să nu ne ronţăie rechinii. Marea n-are sălaşuri pentru oameni, rosti el.

Numai Tromaras nu se învoia. Acel plan i se părea curată nebunie. I-o spuse lui Kapsis în faţă.

— Unde ai să domneşti, măi? Sub ochii Turciei? Ea e o fiară, iar tu o biată muscă. De ce o înţepi? Are să te înghită!

Vorbea în van. Nu reuşi să schimbe hotărârea celorlalţi: rămăsese singur. Trecură la înfăptuirea planului. Flota lor porni spre Milo. Vremea era frumoasă, marea liniştită, de-ai fi zis că şi Dumnezeu îi ajuta. Mulţime de pescăruşi însoţeau corăbiile. Ţipau pe catarge, îşi fluturau aripile peste flamuri, spintecau aerul avântându-se până la eche[1] şi salutau gorgonele sculptate. Se arătau veseli, jucăuşi. Kapsis socoti că e un semn bun. Şi-l puse pe Lukis ca împreună cu doi gabieri să taie pâine şi s-o arunce pescăruşilor, să fie şi ei mulţumiţi de călătoria lor. Stătea în picioare, la pupa, şi îi privea. Păsările se repezeau ca săgeţile în valurile înspumate şi înhăţau bucăţelele de pâine, chiar şi pe cele mici, cât nişte boabe de năut. Dar tinerii le aruncau cam la întâmplare, pe toate la un loc. Şi pescăruşii se îngrămădeau acolo şi se băteau cu aripile pentru o bucăţică de pâine, umiliţi. Kapsis văzu acest lucru şi nu-i plăcu. Îi strigă unuia dintre gabieri:

— Ai grijă, măi! Aruncă pâinea cum trebuie. Nu necăji păsările!

Luă pâine în pumni şi-i arătă cum să facă. Împrăştie bucăţelele cu dărnicie, parcă ar fi semănat un ogor. Băieţii se uitară şi făcură la fel. Iar pescăruşii îşi regăsiră măreţia şi

[1] La corăbii, vergea de fier, aflată deasupra prorei, de care se prind pânzele numite focuri.

săgetau aerul şi valurile într-un zbor demn. Zburau necontenit în jurul corăbiilor, împodobind albastrul undelor cu penele lor albe.

Kapsis făcu aşa cum hotărâse. Proclamă insula liberă, deveni regele ei. Dar până să ajungă la această zi mare, avu de făcut multe pregătiri. Voia ca încoronarea lui să fie atât de măreaţă, încât să stârnească admiraţia locuitorilor din Ciclade. Leludo se împotrivea. Îi era de-ajuns să debarce pe pământul natal, să aibă casa ei şi să trăiască cu înţelepciune şi în deplină siguranţă. Toate celelalte i se păreau lăudăroşenii şi îngâmfare, lucruri ce nu se potriveau unui popor atât de mic ca acela al insulei sale. Dorea o viaţă modestă, umilă. Încercă să-şi convingă bărbatul, îi aminti şi de faptul că bătrânul patriarh Ioanichios, în Săptămâna Patimilor, spălase picioarele călugărilor la mănăstirea din Patmos. Ce alt înţeles avea această ceremonie, decât că omul trebuie să trăiască simplu şi modest? Altfel îşi înfurie soarta, îl poate supăra şi pe Dumnezeu. Dar oricât se strădui, nu reuşi să-l facă să renunţe. Kapsis judeca altfel, avea motivele lui.

— Ascultă nevastă, o lămuri. Mă fac rege ca să-i trezesc pe cei ce dorm cufundaţi în somnul robiei. Oamenii care mă vor vgdea în clipa încoronării trebuie să înţeleagă că s-a ivit o rază de speranţă. Însă cei adormiţi nu se trezesc uşor. Au nevoie de gălăgie, de lăutari!...

Îi desluşi totul, în amănunt. Leludo admise şi ea că odată ce era vorba de interesul Greciei, încoronarea lor trebuia să aibă o mare strălucire. Îl lăsă deci s-o pregătească aşa cum voia. Începură prin a-l căuta pe patriarhul Ioanichios. Iannis trimise cea mai bună corabie a lui să-l aducă, să fie sfinţia-sa acela care-i va pune coroana pe cap. Însă nava ajunse prea târziu. Uleiul din candela vieţii lui Ioanichios tocmai se terminase. Trimişii, doi respectabili foşti proprietari de corăbii, sosiră la Sifnos chiar în seara când localnicii îl înmormântau pe preasfântul bătrân. Se duseră şi ei la cimitir, aprinseră o lumânare pe mormântul lui proaspăt. Apoi se urcară pe nava lor şi se-ntoarseră la Milo. Îi aduseră lui Kapsis trista veste. El lăcrimă, îşi aminti...

— Să avem binecuvântarea lui, şopti.

A doua zi, în zori, se afla singur la locul unde ascunsese statuia. Dădu pământul la o parte, o dezgropă şi rămase mult timp privind-o şi aşteptând de la ea un sfat, ca să ştie ce să facă. Până la urmă îi veni gândul cel bun: o ascunse din nou, se întoarse în oraş şi le spuse celor doi trimişi să pornească în altă parte; în insula cea stâncoasă, la Anafi, unde, după cum se

spunea, era ermit şi se pocăia fostul episcop din Milo. Le porunci să-l aducă înapoi, în insula pe care o păstorise, ca să-l încoroneze. Porniră iar la drum. Două zile şi două nopţi se luptară cu meltemurile, acostară într-un golf singuratec şi întrebară unde este sălaşul episcopului. Nişte pescari sărmani îi îndrumară într-acolo. Ajunseră, bătură în poartă. Când se ivi episcopul, se-nfiorară. Era foarte slab, palid, cu cearcăne negre în jurul ochilor, cu mâinile şi barba murdare. Îi spuseră de ce veniseră. Dar el părea prăbuşit într-un abis: nu-i auzea. În jurul lui se-ntindea numai întunericul. Nu voia să iasă la lumină.

— Nu! Nicicând nu mă voi întoarce la Milo! le spuse.

Se-napoiară şi de data aceasta fără rezultat. Se întrebau încotro îi va mai trimite Kapsis. Dar nu-i mai trimise nicăieri. Tocmai atunci se întâmplă să vină la el nişte neguţători străini care-i spuseră că ar fi bine, odată ce nu izbutise să găsească un arhiereu ortodox, să fie încoronat de episcopul catolic al Cicladelor de vest. Parcă acesta nu era prelat creştin? Îl mai lămuriră că acest lucru i-ar fi de mare folos dacă — să nu sosească nicicând asemenea clipă — Turcia ar porni vreodată război împotriva lui. Va avea ca aliate toate ţările Apusului, datorită sprijinului Papei. Kapsis se decise să le urmeze sfatul. Doar era în interesul Greciei ca ţările apusene să-i fie aliate şi să-l recunoască oficial. Ca să salveze Grecia, merita să se lase încoronat de un episcop catolic.

Gândindu-se la toate acestea, Kapsis îi trecea multe cu vederea lui Don Antonio Kamillo, episcopul papistaş, deşi aflase cu ce se îndeletniceşte. Ştia că-l trimesese Vaticanul ca să arunce momeli grecilor, să-i sfătuiască să treacă la catolicism. Mai ştia şi alte fapte de-ale lui care arătau că nu e om bun. Pentru bani şi-ar fi vândut şi sufletul, afurisitul! Intrase-n datorii până la gât şi, ca să le plătească, vindea odăjdiile preoţeşti şi vasele sfinte din biserici; hirotonisea preoţi nevrednici şi hoţi, aşa cum făcuse la Kimolos, unde-l pusese pe Gheorghios Vaftismenos[1], care făcea pe sfântul misionar, dar nu lăsa să-i scape nici o femeie. Kapsis ştia toate acestea, faptele lui nelegiuite îi fuseseră aduse la cunoştinţă. Dar mai întâi voia să-şi atingă ţinta, să devină rege; pe urmă însă, îl va pedepsi pe nemernicul prelat. Ca să-şi poată duce planurile la îndeplinire, Kapsis se lăsă în voia neguţătorilor şireţi şi a iezuiţilor care nu-l

[1] Botezatul. (gr.).

părăseau nici o clipă şi căutau să-l convingă să primească a fi încoronat de episcopul catolic.

Însă acesta nu era singurul lucru care-i dădea de furcă, îl supăra şi rezistenţa pe care o întâmpina din partea unora dintre insulari. Erau câțiva dintre vechii arhonţi, care nu puteau răbda ca un rumeliot[1] să vină şi să se facă aşa, tam-nisam, rege la Milo. Şi ce dacă se însurase cu o fată din insulă? Ce importanţă avea? De pe urma acestei înrudiri neamurile ei vor avea parte de onoruri regale, fără să merite o cinste deosebită, căci nu erau cu nimic mai presus decât ei! Începură deci uneltirile, mesajele tainice către kapudan-paşa, căruia îi cereau să facă ceva ca să împiedice încoronarea lui Kapsis. El prinse de veste și grăbi lucrurile, însă nu-i lipsi pe milioţi de fastul sărbătoresc pe care şi-l dorea.

Încoronarea lui avu loc într-o duminică. Încă din zori, toate clopotele din insulă prinseră a răsuna vesel. Iar în golful cel larg, tunurile armadei bubuiau sărbătoreşte. Înveşmântată în mulţime de culori, Milo era în sărbătoare. Din balcoane şi de pe pervazurile ferestrelor atârnau covoare colorate, taftale înflorate, împodobite cu dantele, broderii nemaivăzute, cu peisaje paradisiace, păuni şi cerbi adăpându-se pe malul râurilor, cai focoşi alergând cu coamele în vânt. De felinare şi cornişe erau agăţate ghirlande de flori, iar pe la colţuri se aflau frunze de ferigă, de palmier şi trestii verzi. Lângă ţărmuri stăteau înşirate corăbiile. Era un adevărat popor de nave; de la cele mai mari, polakrele, nave de război cu multe tunuri din flota lui Kapsis, până la cele mai mici, felucile, aparţinând pescarilor. Se aflau acolo galere repezi, cu trei rânduri de vâsle, şi altele numai cu un rând; corvete lungi, cu pânze pătrate, şi chile de model nou; galiote semeţe, capturate de la piraţii berberi, având mari pânze duble, numite latinia. Alături de acestea, corăbii de felul celor din flota lui Kapsis, în care vâslaşii stăteau pe bănci faţă în faţă; mistica — un fel de nave cu prore ascuţite —, şi taliamade — corăbii cu chile încăpătoare —, lucrate în şantierele din insula Psara. Erau şi alamáne turceşti, capturate de corsari, având un singur catarg pe care fluturau alături pânza pătrată de-i zice latini şi un foc; şi maltezane din Sfakia[2], foarte asemănătoare cu cele din Malta. Încolo, către chei, ancoraseră galioanele, la

[1] Locuitor din Rumeli, regiune din Grecia continentală.
[2] Port din insula Creta.

prorele cărora fluturau, în bătaia vântului, kuntrii[1] încrucişaţi şi parafingi[2], iar la prore focurile. Mai puteau fi văzute zvelte trehandire[3] şi sahturia[4], precum şi corăbii enorme, care puteau naviga şi pe ocean, cu sculpturi şi tot felul de podoabe. Se aflau în portul insulei şi numeroase sahiniuri[5], saite[6], pingi[7] şi lefke[8], brigantine[9] şi bricuri[10], bombarde[11] greoaie şi nave de transport care puteau transporta multe mărfuri. Ce să mai vorbim de mulţimea bărcilor! Catargele tuturor navelor sclipeau ca nişte spade uriaşe, sub razele aurii ale soarelui. Armăturile lor, catargele, parâmele, pânzele şi gorgonele sculptate din faţa echei, toate scăldate de ploaia de lumină, păreau de aur şi coral. Ce măreţie deosebită avea acea dimineaţă trandafirie şi cât de mult o înfrumuseţau corăbiile adunate! Steagurile lor — de război sau de negoţ — fluturau în vârful catargelor. Mulţimea de corăbii se oglindea în apa limpede a golfului. Prin undele străvezii se zăreau ancorele şi peştii care roiau în jurul carenelor. Adâncul mării strălucea atât de tare, încât ai fi zis că sărbătoarea ajungea şi acolo.

Şi locuitorii insulei se împodobiseră. Bărbaţii îşi deschiseseră cuferele, îşi îmbrăcaseră vracele de mire, cămăşile de mătase şi ilicele brodate, îşi puseseră brâiele late cu tocuri de piele, în care purtau pistoale şi cuţite. Acum, că insula lor era liberă, îndrăzneau să-şi poarte armele. Turcii care mai rămăseseră la Milo se gătiseră cu cele mai mândre veşminte osmanlâie: şalvari vişinii, anterie verzui şi giubele brodate cu fir. Voiau să arate că, chipurile, participă şi ei la marea sărbătoare. Şiretlicuri... Dacă s-ar fi putut, ar fi intrat şi în biserica Maicii Domnului Portiani, ca să fie de faţă la încoronare. Însă acest lucru era greu de făcut. Pentru că şi dintre creştini numai puţini reuşiseră să pătrundă în sfântul lăcaş: arhonţii din Milo, neamurile Leludei şi fruntaşii armadei. Cu ei şi Derekas. Toţi în veşminte frumoase. Femeile

[1] Pânză pătrată aflată pe catargul cel mare. (gr.).
[2] Pânze pătrate secundare. (gr.).
[3] Corăbii de mic tonaj, cu prora ascuţită. (gr.).
[4] Corăbii rapide, de mic tonaj, din insula Hydra.
[5] Diferite tipuri de corăbii de mic tonaj, din insulele Mării Egee.
[6] Diferite tipuri de corăbii de mic tonaj, din insulele Mării Egee.
[7] Diferite tipuri de corăbii de mic tonaj, din insulele Mării Egee.
[8] Diferite tipuri de corăbii de mic tonaj, din insulele Mării Egee.
[9] Corăbii cu două catarge şi pânze pătrate. (ital.).
[10] Nave de mic tonaj, cu două catarge şi pânze trapezoidale. (engl.).
[11] Corăbii de război, de mare tonaj, înzestrate cu multe tunuri.

purtau jachete lungi, de catifea, văluri uşoare de mătase şi multe şiraguri de galbeni. Dar Leludo le-ntrecea pe toate în măreţie şi frumuseţe; parcă se născuse regină. Stătea lângă Kapsis tăcută şi gravă. Ceva o înspăimânta. În acel ceas al ceremoniei încoronării i se părea că-şi zăreşte ca într-o oglindă soarta: întunecată, scăldată în lacrimi. De aceea era îngândurată şi, în unele clipe, tristeţea îi adumbrea privirea. Alături de ea, Kapsis, în veşminte strălucitoare, părea luminat de flăcările celei mai frumoase dintre bătăliile lui. Privea cu îndrăzneală în jurul său. Se bucura de această încoronare care-l făcea să nesocotească primejdiile; se bucura de fastul celor adunaţi în biserică, de odăjdiile preoţilor, de candelabrele aprinse, de flamurile multicolore. Solemnele cântări bisericeşti, mirosul de tămâie, mândria din ochii oamenilor lui, toate îl îmbătau. Şi când veni clipa şi episcopul îi petrecu în jurul gâtului un colan de aur, simbol al puterii regale, iar în biserică şi afară pe uliţe şi pe corăbiile ancorate în golf izbucniră strigătele de „mulţi ani trăiască” şi „osána” ale poporului său, simţi o mulţumire atât de mare, încât i se păru că se-nalţă la cer asemeni profetului Ilie. Numai că el nu se înălţa cu un car de foc, ci cu o fregată bine armată, având trei rânduri de pânze şi catarge ca nişte cipreşi neclintiţi, iar la prora, în loc de gorgonă sculptată, având-o pe Zeiţa cea albă, care-i vorbea, chiar şi atunci când părea că tace...

9

Ce este Milo?

Kapsis îşi privea insula pe hărţi şi se mira. Era o pietricică pe podeaua Egeei; o pietricică dintr-acelea cu care se joacă copiii. Şi dacă o cerceta asemuind-o cu ţările din jurul ei, cu Grecia, şi, mai departe, cu întreaga Mediterană şi cu Europa, atunci părea şi mai mică, ajungea cât o firimitură care n-ar fi săturat nici măcar o vrabie. Pe hărţile mari nu se vedea, nu era trecută. Părea să fi căzut din sita lor, aşa micuţă cum era. Ei, dar iată că el preţuise această insuliţă, o făcuse regatul lui. Şi unde? În apropierea Turciei. Într-adevăr, era ca o insectă care se aşezase pe gura tunului, şi, când acesta va bubui, Milo va dispare cu totul. Când vedeai pe hărţi până unde se întinde puterea

sultanului, rămâneai fără glas. Puteai să alergi călare ani întregi fără să reuşeşti să faci înconjurul imperiului său. Se întindea până în mijlocul Europei. Jumătate din bazinul Mediteranei era al lui. Îi aparţineau şi Creta şi Ciprul. Patruzeci şi cinci de viceregi stăpâneau, în numele sultanului, în Europa, Asia şi Africa, atât de măreţ era statul lui. Cei mai mulţi dintre ei erau osmanlâi, necunoscuţi regilor Europei. Aceşti viceregi turci împărţiseră ţara care le fusese încredinţată într-un mare număr de provincii, şi peste fiecare provincie puseseră câte un sangiak-bei, adică un guvernator, ca să-i poată ţine mai bine în frâu pe locuitori. Altfel n-o puteau scoate la capăt. Împărţiseră Grecia cea nesupusă în douăzeci şi şapte de asemenea provincii, Buda în optsprezece, Anatolia în şaptesprezece, în tot atâtea Erzenimul, Ţara Babilonului în douăzeci şi patru, Marele Cairo în douăzeci şi două... şi aşa mai departe. În fiecare dintre provincii se găseau armate întregi şi trupe de spahii, iar în porturi corăbii înarmate, gata să intervină dacă vreuna din raiale ar fi îndrăznit să se răscoale.

Atunci cum de avusese curaj acest corsar răzvrătit să proclame Milo insulă greacă liberă şi să se încoroneze rege? Cum de se gândise să preia stăpânirea insulei fâcându-i nevătămători pe cârmuitorii turci? Oare credea că va putea păstra ceea ce îndrăznise să ia? Oare chiar într-atât îşi pierduse minţile? Mulţi milioţi îl priveau cu ochi răi, îl invidiau şi pentru un câştig cât de mic ar fi fost în stare să-l vândă. Însă acest lucru nu avea însemnătate, fiindcă cei care-l voiau ca rege erau şi mai mulţi. Totuşi, nu strica să fie prevăzător; un ucigaş, înarmat cu un pumnal, i-ar fi putut lua viaţa, atacându-l mişeleşte pe la spate. De aceea, urmând sfatul lui Derekas, care avea o experienţă amară în ce priveşte trădarea, Kapsis îşi alcătuise o gardă din cincizeci de oameni, care-l păzeau oriunde se ducea. Îl urmau pas cu pas. Leludo îl vedea plecând de acasă, împreună cu gărzile sale, şi tremura de teamă. Făcea pe furiş semnul crucii în urma lui şi aştepta cu nerăbdare să revină lângă ea, ca să se liniştească. Pentru Leludo cele mai frumoase ceasuri erau acelea când Iannis stătea acasă şi se juca cu fiul lor, îl învăţa să vorbească şi să meargă. Îi plăcea ca în aceeaşi încăpere s-o vadă şi pe maică-sa trebăluind, şi pe tatăl ei, arhontele Armenis, fumându-şi cu mulţumire narghileaua. Leludo se simţea fericită numai dacă-i vedea pe cei dragi în preajma ei. Altfel, trista presimţire care o chinuise în biserică, la încoronare, punea din nou stăpânire pe ea şi-i strecura teama în inimă. Şi lui Kapsis îi

făcea plăcere să stea acasă... Îl atrăgea căldura din căminul său, viaţa gospodărească de care fusese atât de lipsit pe vremea când străbătea mările. Dar un rege nu se poate purta ca un motan de casă; supuşii l-ar socoti fricos. Serifos îl sfătui să renunţe la garda care-l păzea, spunând că cea mai bună gardă este dragostea poporului; dacă o va dobândi, va fi în siguranţă. Şi Kapsis se gândea zi şi noapte cum să câştige dragostea şi încrederea milioţilor. Uneori, în amurg, se ducea la catacombe, cu gărzile care-l urmau pretutindeni, şi cu fratele lui mai mic. Îl lăsa undeva şi el se apropia, singur, de Zeiţa lui îngropată. Îi ridica vălul de pământ de pe faţă, o privea şi aştepta să-l inspire. Stătea acolo până când i se părea c-o aude şoptindu-i ceva. Şi, totdeauna se-ntorcea în oraş, la Zefiria, cu o idee nouă, cu o soluţie potrivită.

Kapsis cârmuia frumos, cu înţelepciune, făcea lucruri care-l apropiau de inimile supuşilor săi. Clădi şcoli ca să înveţe carte şi copiii săraci, măcar psaltirea şi octoihul, plătea doctori pentru cei lipsiţi de mijloace, fără să facă deosebire între bolnavii creştini şi cei de altă credinţă. În privinţa aceasta nu ţinea seamă de religie. Totodată încerca să taie avântul papistaşilor. Nu-i mai lăsa să facă promisiuni, să-i încânte pe cei slabi de înger. Socotea aceasta ca o datorie, vrând să dovedească tuturor că, deşi primise să fie încoronat de un prelat catolic, nu-şi schimbase religia, ci îşi păstrase credinţa strămoşească. Se mândrea că era grec. Se mândrea când auzea de la oamenii învăţaţi că insuliţa aceasta, Milo a lui, avea o civilizaţie veche de trei mii cinci sute de ani şi că în oraşul antic Flakoti, de pe pământul ei, artele înfloriseră la fel ca în regatul cretan a lui Minos. Se mândrea şi pentru fapte din vremuri mai apropiate: de pildă pentru un oarecare Vasilakis, care cu un secol în urmă plecase din Milo şi ajunsese pictor renumit la Veneţia, unde cu arta lui măiastră împodobise palatele ducale. Se bucura atât de mult, încât ai fi zis că acel artist trăise în zilele lui şi îşi croise drum datorită sprijinului său. Ah, cât ar fi vrut să fie aşa... Dorea să se poată spune, cândva, că în timpul domniei lui, pe insulă artele luaseră mare avânt. Asemenea gând îl îmbăta. Chemă deci la el pe Emanuil Scordilis — un diacon refugiat la Milo după cucerirea Cretei de către turci şi înzestrat cu har de la Dumnezeu să picteze de parcă vedea sfinţii din evanghelii prinzând viaţă — şi-l îndemnă să-i înveţe şi pe alţii arta lui.

Cu trecerea timpului, Milo dobândi artişti valoroşi care pictară icoanele din biserici cu deosebită măiestrie. Ca să-şi

prepare culorile, zdrobeau în mojare de piatră fel de fel de rădăcini şi pământuri colorate, şi pulberea obţinută o amestecau cu clei de mastică şi albuşuri de ou, în castroane de lut sau în scoici mari. Câțiva dintre aceşti pictori au ajuns faimoşi; Andonis Scordilis, nepotul diaconului, şi preotul cretan Mihail Sifakis, care a pictat în biserica Maicii Domnului Thalassitra, de lângă cetate, nunta din Cannan şi pe Hristos la doisprezece ani printre învăţaţi. Aceste capodopere au putut fi pictate deoarece, aşa cum spuneau toţi, pictorii, înainte de a se apuca de lucru, posteau şi se rugau zile întregi ca să se purifice şi să primească binecuvântarea lui Dumnezeu. Kapsis trecea pe la biserici, urmărea pictarea icoanelor şi se simţea şi el purificat. Se interesa îndeaproape de asemenea lucrări, îi plăcea tot ce era frumos.

Una dintre preocupările sale era să menţină dreptatea în regatul lui. De aceea orândui o zi pe săptămână când, înconjurat de oameni înţelepţi, devenea el însuşi judecător, se străduia să dea sentinţe cât mai drepte. Şi era atât de corect, încât nu ţinea cont dacă prin hotărârea lui pedepsea pe cineva apropiat; nu ierta nedreptatea. Aşa se întâmplă când Tromaras se îmbătă şi se apucă, în miez de noapte, să izbească cu pumnii în porţile şi ferestrele femeilor stricate, strigându-le să-i deschidă ca să intre cu prietenii lui. Kapsis îl sili să plătească amendă o sumă mare de bani. Cu această sumă, pe una din uliţe, se făcu o fântână cu cişmea alături, la care îşi potoleau setea oamenii din insulă şi animalele lor. Pedeapsa l-a înfuriat pe Tromaras, care era mult mai în vârstă decât fratele său. Însă Kapsis voia să arate că este nepărtinitor şi că are de gând să pună stavilă desfrânării. Într-adevăr, dorea să facă acest lucru. Nu voia ca Milo să ajungă la fel ca Nios — o insuliță atâtica — care avea însă şase sute de femei stricate la care se duceau corsarii dornici de drăgosteală, ca să se desfete cu ele şi să capete bolile lor.

Avea de gând să împiedice desfrâul, să facă ordine în insula sa. Plănuia ca după aceea să se ocupe şi de alte insuliţe, să aprindă şi în ele lumânarea învierii, să le scape de necurăţeniile care le pângăreau. Cu astfel de gânduri domnea.

Cu fratele său mai mare se certa adeseori. Acesta socotise, de la început, ca stabilirea lor la Milo nu era un lucru înţelept. Tromaras mârâia întruna; se tot întreba ce nevoie aveau ei, oameni ai mării, să prindă rădăcini pe uscat. Pot trăi peştii pe pământ? Fiindcă gândea că şi ei sunt peşti. Parcă trupurile lor nu miroseau a sărătură? Parcă pielea lor, din cauza vânturilor

marine şi a sării, nu se întărise, ajungând să semene cu nişte solzi? Asemenea vorbe rostea şi în van îi dădea Kapsis slujbe însemnate, încercând să-l lege de uscat. În zadar îl punea pe Nikolis, mezinul, să-l roage, iar pe Serifos şi pe Derekas să-l îndrume cu experienţa lor. Tromaras era îndărătnic. Se simţea pe uscat ca un crab de mare, de-ai fi zis că datorită anilor petrecuţi pe mări îşi schimbase natura: prin vine îi curgea apă de mare şi, ca să poată respira, avea nevoie de meltemuri şi soro-coşi[1].

După ce au stat mult de vorbă, Kapsis a priceput ce se petrecea în sufletul lui. Aşa că i-a dat două alamáne capturate de la turci, le-a înzestrat cu marinarii trebuitori şi l-a lăsat liber, să ia din nou calea pirateriei, dacă aceasta îi era voia. Şi Tromaras porni bine înarmat să-şi reînceapă viaţa de corsar. În astfel de chestiuni vorbele nu au rost. Doar nu degeaba se spune că mai întâi pleacă sufletul omului şi pe urmă apucăturile. Lasă că, de obicei, sufletul şi apucăturile sunt unul şi acelaşi lucru.

Kapsis se necăji din cauza plecării fratelui său. Voia să-i aibă în preajmă pe toţi cei dragi. De aceea şi pe Nikolis şi pe Patios, fiul doicii, şi pe Derekas şi pe Serifos şi pe cei mai aleşi dintre căpitanii lui îi ţinea pe lângă el. Căuta să-i mulţumească, dându-le slujbe pe care până atunci le avuseseră turcii; totodată, le dădea mână liberă ca să se conducă aşa cum socoteau ei de cuviinţă. Chiar şi pe Lukis şi pe maică-sa îi voia lângă dânsul. De când aflase în ce fel fusese salvat mai demult, atunci când îl căutau turcii şi Harizanis venise şi le spusese că îl trecuse pe altă insulă, îl socotea pe Lukis fiul său şi pe mama acestuia prietenă bună.

— Acum eu sunt protectorul vostru, le spusese. Nu pot să uit că fără Harizanis poate alta mi-ar fi fost soarta.

Este dat omului, mai ales aceluia care are de înfruntat tot felul de primejdii, să dorească prezenţa fiinţelor dragi. De aceea şi Kapsis se bucura când familia şi prietenii lui se aflau în preajma sa. Adusese în casă un câine fără stăpân, care se apropiase de el şi-i amuşinase paşii, pentru că îi plăcea credinţa ce i-o arăta. Când Tromaras plecă iar să cutreiere mările, Kapsis se necăji foarte tare. Acesta însă nu avea să fie singurul necaz. Curând avu parte de altul şi mai mare: Derekas se îmbolnăvi. Cum, din ce pricină, greu de lămurit. Toate prinseră să-l doară: spatele, ceafa, mâinile şi mijlocul; stomacul parcă i se umplea cu

[1] Vânturi de sud-est.

aer şi îi apăsa pieptul. Aduseră doctori ca să-l cerceteze. Fiecare spuse altceva: ba că izbucniseră acum reumatisme vechi, din cauza anilor petrecuţi pe mare, ba că avea o boală de rinichi care-l dobora, ba că suferea de-o boală necunoscută. Vorbele doctorilor se băteau cap în cap, de nu mai puteai înţelege nimic. Sigur era că Derekas slăbea, se prăpădea pe zi ce trecea. Corpul lui, altădată drept ca un stâlp de piatră, se chircea. Chipul îi devenea tot mai palid. El, care dorise atât de mult să se statornicească pe uscat, arăta acum ca o navă care, nefolosită fiind, fusese scoasă din apă şi se usca, roasă de carii cei lacomi. Kapsis, văzându-l în asemenea stare, nu ştia ce să mai facă pentru a-l ajuta să-şi revină. Îi aducea în iatac pe cei mai renumiţi doctori aflaţi printre pelerinii veniţi cu corăbiile ce făceau escală la Milo; îl cobora în gropile cu apă tămăduitoare, care ieşea fierbinte din pământ, învăluită în nori de aburi; îi făcea diferite tratamente cu şerpii cei roşiatici din Milo şi cu tot felul de leacuri dobândite de la medici cu mare experienţă. Până şi pământ alb din insula Lemnos trimise să i se aducă. Era un fel de noroi albicios şi se găsea numai într-un anumit loc al insulei. În fiecare an, în luna august, de ziua sfintei Sotira, episcopul şi întreg clerul făceau o slujbă în acel loc şi pe urmă oamenii săpau până găseau, la mare adâncime, acest soi de lut. Umpleau câțiva saci pe care-i lua guvernatorul turc. Acesta îi vindea cu preţuri pipărate neguţătorilor străini. Lăsa puţin şi lemnioţilor, şi-n tot restul anului punea paznici şi zambiţi să păzească locul cu pricina, ca să nu se poată apropia nimeni să ia fie şi-un pumn din lutul cel vindecător de boli. Dar locuitorii din Lemnos tot reuşeau să păstreze o oarecare cantitate din acel pământ şi îl vindeau pe ascuns cu preţuri mari. Oamenii lui Kapsis cumpărară o pernuţă plină cu lut tămăduitor. Doctorii din Milo plămădiră din el boabe şi i le dădură lui Derekas, ca să se vindece.

Însă rezultatul fu slab. Pentru o vreme se simţi ceva mai bine, apoi starea lui se înrăutăţi. Înţelese că i se apropia sfârşitul. Şi fiindcă de-acum trăia printre creştini care posteau, se împărtăşeau şi erau temători de Dumnezeu, în sufletul său se trezi credinţa pe care i-o insuflase maică-sa, călugăriţa. Credinţa aceasta dormitase în el o viaţă întreagă şi acum dăduse vlăstare, asemenea unei seminţe care rămăsese mulţi ani sub zăpezi şi aşteptase topirea lor ca să răsară, să înflorească. Se gândea la nefericita lui mamă şi se întrista că avusese parte de-un sfârşit atât de nedrept. Se simţea numai al ei şi avea remuşcări că păcătuise faţă de credinţa ei. Ah, dacă şi-ar putea curăţa sufletul

de păcate, pentru ca în ceasul Judecăţii să fie demn să stea alături de maică-sa! Şi cu cât privea la corăbiile care porneau spre Locurile Sfinte, cu pelerini cucernici, cu atât mai tare, îl chinuia dorinţa de a se afla împreună cu ei. De-ar fi putut să se ghemuiască şi el pe pânzele acelor corăbii, asemeni unui pescăruş, să ajungă pe malurile Iordanului să se spele, să se cureţe de păcate. Chiar şi nişte amărâţi care n-aveau loc sub soare reuşeau să facă această călătorie şi el, care într-o vreme stăpânise toate mările, să n-o poată face? Ah, cum schimbă Dumnezeu viaţa omului, încât ceea ce era uşor de înfăptuit devine, pentru cei cândva puternici, doar vis de neîmplinit... Să fie aceasta pedeapsa, plata cu dobândă pentru nelegiuirile lor? Să fie dovada că-şi irosiseră viaţa în zadar?

Kapsis îndrăgi insula Milo. Nu numai pentru că era regatul lui, ci şi din cauză că frumuseţea ei îl fermeca. Acolo totul era frumos: stâncile bătute de vânturi, pe coastele cărora înfloreau mănunchiuri de iarbă-neagră, livezile de migdali şi gutui, oleandrii din albiile secate ale râurilor, cetatea de pe culme care veghea Egeea, şi bisericuţele albe, presărate ici-colo ca nişte scoici mari, scoase din adâncul mării. Cele mai multe bisericuţe erau închinate Maicii Domnului; fiecare purta o altă denumire: Aeriana, Cea cu ochi frumoşi, Cea ieşită din spuma mării, Călătoarea, Frumoasa ca soarele, Regina tuturor... Serifos avea câte o poveste pentru fiecare din aceste lăcaşuri de rugăciune care sclipeau albe, ca nişte cuiburi de porumbei. Povestea că atunci când Maica Domnului era fetiţă creştea pe terasă un stol de porumbei. Dar, într-o zi au trecut pe uliţa ei nişte cămilari străini, istoviţi şi flămânzi de lunga călătorie prin deşert, care au aruncat cu pietre în porumbei şi i-au lovit. Aceştia, răniţi, au zburat pe dată din curtea Maicii Domnului, au plecat departe de Nazaret, îndreptându-se spre mare. Au întâlnit două corăbii din Ciclade şi s-au ghemuit în pânzele lor. Corăbierii i-au luat cu grijă, i-au hrănit, le-au oblojit rănile. Porumbeii s-au tămăduit şi au zburat din nou. Dar n-au uitat bunătatea pe care le-o arătaseră cei din Ciclade. Şi de aceea, când văd vreo corabie cicladiană în primejdie, aleargă repede-repede şi dau de veste Maicii Domnului ca să-şi reverse harul asupra ei, s-o salveze. Şi insularii îi clădesc Maicii Domnului sălaşuri pe stâncile golaşe, ca s-o poată găsi degrabă porumbeii. Aşa stau lucrurile. Şi Serifos adăuga că semnul pe care-l au aceste păsări — o pată pe ceafă — le-a rămas de la loviturile primite...

Lui Kapsis îi plăcea acest basm născocit de iscusitul Serifos. Când mai scăpa de treburi, Iannis îşi lua doamna şi pruncul şi se duceau la bisericuţele singuratice. Le împodobea cu candele noi, obiecte de argint şi icoane cu sfinţi şi corăbii. Alteori Kapsis urca, împreună cu Nikolis, până la cetatea de pe culme şi de-acolo privea întreaga insulă, desfătându-se cu frumuseţea ei. Uneori, în amurg, când Milo era scăldată în razele soarelui ce apunea, golful acesteia i se părea un uriaş vas de aramă plin cu jeratec strălucind în lumina focului.

Astfel de frumuseţi îl fermecau. Şi, odată ce venise şi se stabilise aici, ar fi vrut să nu mai plece; să nu se mai avânte din nou în războaie pe mări. Îşi dorea acest lucru, însă dorinţa nu i se împlini. Chiar în acelaşi an fu silit să pornească cu flota lui ca să lupte cu piraţi apuseni care, încurajaţi de îndrăzneala lui şi roşi de invidie, voiau să domnească şi ei în insulele Ciclade. Erau din neam princiar şi se mândreau că sunt piraţi. Spuneau că rostul lor era să-i „vâneze“ pe ceilalţi corsari. Dar adevărul este că se arătau mai răi şi mai prădalnici decât toţi. N-aveau nici mândrie, nici cinste. Obrăznicia lor, cât muntele de mare. Unul dintre ei, Hugo de Crevelier, îşi stabilise ca bază de atac ţărmurile pustii ale insulei Paros şi prăda insulele din jur, oful lui cel mare fiind să devină rege al întregului Moreas[1]! Alţii, marchizul Fleury de Savoia şi vărul său De la Roche, doreau sa ocupe insula Naxos şi, ca să reuşească, duceau pe ascuns tratative cu câțiva localnici înstăriţi. Aveau poftă să fie regi! Kapsis află despre toate acestea şi le trimise vorbă să se întoarcă în ţările lor de baştină. Dar ei nu-i dădură ascultare; nu le păsa. De ce să nu fie şi ei regi ca el? Îi trimiseră o epistolă atât de jignitoare, încât îl mâniară cumplit. Kapsis se hotărî să-i pedepsească. Şi pe bună dreptate. Dacă el, Kapsis, se apucase de piraterie, o făcuse din nevoia de libertate; şi din aceeaşi pricină proclamase insula Milo regat al său. Voise să arate grecilor că-şi pot înălţa fruntea, că nimic nu se poate împotrivi voinţei lor oţelite. Însă ei, străinii, ce motiv aveau, ce drept, să vină să domnească aici? Şi ce-şi închipuiau, că insulele greceşti sunt asemenea unor ogoare neîngrădite şi că pot face ce vor? Trebuia să-i determine să renunţe pentru totdeauna la planurile lor nebuneşti. Acum armele aveau să-şi spună cuvântul. Kapsis ridică ancora şi porni cu flota lui să-i întâlnească. Îi găsi în largul insulei Paros şi îi zdrobi. Iar către miezul nopţii ieşi cu marinarii lui pe ţărmul din Naxos şi, smulgându-i din somn pe

[1] Altă denumire a Peloponesului.

aceia care se gândeau să transforme insula în regat al corsarilor apuseni, îi târî pe corăbiile sale. Voia să le dea tuturor o lecţie, să arate că patria nu va încăpea pe mâini străine. Nu era distracţie pentru rebeli.

A doua zi, turcii din Naxos aflară despre atacul lui neaşteptat şi se înfiorară. Prinseră a chibzui cum să-i ceară lui kapudan-paşa să-l ucidă. Kapsis era sigur că vor vrea să se răfuiască cu el, se aştepta la uneltiri. Dar nu se temea. Ştia foarte bine că dacă te urci pe crestele munţilor, vânturile te lovesc mai tare.

10

Scopul este acela care dă preţ faptelor. Le înalţă în stima oamenilor, le face eterne, frumoase şi luminoase, sau le înjoseşte, le acoperă de ruşine. Acum, când Kapsis ieşi pe mare să se lupte cu piraţii străini, simţi mândrie şi mulţumire. Fiindcă de data aceasta îndeplinea o datorie sacră: îşi apăra patria, izgonea duşmanii care râvneau la dânsa. Urmase pilda împăraţilor bizantini care-şi părăseau palatele luxoase şi plăcerile şi se duceau la hotare, să respingă hoardele barbare ce ameninţau existenţa imperiului lor. De aceea, dintre toţi sfinţii, cel mai mult îl preţuia pe Sânt-Dimitru călăreţul, care ieşise dintre zidurile cetăţii sale ca să înfrunte balaurul, monstrul târâtor ce răspândea groaza în popor şi voia — după cum spune legenda — să astupe izvorul apei, condamnându-i patria la pieire. Îi socotea apropiat şi pe Sânt-Gheorghe care, neînfricat, se luptase piept la piept cu vrăjmaşii ţării sale. Faţă de alţi sfinţi, care-şi petrecuseră zilele în schituri şi chilii şi ajunseseră ermiţi, nu se arăta la fel de cucernic. Desigur, îi cinstea, dar gândea că viaţa lor fusese lipsită de vlagă, ca un abur. Pentru el faptele de glorie care nu izvorau din ideea de patrie nu aveau însemnătate. Numai ideea de patrie i se părea sacră. De aceea, când ieşea învingător din înfruntarea cu străinii hrăpăreţi şi se-ntorcea la Milo, îi aducea prinos victoria dobândită, aşa cum preacucernicul împărat Herakleios adusese prinos, la Bizantion, Sfânta Cruce. Comparaţia aceasta o făcuse Serifos şi lui Kapsis îi plăcuse. Primirea care i se făcea, măreţia cu care era întâmpinat îl umpleau de mândrie. De îndată ce armada se arăta la orizont, toţi locuitorii insulei năpădeau cheiurile, aşterneau în calea lui

crengi de mirt şi flori, fluturau steaguri şi batiste. Arhimandritul Iannis Varanghis, înveşmântat în odăjdii aurite, îi ieşea în întâmpinare purtând Evanghelia şi-l binecuvânta, îndemnându-i pe toţi să intoneze acolo, sub cerul liber, „Imnul către Maica Domnului”[1]. Kapsis abia aştepta să se termine troparul ca să-şi ia în braţe băiatul pe care Leludo îl aducea cu ea pe chei, pentru ca urarea ei de bun-venit să fie mai plină de bucurie. Îl îmbrăţişa şi-l săruta în mijlocul mulţimii, spunându-i cu mândrie: „Pentru tine, fiule, sunt toate acestea...” Armenis, socru-său, îl privea şi binecuvânta clipa când şi-l făcuse ginere. Şi câinele, cules de Kapsis de pe drumuri, se repezea să-l întâmpine, îi amuşina picioarele şi se gudura cerându-i şi el o mângâiere.

Şi turcii? Ce făceau turcii? Cum de-l lăsau să domnească? Pentru că, chipurile, îi dădeau importanţă şi evitau dinadins să-l înfrunte făţiş? Câțiva osmanlâi şopteau ca sultanul ar fi întrebat despre Kapsis: „Nu cumva ne-a păgubit imbecilul ăsta?“ Şi un vizir i-ar fi răspuns: „Cât o furnică ce-a luat dintr-o grămadă mare un bob de grâu”. Şi-atunci sultanul s-a beşit, fiindcă în ziua aceea îl apucase pântecăraia de-atâtea şerbeturi şi pilafuri, şi grăise: „Nu-mi pun mintea cu furnicile. Oare nu sunt ele sub talpa mea? Alah se va mânia pe mine dacă le voi călca...“ Asemenea lucruri vorbeau în şoaptă duşmanii lui Kapsis. Dar adevărul era altul. Acum el devenise puternic, avea o flotă numeroasă, bine înarmată, şi o mulţime de oameni credeau în el, îl urmau bucuroşi. Ca să-l distrugă, turcii ar fi trebuit să înceapă un adevărat război, să se lupte pe mare. Şi dacă ar fi reuşit să-l doboare cu uşurinţă, ar fi fost foarte bine. Însă daca ar fi fost înfrânţi, ce s-ar fi spus despre ei? Câte nu s-ar fi pălăvrăgit? Şi-ar fi întinat faima. Fără să mai pui la socoteală faptul că acest război îi putea ridica pe toţi corsarii împotriva lor, odată ce aceştia îşi aveau la mare cinste legile nescrise şi frăţia, şi ar fi ajuns aliaţii lui Kapsis, cu mulţimea lor de corăbii, umplând marea. Şi atunci care profet i-ar fi putut salva? Aşa că era mai înţelept să laşi furnica să trăiască cu grăunţele ei, chipurile din îndurarea sultanului. Dealtfel, le ajungea beleaua cu veneţienii. Morozini, după ce pierduse Creta, pusese piciorul în Moreas, era pe cale să-l cucerească, şi plănuia să treacă şi-n Rumeli. Cu acesta aveau acum de furcă turcii; cum să-l îndepărteze, ca să nu izbutească să întărească puterea Veneţiei în Grecia. Pe Kapsis, turcii îl cântăriseră fără chibzuială, cu zgârcenie, ca nişte

[1] Străvechi imn bizantin, preluat din slujba religioasă ortodoxă.

zarafi; puseseră în balanţă numai micimea insulei Milo, nu cântăriseră şi greutatea ideilor aflate la temelia îndrăzneţei lui aventuri. Nu înţeleseseră că fapta lui era asemeni unui sâmbure aruncat în pământ, din care va creşte un migdal menit să dea ramuri şi să-şi împrăştie florile primăvăratece peste toată Grecia. Turcii nu fuseseră în stare să vadă realitatea; se purtaseră ca nişte ageamii. Când din sufletele raialelor vor izbucni flăcările răscoalei, va fi prea târziu pentru ei...

Kapsis era neobosit. Se întorcea de la luptele lui pe mări şi, fără nici o clipă de răgaz, se apuca de lucrări paşnice. Când căpăta convingerea că aceste lucrări vor fi înfăptuite, pornea din nou să-i izgonească din Ciclade pe duşmanii cei hrăpăreţi. „Aşa îţi va fi viaţa...", i se păru că-i spune Zeiţa într-o zi; parcă rostea un oracol. Dar oare nu ştiuse că aşa va fi? Ştiuse. De aceea găsea firesc ca domnia să-l apese cu griji şi îndatoriri. Totuşi, îi plăcea să admire Zeiţa de marmură. Şi, o dată, îl luă cu el şi pe băiatul lui de doi ani, să i-o arate. Acesta se minună foarte. I se păru ciudat: o femeie albă, atât de mare, zăcând nemişcată în pământ... Aşa ceva nu mai văzuse! Îşi puse mânuţele pe faţa ei, o mângâie; susură vorbe de-ale lui, de neînţeles. Nimic mai mult. Se-ndepărtă curând, ca să se joace. Ce ştia el?... Însă omul trebuie să se apropie încă de mic de frumuseţe, căci iubirile se nasc pas cu pas, zi de zi... Aşa gândea Kapsis. Şi-i mai veni ceva în minte: de ce păstra această Frumuseţe numai pentru el? Dacă se socotea om drept, oare nu era de datoria lui s-o dăruiască întregului său popor? Să lumineze nu numai calea lui, ci să arate tuturor celor din Milo calea spre Frumos. De ce continua s-o ţină ascunsă? Oare nu era timpul s-o aducă şi s-o aşeze în oraş, în mijlocul oamenilor? Astfel de gânduri avea. Şi le dezvălui lui Serifos; pentru că el, care avea mereu de-a face cu nakliuri, cu idei şi cu poezii, îl putea înţelege mai bine decât ceilalţi. Se dovedi că nu greşise. Serifos, când auzi de planurile lui Kapsis, se bucură nespus. Găsi statuia atât de frumoasă, încât i se păru însufleţită şi socoti descoperirea ei ca pe un semn bun. Intenţia lui Kapsis de a aşeza statuia în agora sau în curtea bisericii Maicii Domnului Portiani, pe unde trecea multă lume, i se păru foarte potrivită. Adăugă însă ceva: ceremonia aceasta să aibă loc peste câteva luni, când aveau să se împlinească trei ani de la încoronarea lui Kapsis. Astfel sărbătoarea avea să fie şi mai măreaţă, iar domnia lui dobândea un simbol ce-l lega de nemuritoarea istorie a Greciei. Kapsis găsi propunerea frumoasă, o primi.

Sosise toamna şi vânturile de sud năvăleau asupra insulei. Pământul umed mirosea a sărătură. Cei care sufereau de reumatisme se simţeau lipsiţi de putere. Şi mai mult decât toţi, Derekas, care se zvârcolea de durere. Despre el e vorba acum. Când se strica vremea şi pereţii mucegăiau din cauza umezelii, erau zile când îi înţepenea tot corpul. Ai fi zis că încheieturile îi erau strânse în chingi, de nu-şi putea îndoi nici mâinile, nici picioarele. Atunci nu-l puteau alina nici un fel de leacuri. Îl dureau oasele. Ca să-şi mai dezmorţească încheieturile înţepenite se culca pe podea, cu faţa în jos şi, chemând pe unul mai solid din ceată, îl punea să-l calce până când îşi auzea ciolanele trosnind. Gândea că acest „tratament” îi face bine... Dar nu putea ieşi să se plimbe. Stătea închis în casă. Şi ca să nu plesnească de plictiseală, Kapsis i-l trimitea pe Serifos să-i spună poveştile pe care le ştia. Îi trimitea şi tineri ieşiţi de curând pe mare, şi meşteri de la şantierele navale, chipurile ca să-i ceară sfaturi, să le împărtăşească din experienţa lui în mânuitul corăbiilor, dar de fapt ca să-l mai distreze, să-l facă să-şi uite suferinţa. Când putea, se ducea şi el să-l vadă. Atunci Leludo le punea masa să mănânce împreună, întindea foaie de aluat şi le pregătea plăcintele care le plăceau. Aşa îl ajutau să-şi petreacă vremea până i se mai potoleau durerile şi putea să iasă iar în agora şi pe cheiuri.

Dar nu numai suferinţa trupului îl chinuia pe Derekas. Exista şi cealaltă suferinţă, a sufletului, care nu-i dădea pace. Cu cât trecea vremea, cu atât mai tare îl chinuia dorinţa de a-şi purifica sufletul. Îşi spunea că, plin de păcate cum era, nu putea spera să-şi întâlnească mama atunci când va părăsi lumea aceasta. Nu era vrednic s-o întâlnească. Ea, care pătimise atât de mult în viaţă, se afla în rai, iar el avea să fie târât de demoni în iad... Aşa cum stăteau lucrurile, nu putea spera să ajungă lângă dânsa, să se bucure de duioşia şi grija ei. Şi cât de mult dorea să se ghemuiască în braţele mamei, ca pe vremea când era prunc, şi, alinat de mângâierea ei, nevinovat şi liniştit, s-adoarmă ca un miel. Ah, ce dorinţe, ca un păienjeniş, se ţes în suflete! Şi ce le poate salva... Nu-şi putea lua gândul de la toate acestea. Şi, în timp ce vorbeau despre isprăvile lor pe mări, despre pânze şi chile de corăbii, despre steaguri, Derekas ofta pe neaşteptate din adâncul inimii.

— Ce ai, măi? îl întreba atunci Kapsis. Ce te frământă?...

— Ce...

— Spune!

Îl îndemnase de mai multe ori să-şi deschidă inima. Derekas prinse curaj, mărturisi ce-l chinuia.

— Tare aş vrea să mă duc la fluviul Iordan să mă spăl de păcate, să mă fac hagiu.

Aflându-i dorinţa, Kapsis se sperie. La aşa ceva nu se aşteptase! Cum putea călători un om atât de bolnav? Cum să ajungă acolo unde nici cei sănătoşi nu reuşeau? Însă Derekas îşi mărturisise dorul tainic. Şi, ori de câte ori îl apăsa tristeţea, repeta: „Aş vrea să mă duc la fluviul Iordan să mă spăl...” Şi iată că se înzdrăveni pe neaşteptate şi îi făcu pe toţi să creadă că se vindecase... Cum putea Kapsis să-l refuze, să nu-l ajute să-şi îndeplinească acest dor sfânt?

— Să mergem, dacă vrei, îi zise. Şi să-ţi fie de bine.

Îi promise. Le spuse şi celorlalţi ce hotărâse: Leludei, părinţilor ei, lui Nikolis care devenise bărbat înţelept. Toţi îl mustrară, socotiră planul lui o nebunie.

— Pentru asemenea pricină să înfrunţi primejdia? Uiţi că sunt mulţi cei care stau la pândă ca să te prindă?

— Nu uit. Însă nu voi porni la drum ca Iannis Kapsis. Voi călători cu o corabie din altă insulă, comandată de-un căpitan credincios. Voi arăta ca un călător oarecare, dornic să ajungă la Locurile Sfinte. Nimeni nu va avea motiv să se lege de mine. Sunt încredinţat că mă va ocroti binele pe care vreau să-l fac.

Aşa credea, aşa răspuns le dădu. Leludo se aruncă la picioarele lui, rugându-l să-şi schimbe hotărârea, iar copilul începu să plângă.

— Ai să-l laşi orfan, îi spunea ea. Şi pe mine, mă sorteşti vălurilor negre de doliu...

Dar totul a fost în van. Şi înţelepciunea celor care-i condamnau hotărârea se dovedi zadarnică. Şefii de echipaj şi căpitanii lui nu-şi ascundeau revolta:

— Vrei să distrugi tot ce-am înfăptuit până acum? Dacă ţi se întâmplă vreo nenorocire, Milo va pieri.

El însă rămase neclintit în hotărârea lui: cuvântul dat era mai presus de orice. Pentru Derekas, care cu o singură lovitură de spadă ar fi putut atunci să-i curme firul vieţii, dar care din mărinimie nu o făcuse, era în stare să înfăptuiască chiar şi ceea ce părea imposibil. Aşa îi poruncea cinstea. Nu voia să se arate un om de nimic. Dealtfel, pornea la drum pentru un ţel nobil, şi de aceea era sigur că nu vor pieri, ci se vor întoarce acasă

nevătămaţi. Dumnezeu nu distruge binele; îl păstrează cu deosebită grijă, ca să lumineze viaţa oamenilor.

Kapsis îşi respectă promisiunea. Curând se îmbarcară pe o navă din Samos, care-i aştepta ascunsă în apropierea insulei Kimolos. Era comandată de fratele unuia din şefii săi de echipaj. Marinarii nu-i cunoşteau, şi cum Kapsis şi Derekas se înveşmântaseră în straie sărăcăcioase şi se arătau măsuraţi în toate şi temători de Dumnezeu, nu treziră bănuielile nimănui. Şi cu căpitanul vorbeau numai rareori. Puseseră totul la cale cu grijă, pentru ca nimeni să nu-şi dea seama cine sunt. Călătoria se desfăşură liniştit, fără primejdii ori întâlniri neplăcute. Rezistă şi Derekas, o scoase cumva la capăt. Numai când se apropiară de tărâmul lui Hristos, îl apucară iar durerile; şi ce dureri !... Parcă i se înfigeau în oase piroane ascuţite, iar trupul îi înţepeni de-a binelea. Cum să meargă singur, să ajungă la Locurile Sfinte, să păşească pe malurile Iordanului?... Nu puteau aştepta să-i treacă criza, să se vindece. Corabia avea dreptul să rămână în port doar un anumit număr de zile, câte poruncea ducála, adică permisul de călătorie. Cum să ceară Kapsis o amânare? Se hotărî deci să-şi deschidă punga; plăti un cămilar şi-l aşeză pe Derekas pe spatele unei cămile, ca pe un sac, aşa bolnav cum era. Şi pe unde nu putea trece cămila, îl căra el pe umeri, înlănţuindu-l cu braţele. Tare greu mai era Derekas, iar uliţele şi scările nu se mai terminau. Şi era atât de cald, că te sufocai, nu alta! Sudoarea curgea şuvoi pe fruntea şi trupul lui Kapsis, care, aproape leşinat de oboseală, îşi muşca buzele şi-şi spunea pe furiş sieşi: „Curaj! e de datoria ta..."

Derekas plângea pe spatele lui; se gândea că făcuse din acest rege harnic hamalul său.

— Lasă-mă aici, am ajuns, îl ruga mereu. Când voi fi în putere, mă vor duce singur mai departe. Tu întoarce-te pe corabie, că vor ridica ancora...

Kapsis îl întrerupea cu blândeţe:

— Nu-mi vorbi, că până la urmă se va afla cine suntem. Împreună am venit împreună vom pleca de-aici.

În jurul lor mişunau fel de fel de oameni, îmbrăcaţi cu tot soiul de veşminte: kaftane, kelebii, anterie; turbane, fesuri, feregele, camilafce. Cei din apus erau îmbrăcaţi tare pestriţ, nepotrivit. Erau şi credincioşi de-ai lui Alah şi de-ai lui Hristos. Vedeai minarete şi clopotniţe; palate, colibe, şi chiar peşteri folosite ca lăcaşuri pentru oameni; palmieri şi curmali; găini, cămile şi măgari; o amestecătură nemaipomenită pe uliţele

lipsite de umbră. Trecătorii se uitau la ei cu mirare. Oare ce era cu acest grup? Erau tată şi fiu, ori fraţi, unul purtându-l în spate, cu abnegaţie, pe celălalt? Dacă le-ai fi răspuns: „Corsari, foşti duşmani“, nu te-ar fi crezut. Cum să-ţi pătrundă străinul în suflet şi să te-nţeleagă? Şi de ce să-l ajuţi să te-nţeleagă? Ce-ţi pasă? Ceea ce trăieşti, trăieşti pentru tine însuţi. Din sufletul tău răsare fericirea; în afară de suflet, toate sunt înşelăciune. De aceea şi Kapsis îl căra pe Derekas fără să se plângă; o făcea bucuros, mulţumit că-şi putea respecta cuvântul dat.

— Să trăieşti şi să am parte de tine, îi spuse Kapsis, în timp ce se odihneau lângă o fântână şi-şi împărţeau merindele.

Derekas nu găsi cuvinte potrivite ca să-i răspundă; lăcrima. Îl lăsa să facă cum crede. Kapsis îi frecă încheieturile înţepenite, şi porniră iar. Îl duse peste tot în Ierusalim, se închinară cu evlavie şi apoi porniră spre Iordan. Şi încheieturile lui Derekas se mai dezmorţiră. De bucurie că se-nvrednicise s-ajungă acolo unde dorise atât de mult, i se tămăduia nu numai sufletul, ci şi trupul. Rugina păcatelor lui se îndepărta şi se putea mişca cu uşurinţă, ca în tinereţe. Când ajunseră lângă fluviul Iordan, făcea paşi mari, sărea ca atunci când era băiat de şaisprezece ani şi se căţăra pe catarge. Sufletul lui fu năpădit de bucurie, se curăţi de rele. Se aplecă şi bău cu nesaţ din apa fluviului.

— Mă voi arăta vrednic de maică-mea! strigă.

Nu-l puteai judeca. După ce-şi făcu cruce şi se rugă, se repezi la trestiile care creşteau în apropiere, rupse una şi începu să meşterească un fluier.

— Ştii să cânţi din fluier? îl întrebă Kapsis, care-l privea.

— Voi învăţa acum, răspunse el.

Îl duse la buze, îl încercă. Îngână o melodie. Din când în când se oprea şi-şi ştergea ochii, fiindcă i se umpleau de lacrimi. Pe urmă, prinse a se tăvăli pe nisip, ca o iapă vara, pe vreme de arşiţă. Şi mereu o lua de la capăt, fără şir, nebuneşte. Se purifica în felul lui, cu pulberea acelui loc sfânt. Şi repeta întruna, ca un ecou:

— Mă voi arăta vrednic de maică-mea!...

Auzindu-l, Kapsis pricepu ce dor îl rodea acum, la asfinţitul vieţii. Şi ca să-i mărească bucuria, când călătoreau pe drumul de întoarcere, îl rugă pe căpitan să treacă pe lângă coastele apusene ale Ciprului, aproape de Pafos, pentru ca Derekas să poată zări mănăstirea unde fusese maică-sa, să şi-o amintească aşa cum era atunci: o tânără călugăriţa. Frumos gând. În timp ce navigau prin preajma acelor ţărmuri, Derekas nu-şi lua ochii de

la ele; zări, în depărtare, mănăstirea. Şi sufletul lui, asemeni unei berze după o călătorie îndelungată, se îndreptă într-acolo. Şi-o aminti cu drag pe maică-sa, îşi închipui cum trăia ea în mănăstire, şi inima îi fu cuprinsă de linişte şi mulţumire.

— Să trăieşti şi să ai parte de cinstirea oamenilor, îi şopti lui Kapsis, pe când se depărtau de ţărmurile Ciprului.

Găsi că aceasta era cea mai potrivită urare, şi i-o făcu din tot sufletul. Şi urarea lui se împlini curând. În calea lor se iviră corsari; opriră corabia. Urcară pe navă, căutară, scotociră. Erau maniaţi[1] — flota lui Todorakos. Kapsis, când îl văzu pe Todorakos, îşi plecă fruntea ca să nu fie recunoscut. Dar acesta se apropie de Kapsis, vrând să-i arate că-l dibuise.

— Încotro mergeţi? îl întrebă.

— Spre insula noastră, îi răspunse el. Ne întoarcem de la Ierusalim.

— Şi care-i insula ta? Milo? îi şopti.

Kapsis privi în jur, văzu mirarea celorlalţi.

— Kimolos, zise.

— Ei, n-am greşit prea mult, mai spuse maniatul, privindu-l drept în ochi.

Îl văzu pe Derekas lângă el. Îşi aminti dintr-o dată zvonurile pe care le auzise despre un corsar distrus, pe care Iannis Kapsis îl luase în casa lui, ca să-şi respecte cuvântul dat. Se ruşină să se arate mai prejos, le vorbi cu respect:

— Păi, atunci să nu mai pierdeţi vremea. Vedeţi-vă de drum.

Sări pe nava lui, care era alipită de a lor, şi îi strigă lui Iannis, în timp ce se îndepărta:

— Mă cheamă Todorakos.

— Voi ţine minte. Cum mă cheamă pe mine, am să-ţi scriu.

— Nu-i nevoie să te osteneşti.

Îi lăsă să plece, fără să se atingă de ei. Şi toţi marinarii se minunau. Cum de se-ntâmplase ca nişte corsari să se poarte cu atâta blândeţe? Se întâlniseră şi altă dată cu Todorakos şi fuseseră jefuiţi fără milă. Oare ce se petrecuse acum de se cuminţise? Numai aceşti doi pelerini erau pricina. Oare cine erau de la arătase Todorakos atâta respect şi preţuire? Ce se ascundea sub înfăţişarea lor modestă? Oare erau sfinţi? Sau apărători ai Greciei, luptători pentru libertatea patriei? Tot felul de gânduri le treceau prin minte. Şi tocmai când erau gata să

[1] Locuitori din Mani, regiune muntoasă din Pelopones.

ajungă la o concluzie, sosiră la Kimolos şi pierdură urma ciudaţilor călători. Rămaseră numai cu întrebările.

La Kimolos îi aştepta un caic care-i trecu, pe Kapsis şi pe Derekas, la Pollonia. Acolo, de zile şi nopţi, veghea Leludo, cu copilaşul lângă ea. Când îşi văzu bărbatul răsuflă uşurată, îi veni inima la loc. El îi povesti prin câte trecuseră, întâlnirea pe care o avuseseră cu acel corsar din Mani.

— Trebuie să-i trimit ceva ca amintire, să-i mulţumesc, încheie el.

Leludo încuviinţă. Şi-n ziua următoare cerură celui mai bun giuvaergiu să le împodobească o cupă de aur. Acesta, meşter neîntrecut, făuri o adevărată minune. Kapsis i-o trimise lui Todorakos, împreună cu un răvaş, în sălaşurile lui tainice; să-şi bea vinul din cupa de aur şi să-şi amintească cât de mult îl preţuia Kapsis.

Nu-ţi poţi evita soarta. Şi soarta tuturor e moartea. Cum să scape de ea Derekas? Rugăciunile şi purificarea sufletului sunt bune, dar ele nu pot ţine trupul. De-i va sosi ceasul să se prăbuşească, se va prăbuşi. Nici grinzi, nici frânghii, nici pari nu folosesc la nimic, nu-l pot întări, se frânge de la rădăcină. Aşa se-ntâmplă şi cu Derekas. Se-mbolnăvi iarăşi.

Dar deşi îşi potolise dorul cel mai arzător, nu voia să moară. Nu se putea împăca cu acest gând. I se părea de neînţeles: el, care ca şi moartea însăşi semănase moarte în jurul lui, să înceteze, tot prin moarte, să existe? Cum să se sfârşească astfel, ca o moară care din cauza unei stricăciuni se opreşte dintr-o dată? Şi, mai ales, fără să lase nimic în urma lui? Nu, cât o mai putea, dorea să se mai bucure de viaţă, începu deci să lupte cu moartea care-i dădea târcoale. Luptă zile şi nopţi întregi. Şi în unele clipe părea că se supune, că de-acum primeşte să plece pe drumul cel fără de întoarcere; însă curând îşi recăpăta curajul şi iar se împotrivea, îşi întrerupea călătoria, asemeni unei corăbii care porneşte la drum, dar un vânt sălbatic îi răsuceşte catargele, o izbeşte cu furie şi o sileşte să se întoarcă în portul de unde a pornit. De multă vreme dura această luptă. Cei din preajma lui se-ntrebau ce se va întâmpla: va scăpa Derekas, va rămâne în viaţă sau îi va părăsi pentru totdeauna? Erau cuprinşi de îngrijorare şi milă văzându-i chinul. Atunci bătrânul Armenis îi sfătui să pună în iatacul lui o pasăre de noapte, care avea ochi galbeni şi se numea haradrios. Din vremuri străvechi, încă din antichitate, se obişnuia să se aducă pasărea asta la patul

bolnavului care se lupta cu moartea. După purtarea ei îşi dădeau seama dacă îi era scris să mai trăiască ori nu. Dacă haradrios voia să-l privească pe bolnav în faţă, însemna că i-a luat boala şi, zburând pe fereastra deschisă, se va îndrepta cu ea spre înălţimi, ca s-o topească sub razele soarelui. De nu voia să-l mai privească, însemna că bolnavul este condamnat, că nu mai exista nici o speranţă pentru el: curând avea să moară. Când aduseră pasărea în iatacul lui Derekas, aceasta se ghemui pe pătura lui, nu voi să-l privească în faţă, fiindcă îi mirosea a moarte apropiată. Cei ai casei, adunaţi în jurul suferindului, priveau. Bătrânul Armenis le spuse întristat:

— Chemaţi preotul să-l împărtăşească.

Îl aduseră pe învăţatul arhimandrit Varanghis, care-i vorbi muribundului cu blândeţe şi îl împărtăşi. Acesta se mai linişti. Dar, când se înnoptă, începu din nou să se frământe. Redeveni asemeni unei corăbii care se zbate în furtună. Lupta lui cu moartea ţinu încă o săptămână. Vânturile nu mai întâlniseră o astfel de corabie. Până la capăt, îşi măsură puterile cu izbucnirile şi furia lor. În cele din urmă, după ce se luptă eroic cu moartea, arătându-se viteaz şi cinstit, primi să se lase în voia neînduplecatei lui sorţi, să se cufunde în adâncuri. Când îşi dădu sufletul, din cauza luptei neîntrerupte cu moartea, ajunsese ca un schelet, ca o simplă carcasă de corabie, fără parapete, catarge, pânze şi covertă; luptându-se până în cea din urmă clipă, îşi dovedise cu prisosinţă vitejia şi curajul şi îşi făcuse de ruşine adversarul. Halal să-i fie! Chiar murind, Derekas arătase cine este!

Kapsis îl cinsti aşa cum crezu de cuviinţă. În ziua înmormântării porunci să nu se lucreze în bazar, târfele să-şi zăvorească porţile şi în hanuri să nu se audă cântări. Pentru Milo era zi de doliu, căci datorită mărinimiei mortului putuse să ajungă regat. Într-adevăr, dacă Derekas l-ar fi ucis atunci pe Kapsis, acesta n-ar fi devenit regele insulei. El porunci ca mormântul lui Derekas să fie săpat pe ţărm, pentru ca şi în somnul lui veşnic să simtă adierea maistralului şi, parcă, să fie gata să pornească pe mare să-şi întâlnească mama. Avea de gând să vină des, să-i aprindă o lumânare la căpătâi. Dar înainte de-a se împlini nouă zile, ca să i se slujească parastasul, izbucni o furtună năpraznică. Marea fu răscolită. Se umfla mânioasă, se înălţa, se întindea spre ţărmuri să le apuce, să le înfulece. Valurile ei înhăţară mult pământ, îl traseră în adânc, înghiţiră drumuri, livezi şi vii. Marea ajunse şi la mormântul lui Derekas,

aflat pe ţărmul nisipos, printre tufele de capere. Îl căută în timpul nopţii, îl dezgropă. Şi-l luă cu sine din nou, fiindcă totdeauna îl socotise al ei. Chiar dacă el se temuse să nu-l ronţăie peştii care sălăşluiesc în ea. Poate că acum sufletul lui se ghemuise pe o ramură trandafirie de coral, să se odihnească acolo.

Când Kapsis şi prietenii lui se duseră la mormânt pentru parastasul de nouă zile, nu mai găsiră nici o urmă, nici un semn. Tot malul din jur fusese smuls. Înţeleseră ce se întâmplase. Mării nu-i poate lua nimeni ce este al ei. Găseşte ea mijlocul să şi-l ia înapoi. Făcură deci slujba parastasului în vuietul mării şi, de pe o stâncă, împrăştiară coliva în valurile înspumate. Şi acolo, pe acea stâncă, Kapsis venea uneori singur, în amurg, şi aprindea o lumânare pentru sufletele lor: al lui şi al lui Derekas.

11

Să nu apuce să se deschidă poarta în faţa unei nenorociri; va veni şi alta. Înainte de-a se împlini patruzeci de zile de la moartea lui Derekas, trecu şi al doilea mort prin poarta deschisă: Tromaras. Pieri din cauza nechibzuinţei şi îngâmfării sale. În peregrinările lui pe mări, se întâlni cu flota de corsari a lui Todorakos. Acesta, când îi zări de departe flamura, îşi schimbă ruta, ca să evite lupta, deşi naviga în apele sale, în apropiere de capul Tenaron[1]. Ştia că Tromaras era fratele regelui din Milo şi de dragul lui nu voia să se bată. Dar Tromaras socoti că fuge de luptă pentru că se teme. Aşa că prinse a-l urmări pe maniat şi a trage asupra lui cu tunurile. De atâtea bubuituri ai fi zis că se zguduia cerul. Todorakos se mânie cumplit, dar se stăpâni. Oamenii din ceata lui voiau să se oprească şi să lovească şi ei. Însă Todorakos îi reţinu din nou.

— Măi, e fratele lui Kapsis, cel care a înălţat steagul libertăţii în insula Milo, sub nasul Turciei. Beau vin din cupa ce mi-a dăruit şi nu se cade ca tocmai eu să-l amărăsc.

Le mai spuse că poate Tromaras nu înţelesese cu cine are de-a face; şi de aceea lăsă la apă o felucă cu doi oameni, să se ducă la flota lui Tromaras şi să-l lămurească de ce evită Todorakos să se lupte cu el. Dar şi această solie se dovedi zadarnică. Tromaras vorbi trimişilor necugetat:

[1] Cap în partea sudică a Peloponesului.

— Fratele meu are treburile lui şi eu pe-ale mele. Cu Todorakos mă voi lupta eu, nu frate-meu, Iannis!

Lăsă feluca să se întoarcă la armada ei şi începu iar să-şi sloboadă ghiulelele. Purtarea lui dezlegă mâinile maniatului. Nu-l mai reţinea nimic şi, orice s-ar fi întâmplat, dreptatea era de partea lui. Aşa că, la rândul său, porni la atac. Aruncă asupra lui Tromaras mulţime de ghiulele încinse, de parcă scutura deasupra lui un măr plin cu mere coapte. Îl năuci, îi rănea fără milă oamenii din ceată. Acei care nu fuseseră atinşi priveau uluiţi. Totodată, îl încercui cu corăbiile sale. Îl lovi pe Tromaras din toate părţile, se strânse în jurul lui ca o chingă de fier. Tromaras îşi dădea seama că e pierdut, dar spera că această chingă se va rupe şi va putea trece, se va putea repezi asemeni unui iepure, luând-o la fugă; n-aveau decât să-şi lichideze socotelile altă dată. Dar cei mai buni din ceata lui căzuseră. Marinarii săi rămaşi în viaţă se pierdură cu firea. Şi vâslaşii robi aşteptau o asemenea clipă ca să atace la rândul lor. Tromaras se aruncă în mijlocul oamenilor săi şi încercă să-i îmbărbăteze. Până când îl nimeri un glonte şi se prăbuşi. Lovit de moarte, îşi dădu curând sufletul.

Todorakos îi captură corăbiile distruse şi marinarii; însă de dragul lui Kapsis, făcu pentru Tromaras ceea ce nu făcuse pentru nici un mort. Înnegri pânzele unui caic, puse înăuntru trupul lui Tromaras şi duse nava până la Milo, chiar lângă ţărmurile insulei. Acolo, vâslaşii părăsiră caicul, lăsându-l să plutească în voia valurilor; meltemurile şi curentul aveau să împingă pe malul pustiu acel dric plutitor. Încet-încet, caicul se tot apropia. Pescarii de pe stânci îl văzură intrând lin în golful insulei, cu pânzele lui negre, şi se mirară foarte. Ar fi vrut să se apropie de el cu felucile, dar se temeau, fiindcă nu ştiau ce este înăuntru. Şi ciudatul caic înainta mereu, împins de suflarea vântului. Şi, de pe chei, tot mai mulţi insulari îl vedeau plutind la întâmplare, fără cârmaci, mut, fantomatic, ca trimis de negrul Hades[1]. În cele din urmă se lovi molatec de celelalte nave din port. Câțiva se apropiară, strigară celor dinăuntru să se arate. Nici un răspuns. Tăcere. Urcară pe caic şi se-mpiedicară de trupul lui Tromaras, care zăcea pe o scândură, cu mâinile încrucişate pe piept, cu ochii închişi. În pumn ţinea o hârtie scrisă, împăturită. Nu o

[1] Infernul.

atinseră. Alergară la rege şi-l vestiră. Acesta sosi, zdrobit de ştirea aflată. Se aruncă asupra mortului, îl îmbrăţişă:

— Ah, măi frate! De ce mi-ai făcut asta? strigă.

Gemu de parcă i se înfigea un cuţit în inimă şi, luând foaia, o dădu scribului care-lînsoţise.

— Citeşte-mi ce scrie...

Scribul privi hârtia şi citi:

„Regele meu, nu i-am dorit moartea. A pierit datorită nechibzuinţei sale. Todorakos.“

Aceste cuvinte îl lămuriră pe deplin. Kapsis îşi închipui cam în ce fel se petrecuseră lucrurile. Cunoştea firea fratelui său, lăudăroşenia şi lipsa lui de judecată. Şi-o fi căutat moartea cu lumânarea... Altfel, cum ar fi îndrăznit Todorakos să-i trimită trupul? Şi-n timp ce-şi închipuia cam cum se-ntâmplase nenorocirea, şoptea mereu: „De ce mi-ai făcut asta, frate?” Curând sosiră Nikolis, Leludo, câțiva şefi de echipaj şi căpitani de-ai lui, care tocmai aflaseră vestea. Nikolis, copleşit de durere, îmbrăţişă mortul drag. Ceilalţi încercară să-l îndepărteze cu forţa. Spuseră că se vor răzbuna pe Todorakos. Dar regele, care-l cunoştea pe corsarul maniat de când cu aventura de lângă Mani, îi reţinu cu înţelepciune.

— Să fim drepţi, le spuse. Veniţi-vă în fire...

Fără să-l jignească pe fratele mort, le dădu de înţeles cum stăteau lucrurile... Şi după două zile, câțiva din marinarii lui Tromaras sosiră la Milo şi prin spusele lor dovediră că într-adevăr, aşa se petrecuseră faptele. Povestiră totul cinstit, arătară adevărul gol-goluţ.

— Suntem şi noi de vină pentru ceea ce ni se întâmplă, trase învăţământ Serifos..

Îl îngropară pe Tromaras modest, liniştit, în cimitirul din Adamanda. Nu i se potriveau onorurile bătătoare la ochi. Şi când veniră în insulă şi alţi oameni de-ai lui, cărora maniatul le redase libertatea, Kapsis se duse împreună cu ei la cimitir şi toată noaptea băură vin pe mormântul lui Tromaras. Îi cântară cântece piratereşti, se-mbătară, dansară, stătură acolo până când păliră stelele. Chefuiau şi plângeau. Cu gălăgia lor izgoniră cucuvelele din cipreşii cei negri. Acesta era parastasul care se potrivea firii răzvrătite şi neînfrânate a lui Tromaras, înflăcărării sale bărbăteşti şi nechibzuite...

De ce blestemăm moartea? De ce luptăm împotriva ei? Pentru că adeseori ia viaţa unei fiinţe dragi nouă? Sau pentru că

loviturile ei de secure doboară copacii din jurul nostru şi ne răpeşte umbra şi răcoarea grădinii în care trăiam, o pustieşte şi ne aduce într-un deşert arid, unde ne loveşte arşiţa? Să răspundem drept, cinstit. Pustiirea este acea care ne face să ne temem de moarte. Să nu ajungă grădina, livada noastră de măslini un loc sterp, golaş; să nu piară, odată cu copacii, şi păsările, şi iepurii, şi oile care se odihneau în umbra răcoroasă; să nu dispară tot ceea ce ne împiedică să ne simţim singuri. Ne temem de pustietate, de singurătate şi de aceea luptăm împotriva morţii, facem tot ce putem ca să nu se apropie şi să ne răpească pe cineva drag. Fiindcă, atâta timp cât îi avem în jur pe ai noştri, nu ne gândim că moartea poate veni să bată şi la poarta noastră, pentru noi înşine. Încercăm s-o uităm. Şi e bine aşa: nu ne piere pofta de viaţă. Ne consacrăm cu plăcere lucrărilor noastre. Desigur, se spune că dacă nu te gândeşti la faptul că într-o zi vei muri, atunci nu te vei purta cum trebuie, nu vei face binele, odată ce crezi că nicicând nu va trebui să dai socoteală pentru faptele tale. Dar de ce să fie considerată corectă o asemenea părere? Ce valoare are binele pe care-l faci de teamă, din grija de a nu fi judecat rău? Trebuie să faci binele pentru că numai astfel simţi bucurie şi mulţumire sufletească. Numai în acest caz binele făcut are valoare. Dar să lăsăm acest subiect; despre el se pot spune multe...

Moartea celor dragi îl înspăimântase pe Kapsis. Dintre cei apropiaţi inimii lui primul plecase Nikiforos; urmase Derekas, care-i dăduse batista, ca la dans[1], lui Tromaras. Trei înmormântări pe insulă. Oare cine avea să urmeze? Vedea doar: cu cât trecea timpul şi oamenii lui înaintau în vârstă, cu atât mai nebuneşte înfruntau primejdiile. Era deci firesc ca foarte curând un altul să ia batista de la Tromaras ca să conducă tsamikosul[2] morţii. Acesta este un dans care nu încetează nici ziua, nici noaptea. Tobele lui bat întruna; are nevoie de trupuri ca să le salte, să le apuce. Vai de tine, dacă n-ai pe nimeni în preajma ta! Stai singur şi asculţi bubuitul tobelor sale, te-apasă gânduri negre şi tremuri să nu te târască şi pe tine în iureşul lui, cu de-a sila.

[1] În multe dansuri populare greceşti, cel care conduce şirul de dansatori ţine în mână o batistă.
[2] Dans popular grec.

Kapsis, gândindu-se la toate acestea, începu să adune în jurul lui rude şi prieteni. Dacă va pierde o fiinţă dragă, să-i rămână alta. Îl aduse în casa lui pe Lukis, fiul lui Harizanis; îl înfie. Zise că-i era îndatorat tatălui său, de când acesta, predându-se zambiţilor, îl salvase. Luă lângă el şi câțiva dintre vechii lui tovarăşi, şi pe Patios, fiul doicii; îi socotea fraţi. Pe. bătrânii lui căpitani şi-i făcu unchi. Iar câinele lui, care-i amuşina picioarele cu devotament, era pentru el prieten credincios. Dar asta nu-i ajungea. Voia să aibă în preajmă-i cât mai multe rude. Ar fi fost bine şi pentru Nikolis. Dacă părinţii lui ar fi trăit, i-ar fi adus, ca să-i admire acum, în plină glorie. Dar răposaseră de mult. Fraţii săi, pe care-i lăsase acolo, la Lidoriki, se legaseră de ogoarele şi de familiile lor şi nu iubeau marea. Nu aveau chef să călătorească. Se mulţumiră deci să-i ureze lui Iannis al lor să fie fericit. Singurul care se grăbi să vină fu bárba Mironas, deşi era bătrân. Cele ce auzea despre domnie, despre regat îl îndemnau să pornească spre Milo. Voia să cunoască şi alte locuri, să-şi îmbogăţească cunoştinţele. Gândea că „piatra care nu se rostogoleşte prinde mucegai”, şi de aceea se îmbarcă bucuros pe corabia pescărească venită la Galaxidi să-l ia. Dar şi Kapsis îl dorea. Îl iubea pe acest unchi lunatec, pe care cei neputincioşi să-l înţeleagă îl considerau ţicnit. Simţea că moştenise de la el ceva tainic: înclinaţia spre visare, calitatea de a se putea apropia de tot ce este frumos şi înălţător. Desigur, de la el avea darul de-a şi-o simţi alături pe Zeiţa de marmură, chiar când era departe. Iată deci că şi cei care văd fantasme sunt folositori, dacă-ţi lasă drept moştenire forţa de a-ţi putea transforma visul în realitate.

Tare se mai chinui bătrânul până să ajungă pe insulă! Ba îl zgâlţâia marea pe care o afla acum pentru prima oară, ba încercau să scape de piraţii care-i urmăreau, ba erau opriţi de alamánele turceşti care trimiteau zambiţi să le scotocească nava. Nici vorbă să mărturisească adevărul, că se-ndreptau spre Milo şi că regele ei îi era nepot. Nici un cuvânt despre toate acestea.

Când ajunse în insulă, Nikolis şi Iannis îl primiră cu mare bucurie; îl lăsară să se odihnească după îndelungata călătorie şi-i îndemnară pe cei din jur să-l alinte ca pe-un copil. Şi aiuritul se simţea fericit, se bucura de traiul bun de care avea parte. Închipuirea lui luă avânt, o porni la galop. Acum i se părea că vede pe malul apelor nu numai sfinţi cu aripi, ci şi flăcăi care călăreau pe cai albi şi se repezeau în goană ca să elibereze Constantinopolul. Pe cer alerga o întreagă armată; soarele i se

părea un uriaş loc de treier, având atâtea grâne, încât se putea sătura toată Grecia. La început, oamenii mării râdeau de vorbele lui. Pe urmă prinseră a-l respecta, de parcă rostea oracole. Şi Iannis dorea acest lucru. Într-o dimineaţă, spusele lui îl uimiră: bărba Mironas visase în timpul nopţii că pe un loc de treier se jucau cu pietricele un leu, un vultur şi un delfin. Un vis aidoma avusese şi Iannis la acelaşi ceas! Se minună când îl auzi pe bătrân. De la ce tainic izvor se adăpaseră visele amândurora? Şi ce însemnau aceste animale care nicicând nu pot fi prietene?

— Pământ, cer şi mare, tălmăci Serifos.

— Şi mai departe? întrebă Kapsis, căruia tălmăcirea aceasta nu-i ajungea.

Dar Serifos nu găsi nimic de adăugat. Şi nici altcineva. Numai bătrânul Armenis îşi aminti că ducându-se cândva la Thera, după cutremurele ce-o zguduiseră, rătăcind printre ruinele unei cetăţi antice, zărise, săpate pe o piatră, aceste trei animale. Însă cuvintele sale, în loc să dezlege misterul, îl făcură şi mai de nepătruns. Oare ce reprezentau leul, vulturul şi delfinul? Şi ce erau pietricelele jocului lor? Ce prevestea acest vis geamăn, la oameni bântuiţi de vedenii? Ce înţeles să le dai, fiindcă, oricum ai fi privit lucrurile, prevesteau ceea ce avea să se întâmple pe viitor...

Peste câteva zile aveau să se împlinească trei ani de când domnea Kapsis. La Milo, toate mergeau bine, porniseră pe un făgaş prielnic. Negoţul înflorea; pietrele de moară şi pământurile preţioase[1] ale insulei erau tot mai căutate de neguţătorii străini. Târgurile se înmulţeau, pentru că toţi revânzătorii veneau mai bucuroşi să-şi facă cumpărăturile aici, unde domnea ordinea, decât să tremure de frica pungaşilor, în bazarurile altor insule. Hanurile şi cârciumile lucrau cu spor, fiind mereu pline de călători; dintre aceştia unii erau bolnavi şi veneau să facă băi calde în apele tămăduitoare din Milo, alţii erau pelerini şi se duceau la Ierusalim. Pe scurt, banii curgeau gârlă, zăngăneau în chimire; lumea o ducea bine. Milo prospera. Tot mai multe familii îşi trimeteau băieţii la învăţătură. Pictura luase un asemenea avânt, încât pictorii abia pridideau să facă faţă comenzilor. Dar nu numai pictura, ci şi teatrul îi atrăgea pe milioţi. Câțiva tineri cretani, odrasle de refugiaţi, prezentau piese de teatru care se bucuraseră de preţuire în Creta, înainte ca aceasta să fie înrobită

[1] Diferite feluri de argilă, folosite ca leacuri.

de turci. Piesele erau: „Erotokritos“, „Rodolinos“ şi altele. Dacă ar fi trebuit să-şi agonisească cu greu pâinea, desigur că tineretul nu s-ar fi ocupat cu asemenea lucruri. De aceea merita să se sărbătorească la Milo cei trei ani de domnie.

Kapsis începu să se gândească cum va fi această sărbătorire pe care n-o socotea numai a lui, ci a întregii insule. Fireşte, se vor face slujbe măreţe în toate bisericile, iar candelabrele de cristal, candelele de argint, cădelniţele şi sfeşnicele cu două sau trei braţe vor străluci în lumină. Pe dinafară, porţile vor fi împodobite cu ramuri de mirt şi frunze de palmier. Toate casele vor fi proaspăt văruite şi vor sclipi de curăţenie. Din balcoane şi de pe pervazurile ferestrelor se vor revărsa covoare şi ţesături colorate, care laolaltă cu steagurile vor înfrumuseţa insula Milo, la fel ca la încoronare. Cretanii vor prezenta pentru toată lumea piesele lor de teatru, îmbrăcaţi în costume frumoase, anume cusute. În pieţe se va dansa şi muzicanţii vor cânta ziua şi noaptea, iar Serifos îşi va rosti frumoasele nakliuri... Poate va fi şi o întrecere de trehandire[1], care vor porni din golful insulei şi fiecare se va strădui să ajungă prima la cheiul plin de lume. Va fi tare frumos să le priveşti înaintând cu toată puterea vâslelor, cu pânzele întinse, în timp ce femeile vor flutura năframe colorate.

La asemenea pregătiri se gândea Kapsis. Dar cel mai mult îl interesa statuia. Unde s-o aşeze? Oare nu era mai bine s-o pună la intrarea în port, pe unde trec corăbiile, ca să-i salute pe cei care soseau şi să fie un simbol al libertăţii pentru cei care porneau spre nefericita Grecie? Ar fi bine să stea acolo, în pragul insulei, ca să vestească grecilor înrobiţi că şi pentru ei va răsări ziua sfântă a eliberării. Kapsis îşi lua la plimbare fecioraşul, care acum umbla şi îşi susura vorbuliţele ca un izvor, şi-i arăta locul unde voia să pună statuia Zeiţei.

— Aici va putea fi văzută mai bine. Ce părere ai?

Ce să-i răspundă copilul? Putea doar să-l iubească şi să-l păstreze în inimă.

Se întâmplă că turcii aflară de serbările pe care le pregătea Kapsis. Din gură în gură, vestea ajunse până la sultan. Aflând-o, acesta se făcu foc şi pară. Bine, să trăiască furnica cu bobul de grâu luat din grămada cea mare, dar nu şi să se umfle în pene, să se împăuneze. Să uite că fiinţează doar datorită milostivirii sale şi să se obrăznicească. Atunci, fireşte că tigrul şi elefantul se simt jigniţi şi-o zdrobesc sub tălpi. Chiar ea, furnica, i-a

[1] Corăbii rapide, de mic tonaj, cu prora ascuţită. (gr.).

îndemnat! Aşa judeca sultanul, îl întărâtau şi câțiva viziri, interesaţi să-l distrugă pe Kapsis, fiindcă armada lui stânjenea preumblările corăbiilor lor. Îi spuseră sultanului că Iannis Kapsis avea de gând să pună stăpânire pe întregul arhipelag al Cicladelor, iar Todorakos, maniatul, căpătând curaj, se pregătea la rândul lui să devină rege al insulei Cytera. Şi dacă se va întâmpla acest lucru, vor lua avânt şi ceilalţi corsari şi-şi vor face fiecare regat din câte o insulă. Şi încearcă pe urmă să-i înlături! Fără să mai pui la socoteală faptul că vor da lucrători pentru pământurile veneţienilor. Cu asemenea vorbe îl sâcâiau, nu-l lăsau să-şi mistuie pilaful şi-l îndemnau să ia o hotărâre cruntă. Să arunce de pe el căpuşa asta, dar fără război; totul să se petreacă în linişte. Fără îndoială că îndată ce-i vor face de petrecanie lui Kapsis, tot ceea ce făurise el se va prăbuşi, iar ceata lui, rămasă fără conducător, nu va mai fi în stare să reziste şi, în cele din urmă, se va preda. El, Kapsis, era sufletul, creierul care punea totul la cale. Totul era opera lui. După ce-l vor ucide, la Milo vor sosi alamánele încărcate cu oşteni, care vor deveni stăpânii insulei, fără să întâmpine nici o împotrivire. Aşa gândeau turcii. Dar cum să-l omoare, când îl păzea dragostea întregului său popor? Ucigaş cu plată nu puteau găsi, fiindcă oricare ucigaş ştia ce-l aşteaptă dacă-l va ucide pe Kapsis. Atunci, ce era de făcut? Unul dintre viziri găsi soluţia: cu şiretenie de vulpe, cu perfidie, se va apropia de Milo o singură corabie turcească, cea mai strălucită, pe catargele căreia vor flutura, laolaltă, măreţele flamuri ale sultanului, steagurile roşii cu semiluni de aur ale Sublimei Porţi şi steagurile albe ale păcii. Acestea din urmă vor avea menirea să dea de veste că nava nu venea ca să se războiască, ci doar ca să-l cinstească pe rege. În felul acesta îi vor înşela pe milioţi şi corabia va intra nestingherită în port... Atunci vor coborî pe ţărm, chipurile trimişii sultanului, cu plecăciuni şi peşcheşuri, şi, ducându-se la rege, îi vor spune că sultanul îl preţuieşte ca pe-un conducător vrednic şi înţelept, şi că ar fi foarte mulţumit să-l aibă timp de-o lună ca oaspete în renumitele-i seraiuri de la Bosfor. Aşa şi făcură. Solii debarcară la Milo, îi vorbiră frumos lui Kapsis, ca să-l atragă în capcană, să-l prindă. Lui i-ar fi plăcut ca vorbele lor să fie adevărate, fiindcă îl bucura gândul că măreţul sultan îi dăduse atenţie şi-i trimesese peşcheşuri, dorind pesemne să-l ia cu binişorul cu vreun scop anume; dar era neîncrezător: i se părea ciudat că sultanul catadicsise să-l fericească cu atâtea daruri şi onoruri. Şi le spuse limpede trimişilor:

— De ce mă preţuieşte atât de mult? Nu-i sunt vrăjmaş?

Îi răspunse cel mai viclean dintre turci, care însă părea blajin ca un episcop:

— Poate că i-ai fost vrăjmaş, cum i-au fost şi grecii fanarioţi pe care i-a făcut sfetnici la Sublima Poartă şi voievozi în Vlahia. Acum vrea să-i fii şi tu prieten credincios, să vă sfătuiţi şi să chibzuiţi împreună, pentru ca treburile să meargă cât mai bine. Odată ce eşti în stare să domneşti, înseamnă că ai o minte luminată şi îi vei putea fi de folos. Noi mărturisim cinstit că minţile luminate ne cam lipsesc şi de aceea, când le găsim, le preţuim după cum merită, nu stăm la tocmeală.

Îi spuseră şi alte vorbe de acest fel. Se străduiau să-l convingă că sultanul îl privea cu ochi buni, ca pe nimeni altul, fiindcă recunoştea că e viteaz şi voia să stea de vorbă cu el la sofraua[1] lui. Kapsis le ascultă vorbele şi pe urmă se sfătui cu cei dragi. Voia să afle părerea Leludei, a tatălui ei, a lui Nikolis, a căpitanilor lui, a cucernicului arhimandrit Varanghis şi chiar a unor milioţi învăţaţi. Unii se lăsau influenţaţi, credeau cu uşurinţă vorbele mincinoase şi prefăcute ale turcilor şi-l sfătuiau să primească a fi oaspetele sultanului; alţii însă bănuiau că i se sapă groapa şi-l îndemnau să refuze invitaţia. Acei care dădeau crezare turcilor spuneau că poate sultanul are nevoie de el pentru vreo problemă importantă; şi dacă i-ar face vreo propunere de alianţă, ar putea să-i ceară şi el ceva pentru Naţiune, s-ar putea târgui în folosul ei, străduindu-se pentru un ţel sacru. De aceea, era de datoria lui să nu refuze; fără să mai pui la socoteală faptul că refuzul ar fi o jignire pentru sultan, care atunci cine ştie ce hotărâre ar lua. Acei care se temeau de linguşirile turcilor se întrebau de ce îl invita sultanul. Oare ce voia să-i ia? Fireşte că nu mica lui insulă. După părerea lor, singura dorinţă a sultanului era să-i ia viaţa, să-i facă de petrecanie pe tăcute; prin urmare, Kapsis ar da dovadă de înţelepciune dacă ar rămâne acasă, pe pământul lui. Aşa îl sfătuiau. Leludo, poate şi datorită instinctului feminin, era cea mai neîncrezătoare dintre toţi. Îl ruga, îl implora să nu se arate nechibzuit ca un copil, el, vulturul, şi să cadă în capcana întinsă de Turcia; să nu se lase prins. Ce nu făcu ca să-l împiedice! În clipa plecării, se prăbuşi pe prag cu copilul în braţe, şi îi strigă:

[1] Masă joasă. (turc.).

— Calcă peste noi, dacă vrei să treci! Înainte de-a te urca pe corabia lor blestemată, gândeşte-te că cei care te iubesc se tem pentru tine. Vino-ţi în fire, visătorul meu, nu te încrede în turci!

El, înşelat de vorbele solilor, se lăsă ameţit de gândul că va putea să se tocmească cu sultanul în folosul grecilor, şi, deci, spre binele Greciei, nu avea dreptul să refuze invitaţia ce i se făcuse. Se înveşmântă în straie regeşti şi, împreună cu oamenii din suita sa, care duceau darurile destinate sultanului, se-ndreptă spre ieşire. Văzându-şi nevasta zăcând pe prag, se aplecă s-o ridice.

— Vino, doamna mea, o rugă cu căldură. Lasă temerile. Nu-mi întrista inima, nu mă răni. Ridică-te, urează-mi drum bun...

Luă copilul din braţele ei, îl îmbrăţişă şi-l sărută. Pe ea nu reuşi s-o înduplece. Rămase acolo pe prag, ca, trecând, s-o calce în picioare. Şi el trecu. Coborî scara, ieşi pe uliţă şi-n timp ce se depărta o auzea pe Leludo strigând, de parcă i se sfâşiau măruntaiele:

— Întoarce-te, necugetatule! Unde te duci? Ca mielul printre lupi ca să te sfâşie? Întoarce-te!...

De-atâta zbucium, Leludo leşină, fu cât pe-aci să moară. Părinţii ei o priveau şi se topeau de jale. Maică-sa, cu lacrimi în ochi, încerca s-o liniştească. Bătrâna ei doică o stropea cu apă ca să-şi revină. Dar totul fu în zadar. Se dădea de ceasul morţii, nefericita. Nikolis şi Serifos stăteau în capul scării, îndureraţi că Iannis nu ţinuse seamă de sfatul lor. Nu-şi ascundeau temerile. Nici ei nu-l însoţiseră în port, sperând că în felul acesta îl vor face să se răzgândească şi să rămână acasă. Speranţă zadarnică. Kapsis, preocupat de planurile şi visurile lui, înainta către strălucita corabie a sultanului. Se gândea că vor sta de vorbă amândoi, plini de măreţie, şi apoi se va reîntoarce la Milo triumfător, tocmai la vreme, ca să ia parte la marea sărbătoare a insulei lui. Trecea visător pe uliţe, fără să vadă tristeţea şi lacrimile din ochii insularilor. Chibzuia ce să-i ceară sultanului când vor sta la masă, şi nu auzea glasurile celor din jur, ca să-şi oprească fie şi pentru o clipă paşii. Stăpânit de aceste gânduri porni, asemeni unui sfânt, spre locul supliciului.

12

Urcă pe corabia turcească, îşi împlini destinul. Păşi pe puntea ei. Visele îndrăzneţe fluturau în mintea lui mai vesel decât steguleţele colorate de pe catarge. Privi pescăruşii, care neştiind ce-l aşteaptă, săgetau aerul cu ţipete de bucurie. Cum să bănuiască adevărul şi să strige cerând ajutor, chiar şi acum, în ceasul al doisprezecelea, să-l audă oamenii de pe corăbiile sale ancorate în port, ca să pornească toate odată şi să oprească nava turcească, s-o împiedice să părăsească apele insulei? Cum să bănuiască ce se pune la cale împotriva lui când căpitanul turc şi solii ieşiră pe punte şi-l întâmpinară cu plecăciuni umile, de parcă le era sultan? Toţi marinarii se aflau acolo, înşiraţi pe două rânduri, şi-l salutară plecându-şi capetele, când regele trecu printre ei cu cei câțiva prieteni care-l însoţiseră şi care duceau darurile pentru sultan. Milioţii adunaţi pe corăbiile apropiate văzură ce se petrece pe nava turcească. Cele observate îi făcură să se înşele, să se liniştească. Păi de ce le înfăţişau turcii cei vicleni pe toate aşa frumoase şi trandafirii? De ce? Ca să arunce praf în ochii insularilor, să le adoarmă bănuielile. Şi astfel izbutiră să iasă din golful insulei nestingheriţi de nimeni.

În larg, în faţa insulei Milo, aşteptau încă două corăbii turceşti, ca să fie, chipurile, suită de onoare. Dar în realitate erau înarmate până la carene. Să poată lupta, de va fi nevoie. Se apropiară de nava pe care se afla Kapsis. Şi atunci, totul se schimbă dintr-o dată. Măştile căzură. Perfidia lor ieşi la iveală. Căpitanul turc porunci ca Iannis Kapsis să fie prins. Turcii îl legară cu lanţuri şi, împreună cu însoţitorii lui, îl aruncară în cală. Nenorociţii înţeleseră că se vârâseră, ca oile, în gura lupului; şi nu era nici un dulău de stână prin apropiere ca să urle spre ciobani, să vină în goană şi să împuşte sălbăticiunile. În acel ceas, Kapsis se gândi la nefericita Leludo care se străduise să-l oprească. „Unde te duci? Ca mielul printre lupi ca să te sfâşie?...“ îi strigase, dar el îşi astupase urechile, n-o ascultase.

— Ah, nevastă, tu mi-ai spus ce se va-ntâmpla!... gemu el din adâncul sufletului.

Dar nu se lăsă doborât de deznădejde. Prinse a se gândi: „Oare nu asemenea moarte îmi trebuia ca să mi se împlinească soarta? Unde eşti, măi Serifos, tu, care afli tâlcul oricărei întâmplări? Vorbeşte-mi! Ca să nu mă plâng şi să-mi pierd curajul!“

În ziua următoare, turcii îl dezbrăcară şi-l legară de catargul din mijloc. Îi aduseră din cală pe prietenii lui ca să privească. Apoi începură să-l biciuiască şi să-l batjocorească; la fel ca pe Hristos. Arşiţa sărată îl chinuia cumplit, iar călăii lui, în loc de apă îi dădeau să bea oţet ca să-şi potolească setea. Turcii zbierau cu turbare către prietenii lui credincioşi:

— Ăsta e, măi, regele vostru? Admiraţi-l!

Parcă toate erau luate din Evanghelie. Kapsis trăia Patimile lui Hristos. Şi-n timp ce-l băteau şi-l chinuiau, un cârd de berze se-nvârtea deasupra corăbiei. Zburară pe deasupra capului său cât ţinu sfântul său martiriu. Aproape leşinat, Kapsis le privi cu ochi tulburi şi, pradă durerilor, le strigă:

— Păsări! Fiţi martori! Priviţi şi mărturisiţi tuturor ce îndur!

Îşi aminti de-o legendă antică, pe care i-o povestise cândva Serifos. Era vorba despre nişte cocori care văzuseră cum uciseseră tâlharii un om nevinovat; după o vreme, recunoscându-i pe ucigaşi la teatru, cocorii îi dădură în vileag.

— Păsări, fiţi martori! mai strigă.

Şi vrând să dea curaj prietenilor săi, care acum îi plângeau de milă, le grăi:

— Priviţi, măi, păsările! Nimic nu rămâne neştiut!

În amurg, turcii, care aveau obligaţia să-l ducă viu la sultan, se temură să nu moară lângă catarg din cauza chinurilor, şi îl dezlegară; îl stropiră cu apă şi-l aruncară, aşa rănit cum era, în cală. Şi abia atunci berzele, de parcă văzuseră şi reţinuseră ceea ce trebuia, părăsiră corăbiile turceşti şi se-ndepărtară, pieriră în zare. Oare ce recoltă se va naşte din seminţele durerii şi suferinţei lui Kapsis, pe care aceste berze le adunaseră? Şi în câte locuri le vor răspândi ca să-ncolţească mai târziu? Binecuvântează, Doamne, strădania lor!

Turcii nu se mai atinseră de Kapsis. Nu că îşi potoliseră ura, dar încă nu aveau de gând să-l ucidă. Voiau să-l ducă nevătămat la serai, îmbrăcat în straie regeşti, să se desfete sultanul luând-o de la început cu umilirea lui. De aceea nu coborâră de pe catarg flamura lui Kapsis, pe care o înălţaseră încă de la Milo, chipurile ca semn de cinstire că se afla pe nava lor. Marinarii de pe două goelete din Milo văzură steagul regelui lor. Ajunşi în insulă spuseră că întâlniseră nava turcească în care călătorea Kapsis şi că acesta se bucura de onoruri regale, odată ce flamura lui flutura pe catarg, ca la plecare. Datorită acestei veşti, cei care fuseseră înşelaţi de viclenia turcilor şi socotiseră invitaţia sultanului ca pe un semn de bunăvoinţă stăruiră în rătăcirea lor.

— Dacă-i arată atâta preţuire în timpul călătoriei, înseamnă că-l vor aduce înapoi viu şi nevătămat, le zise Leludo milioţilor care-i povestiseră cele văzute.

— Măcar de-ar fi aşa! zise şi Nikolis.

Dar nici unul din ei nu crezu ce spusese. Îngrijorarea, presimţirea rea îi muşcau asemenea unor vipere ucigaşe. Nikolis nu putea dormi şi, sculându-se din pat, umbla noaptea prin casă, iar când Leludo, care nici ea nu dormea, îl întreba ce are, răspundea că-i este sete şi se trezise ca să bea apă. Dar nu se mai culca. Ieşea pe terasă şi fuma privind stelele, de parcă aştepta să afle de la ele ce se întâmplase cu Iannis al lor. Leludo se frământa copleşită de deznădejde. Însă îşi spunea că nu are însemnătate dacă ea se chinuia astfel pradă suferinţei; principalul era ca temerile ei să se dovedească neîntemeiate. Decât să fie sigură că se întâmplase o nenorocire, prefera să orbecăie în nesiguranţă. Şi, ca să nu fie de vină că se gândea la rău şi cobea, lăsa în fiecare seară cheia pe pragul porţii, să nu se-ntâmple cumva ca ea s-adoarmă şi bărbatul ei să vină tocmai atunci şi să găsească poarta încuiată. Măcar de-ar veni Kapsis! Chiar dacă s-ar fi întors la Milo noaptea, chiar de-ar fi fost miezul nopţii, buciumele ar fi vuit pe cheiuri, s-ar fi trezit toată lumea, până şi morţii din morminte. Cum ar fi putut să mai doarmă ea?... Dar zilele şi nopţile treceau una după alta şi Iannis nu se arăta... Până când, într-o noapte, o furtună năpraznică, iscată pe neaşteptate, prinse a izbi porţile şi ferestrele. Ploua cu găleata. Vântul zguduia copacii, îi dobora, rupea catargele, smulgea acoperişurile caselor. Se rupseseră zăgazurile cerului, şi nu mai puteau reţine apa şi vânturile. Fulgere, prăpăd. Insula fu învăluită de ape. Parcă nu erau de-ajuns apele mării care o înconjurau, se mai prăvăleau peste ea şi apele cerului. Bolta cerească părea o nouă mare. Leludo, de îndată ce auzi în toropeala ei primul bubuit de tunet, sări din pat. I se păru că uşile scârţâiseră de parcă trecuse cineva; intrase sau ieşise; nu-şi putea da seama. Alergă la fereastră şi-atunci crezu că zăreşte o umbră îndepărtându-se grăbită pe uliţa îngustă. În clipa aceea, câinele lui Kapsis începu să urle; urla ca de durere adâncă, de parcă i se smulgeau măruntaiele. Auzindu-l, Leludo se-nfioră.

— Ce are câinele de urlă aşa? îl întrebă pe Nikolis, care se trezise şi el.

— S-o fi înspăimântat de furtună..., îi răspunse.

— Nu! îl întrerupse Leludo. Presimte!

— Ce?

— Să nu dea Dumnezeu să se-ntâmple lucrul de care mă tem!

Nu apucă să-şi termine vorba, că în potopul de-afară se auzi ţipătul unei păsări de noapte, foarte aproape, de-ai fi zis că se adăpostise chiar pe acoperişul casei lor. Leludo stătu o clipă să audă şi, când fu sigură că nu se-nşelase, scoase un răcnet sălbatic.

— Aaaa!... Asta era!... S-a terminat!...

Se treziră toţi ai casei, o înconjurară îngrijoraţi.

— Ce-ai păţit? o întrebau.

— L-au ucis! S-a terminat!... se jeluia ea. Chiar acum sufletul lui şi-a luat zborul!

Cum s-o convingă că se lăsa stăpânită de spaimă, că se înşela? Ea primise veste: de la furtuna iscată dintr-o dată, de la urletul câinelui, de la pasărea de noapte care venise pe acoperişul casei lor şi ţipase. Între suflete există legături tainice. Şi din acel ceas, Leludo se simţi văduvă. Îşi îmbrăţişă fiul şi începu să plângă cu lacrimi amare, jelindu-l pe minunatul bărbat, pe arhontele corsar, om blând şi visător, aidoma unui înger din ceruri. Dintre calităţile lui pe care s-o pomenească mai întâi?... Cum să-i preamărească vitejia?... De aceea, murmurând un bocet nesfârşit, îşi jelea soţul preaiubit, fericirea pierdută... Îmbătrâni în numai câteva ceasuri, din cauza cruntei nenorociri care o lovise, a cumplitei dureri care-i sfâşia sufletul. Nimeni nu-i însoţi plânsul, ca să nu-i dea prilej de jelanie. Numai noaptea plângea împreună cu ea; furtuna era un plânset îndurerat. Aşa se şi cuvenea; fiindcă moartea lui Kapsis cerea râuri de lacrimi, furtună care să geamă... Şi le găsise...

Milo părea amorţită. Nu se primise nici o veste oficială despre moartea regelui, însă nevastă-sa îl socotea mort şi într-o bisericuţă singuratecă făcuse parastas şi dusese colivă pentru odihna sufletului său. Aflând acest lucru, oamenii se zăpăciră, nu ştiau cum e mai potrivit să se poarte. Dacă regele lor trăia şi avea să se întoarcă, toate bune şi frumoase... Dar, în cazul că turcii îl prinseseră în capcană şi îl uciseseră, atunci totul se schimba. Basmul insulei libere lua sfârşit. Regatul din Milo devenea o poveste, un vis trecător care înălţase pe aripile sale sufletele însetate de libertate ale grecilor, le adăpase cu rouă din norii cerului. Acum însă sosise ceasul să le arunce din înălţimile unde le purtase, ca să se prăbuşească, să se zdrobească. Dar dacă era adevărat că Iannis Kapsis fusese ucis la Constantinopol,

atunci de ce nu veneau turcii să culeagă roadele crimei lor, să pedepsească insula ce se răzvrătise? De ce-i lăsau pe insulari pradă nesiguranţei? Nimeni nu ştia ce se petrecuse... Oare turcii procedau astfel gândindu-se că nesiguranţa este cel mai rău lucru, fiindcă îi face pe oameni să se frământe, cuprinşi de nelinişte, şi să sufere în taină aşteptându-se la mari nenorociri? Fără îndoială că acesta era motivul care-i determina ca pentru un timp să-i lase pe locuitorii insulei în neştiinţă, în nesiguranţă.

La nouă zile după furtună, lucrurile se lămuriră. Sosiră veşti de la Constantinopol. Turcii îl uciseseră pe rege. Se zvoneau multe despre moartea lui, dar unii dezminţeau aceste zvonuri, pentru ca acei care-l iubiseră să nu afle cât de mult se chinuise şi cât de înfricoşător îi fusese sfârşitul. Corăbierii veniţi de la Constantinopol povesteau că atunci când Kapsis sosise la seraiul de la Bosfor — ca vulturul prins în capcană — sultanul îl poftise la masă; îl înşelase cu onoruri prefăcute şi pe urmă îi sfâşiase cu turbare veşmintele regeşti şi poruncise să fie aruncat în cea mai întunecată temniţă, a celor Şapte turnuri[1]. Zile şi nopţi îl ţinuseră într-o groapă cu apă, de unde ieşeau şopârle negre care-i lingeau degetele de la picioare. Apoi, într-o zi, pe la amiază, îl scoseseră dintr-o dată afară, în plin soare, şi lumina puternică îl orbise. Şi când îl văzuseră că pipăie locul ca să poată înainta, îi spuseseră: „Ce-ţi trebuiesc ochii? Te-mpovărează degeaba...“ şi i-i smulseseră ca pe branhiile peştilor. Din orbite cursese sânge. Asta se întâmplase la Bania, în afara Constantinopolului, într-o livadă, unde-l târâseră. Şi ploua şi acolo în acel ceas, adevărat potop. Şi grăise Kapsis cel lipsit de ochi: „Mai văd încă.“ Şi vorbele acestea îi înfuriaseră pe călăii lui, îi făcuseră să se grăbească. Îi petrecuseră un laţ în jurul gâtului şi-l spânzuraseră de-o cracă înaltă. Şi-l lăsaseră acolo, în pustietate, să-l bată ploaia şi să-l sfâşie păsările răpitoare. Aşa pierise...

Când se aflară toate acestea, cu toată spaima ce o stăpânea, Milo îmbrăcă veşminte de doliu. La toate porţile prăvăliilor şi caselor fură atârnate văluri negre. Şi clopotele bătură jalnic timp de trei zile. Bărbaţi şi femei plângeau fără să se ascundă. Pentru că acum îşi dădeau seama mai bine ca oricând cât de măreţ fusese regele lor, cât de mult valora, dacă un puternic sultan folosise înşelăciunea perfidă ca să-i facă de petrecanie. Era atât de mare, încât numai un sultan l-a putut ucide. Un sultan perfid şi nemernic, căruia îi lipsise curajul să se lupte cu el făţiş,

[1] Cetatea-temniţă, Edi-Kulé.

vitejeşte — cum făcuse Moartea cu Dighenis[2], pe lespezile de marmură ale locului de treier — şi de aceea îl doborâse în chip mârşav. Când ai avut parte de un asemenea rege, cum să nu-l jeleşti? Orice pedeapsă ai primi pentru c-ai îndrăznit să porţi doliu este prea mică, un nimic, în comparaţie cu ceea ce ţi-a dăruit el; fiindcă oamenii de seamă sunt preţuiţi nu numai pentru faptele lor, ci şi pentru lucrurile frumoase înfăţişate poporului. Astfel, toţi locuitorii din Milo jeleau moartea nepreţuitului lor rege. Numai bárba Mironas rămase departe de toate acestea. Pentru el, Iannis nu murise. Plecase undeva, într-o călătorie, şi avea să se reîntoarcă într-o zi, ca să domnească iar. Şi poate că acolo unde se afla, se străduia, în felul lui, să-şi facă şi mai măreţ regatul. Avea un ţel sacru, însă, uneori, o ştergea pe furiş din locul unde era şi venea să povestească unchiului său despre ceea ce înfăptuise. Aşa cum odinioară îi vedea pe sfinţii cei buni coborând cu aripile lor albe din ceruri, bătrânul îl vedea acum pe Iannis zburând lin şi oprindu-se lângă catacombele insulei. Intrau amândoi, pe ascuns, în catacombe, aprindeau candele pentru sufletele creştinilor răposaţi şi-şi aminteau câte pătimiseră aceştia; dar ideile în care crezuseră nu pieriseră, îşi continuaseră calea de-a lungul veacurilor, adăpaseră lumea, pregătiseră primăvara Naţiunii.

Asemenea vorbe rostea bárba Mironas despre Kapsis rudelor apropiate. Şi fie pentru că se învăţaseră de-acum cu el şi apucăturile lui nu-i mai mirau, fie din cauză că poveştile lui li se păreau frumoase, îl ascultau cu plăcere.

— Crezi că va reveni? îl întrebau respectuos.

— Va reveni, răspundea el. Uneori zboară până aici, pe furiş, şi mi-o spune.

Sosise iar vremea când era nevoie de poveşti. Căci oamenii, dacă-s nenorociţi, recurg la poveşti; la poveşti şi la trecut, ca să capete putere, să-şi potolească setea şi să pornească mai departe. Aşa că poveştile erau iarăşi la mare cinste. Şi povesteau... Povesteau... Despre Kapsis spuneau că atunci când turcii îi smulseseră ochii din orbite, sângele picurase pe jos, fusese luat de ploaie, dus la ţărmul cel mai apropiat; acolo înroşise un val şi din acel ceas valul înaintează mereu ca să ducă sângele lui Kapsis în fiecare port. Tot atunci se rostogoliseră şi ochii lui Kapsis, care plutesc pe mări şi văd câte îndură grecii, ca

[2] Erou al Eposului acritic.

să depună, cândva, mărturie. Mai povesteau că păsările de pradă nu se atinseseră de Kapsis când atârna în spânzurătoare, îl respectaseră; dar venise cineva, pe ascuns, în ploaie, şi-l coborâse din laţ, spălat, curat, rămăşiţă sacră, şi îl păstrează undeva, ca să învie cândva şi să ajute la Învierea Naţiei...

Totul se întâmplă aşa cum prevăzuseră locuitorii insulei. Turcii — după ce-i lăsară să se frământe un timp în nesiguranţă şi nelinişte — veniră la Milo, puseră din nou stăpânire pe ea. Pieirea regelui lor îi zdrobise pe milioţi; de durere deveniseră nişte oameni slabi. Nu putuseră să se opună. Bine plănuiseră turcii când hotărâseră să-l ucidă pe Kapsis. El era platanul la umbra căruia se aduna poporul său. Fusese doborât, şi poporul lui se risipise, păsările cântătoare plecaseră de pe crengile sale. Datorită domniei atât de scurte şi, mai ales, marilor lucrări pe care voise să le înfăptuiască, nici măcar nu apucase să-şi pregătească un urmaş demn de el. Dar, chiar dacă ar fi izbutit să facă acest lucru, oare urmaşul lui ar fi reuşit să ajungă rege? Zeii îşi aruncă sorţii asupra unor muritori, când aceştia sunt încă prunci; chiar dacă cei aleşi îşi au sălaşul într-o colibă, ori în ieslea turmelor, ca Iannis Kapsis. Cerurile nu se deschid oricând ca să-l lumineze pe cel menit s-ajungă om de seamă.

Turcii se purtară cu înţelepciune. Văzuseră unde ajunsese insula, la ce progres, sub cârmuirea lui Kapsis. Şi nu voiau să piardă ceea ce realizase acesta. La Poartă, fanarioţii îi sfătuiseră că oamenii când sunt luaţi cu binişorul înfăptuiesc multe; dacă-i asupreşti, nu mai fac nimic. Aşa că se purtară cu blândeţe, mai ales acolo unde purtările lor puteau fi observate de toţi, ca să nu îndârjească poporul şi să devină îndărătnic. Nu uciseră pe nici unul dintre tovarăşii apropiaţi ai lui Kapsis, nu le dădură importanţă; se mulţumiră să-i îndepărteze de la cârmuire şi-i lăsară să zacă în neputinţă. Desigur, numai cei bătrâni şi nevolnici renunţară la luptă; cei mai mulţi din ceata lui Kapsis, cuprinşi din nou de înflăcărare, „porniră de îndată pe mări cu corăbiile, ca să nu-şi piardă libertatea dobândită. Deveniră iar corsari nesupuşi. Aşa făcură Nikolis, Patios, fratele lui de cruce, şi Lukis, care acum crescuse mare. Bătrânii rămaseră să miruiască pruncii care aveau să se nască, cu mirul sfintei datorii faţă de Patrie. Serifos şi Mironas, cu trupuri istovite de vârsta înaintată, dar cu o mare experienţă de viaţă, alinau oamenii cu cuvintele lor alese.

— ...Iarăşi, după ani şi ani... încheia de cele mai multe ori Serifos.

— Ce, măi Serifos? Va învia regele tău? îl întreba Leludo îndureratã, înveşmântatã în negru, prefăcându-se că uitase spusele bătrânului povestitor.

— Va învia! Şi el! o asigura Serifos.

Atunci văduva se-ntorcea spre copilul ei şi-i grăia:

— Auzi, fiule? Auzi? Să ţii minte!

Turcii nu se atinseră de ea. O lăsară să trăiască asemenea unei arhondise respectate. Gândiră că aşa e mai potrivit să se poarte. Ce simţea ea era altă poveste. Nici o clipă nu încetase să-i socotească ucigaşi fără pereche şi păstra în inimă fiecare cuvânt rostit de călătorii veniţi să-i povestească despre moartea bărbatului ei. Adunând cuvânt cu cuvânt, refăcea ultimele lui zile, chinurile ce îndurase, aşa cum insularii, adunând cu mult drag pietre de mare negre, albe şi roşii, alcătuiseră pardoseala de mozaic a curţii lor, cu frumoase imagini din istoria antică a Greciei. Şi cu cât refăcea în minte zilele lui din urmă, cu atât mai mult creştea ura ei împotriva turcilor; cu atât mai mult se gândea la sufletul lui rănit. Ca să-l ajute să-şi găsească pacea şi odihna veşnică, se consacră celor sfinte. Leludo dărui moşia pe care o aveau, lângă intrarea golfului, mănăstirii Sfintei Marina — unde domnul ei când trăia aprindea, uneori, lumânări — şi pentru odihna sufletului său zidi biserica Maicii Domnului a lui Armenis. Se ducea acolo cu tatăl ei şi-i făceau parastas lui Iannis Kapsis. Când se-ntorceau în oraş se-ntristau, văzând că acesta, decade pe zi ce trece. Dar şi întreaga insulă decădea, îşi pierdea măreţia. Acum, că dispăruse suflul binecuvântat al libertăţii, ai fi zis că toate se chirciseră şi arătau slăbite, bolnăvicioase. Nu se mai înfăptuiau lucrări măreţe, nu se mai încheiau afaceri. Neguţătorii străini plecau, îşi închideau prăvăliile. În urma ştirilor rele care se răspândiseră despre cele petrecute pe insulă, corăbiile care se-ndreptau spre Locurile Sfinte nu mai opreau la Milo. Acel du-te-vino al străinilor încetă, hanurile se ruinau din lipsă de muşterii. Izvorul banilor secă. În bordeluri, târfele se plângeau că nu mai vine nimeni la ele şi toată ziua se îndeletnicesc cu omorâtul muştelor. An de an insula decădea, sărăcea. Dar cel mai mult se observa acest lucru la Zefiria, capitala insulei, care părea lipsită de viaţă. Şi parcă necazurile care se abătuseră asupra insulei n-ar fi fost de-ajuns, îi mai veni şi o boală grea, o molimă ruşinoasă. Mulţi spuneau că o

aduseseră nişte marinari străini care, după ce căpătaseră boala, o dăduseră târfelor din bordeluri şi de la ele se răspândise apoi în agora, pe uliţi, pătrunsese în case... Cum s-o opreşti de-acum, în ce fel s-o stăvileşti?... Năpădi oamenii, le putrezi carnea... Boala se transmitea prin intermediul vaselor, a veşmintelor; cel care se trezea bolnav nu putea bănui cine este de vină pentru îmbolnăvirea lui. La început nu se ştia nimic desore molimă; şi astfel, familii întregi se molipsiră de la tată ori de la frate; putrezeau de vii, mureau pe capete. În casele unde nu mai rămăsese nimeni în viaţă, intrau vecinii şi după ce ardeau în pucioasă toate hainele răposaţilor, turnau var din belşug ca să cureţe locuinţa pustie, să pună stavilă răului, să nu ajungă și la ei. Pe unii boala îi lovea la cap, îi ţicnea. Ţicniţii, nebunii se înmulţiră. Şi, când milioţii sănătoşi îi întâlneau, se-nfiorau; îşi dădeau seama de decăderea insulei şi se întrebau ce păcat de neiertat săvârşiseră ca să aibă parte de-atâtea nenorociri. Unii spuneau că plătesc pentru nedreapta ponegrire a preacuviosului episcop şi aminteau de vechea lege: „fiecare va primi după faptă, şi răsplată”; cine a distrus pe altul va fi distrus la rândul său. Milioţii care cunoşteau întâmplările de demult susţineau că numai din această pricină îi lovise nenorocirea. Fapta îndrăzneaţă a lui Kapsis, desigur că nu putea fi răsplătiră de Dumnezeu în asemenea fel. Numai Serifos, datorită minţii sale înţelepte şi învăţăturii dobândite de-a lungul anilor, găsi şi pentru această împrejurare un răspuns aducător de mângâiere şi speranţă:

— Nu suntem nici primii, dar nici ultimii care am dat sau vom da strălucire insulei. După câte am auzit, în antichitate, pe locul unde se află acum Zefiria noastră, se înălţa un oraş mare şi frumos, numit Flakoti. Azi, nici acea faimoasă aşezare, nici locuitorii ei nu mai există. Curând nu vom mai exista nici noi. Dar Milo va mai cunoaşte zile de glorie şi strălucire, pe care i le va dărui poporul ei. Pentru că poporul este asemeni vulcanilor: în el sălăşluieşte puterea. Ţineţi minte ce vă spun: de patria noastră se va mai vorbi!...

— Deci, după judecata ta, nu ne stingem întru totul, vom mai exista? îl întrebau unii care doreau cu înfocare o rază de speranţă.

— Asta e sigur, îi îmbărbăta el. Numai ce este urât şi necurat trece. Ce este frumos rămâne, aduce după sine şi alte frumuseţi... Ne-o mărturisesc scrierile care arată câte s-au întâmplat din vechime. Priviţi câte o dată şi înapoi, ca să ştiţi

cum trebuie să priviţi înainte. Veţi vedea că în scurtă vreme vom scăpa de necazurile care ne-au năpădit. Şi ne vom bucura încă de pe acum de fericire.

Avea aproape o sută de ani când ajunsese să posede o asemenea înţelepciune, o asemenea cunoaştere a vieţii. Îşi pierduse vederea şi simţea lumina soarelui doar ca pe o mângâiere. Ca să se poată bucura de ea, un copil îl ducea pe treptele bisericii Maicii Domnului Portiani, în pridvorul cel alb. De îndată ce se aşeza acolo, se adunau cu toţii în jurul lui: bătrâni şi tineri şi copii. Stăteau de vorbă, pomeneau de vremurile glorioase de altădată, de Kapsis al lor.

— Ferice de tine că l-ai apucat, îi spuneau uneori tinerii.

Dar el îi repezea:

— De ce, măi, ferice de mine? Oare pentru voi Kapsis este asemeni unui străin pe care-l întâlneşti din întâmplare pe drum?

— Păi cum altfel?

— Este al tuturor, măi... Kapsis este al tuturor... Şi dacă nu-i asemuieşti viaţa cu parabolele evangheliilor, nici nu-l poţi înţelege, nici nu poţi merge mai departe, sărmane! Cercetează-i cu atenţie viaţa şi trage învăţăminte, ia ce-i mai bun... Sparge coaja migdalei şi mănâncă miezul!

— Şi care-i miezul faptelor aceluia care a scăpat frâiele din mâini? Nechibziîinţa lui? îndrăzni o dată unul să-l împungă.

— De ce nechibzuinţă?

— Unde se ducea?... Nu i-a trecut prin minte că turcii îl vor ucide?

— Ba i-a trecut. Că el vedea totul, până departe.

— Şi-atunci?

— Păi, tocmai asta voia, măi! Chiar dacă n-a spus-o. Fiindcă cu asemenea moarte a vrut să-şi lumineze şi să-şi încununeze viaţa!

Cuprins

1.....4
2.....14
3.....26
4.....34
5.....45
6.....55
7.....64
8.....75
9.....85
10.....93
11.....103
12.....113

Lector: MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor: ELENA BABY
.....

Tiraj 25.130 ex. broşate. Bun de tipar: 28.09.1977.
Coli tipar 8,5.
.....

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/1452 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918“
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

UNIVERS

Scriitor cunoscut cititorilor români, Kostas Asimakopoulos ne prezintă de data aceasta un roman istoric ce narează viața unui corsar din secolul al XVII-lea, Iannis Kapsis, vestit luptător pentru libertatea poporului său. Romanul *Regele și statuia* a fost încununat cu Premiul Academiei din Atena pe anul 1974.

Lei 5,75